

de la Com^{te} de M^{onsieur} de Gran^d

Ba
R. 7760

CONIVRATIO
IOANNIS LUDOVICI
FLISCI.

O anno, ut in Italia ab externis bellis quies fuit, ita intestinis motibus complures eius provinciae partes fuerunt infesta. Eos ordine persequemur; initium facientes à coniuratione Genuensi; qua clandestinis consiliis diu ante concocta, in huius anni initia erupit. Urbs Genua, maritimis copijs, ac nauali uirtute satis quondam potens, complures in Asia ora, & in mari Mediterraneo urbes, atq; insulas imperio subiunxit; eiusq; nomen multis insignibus uictorijs clarum fuit, neq; dubitatur, quin ad magnam aliquam potentiam, magnumq; in maritimis rebus im-

A perium

de la Com^{te} de M^{onsieur} de Gran^d

Ba
R. 7760

C O N I V R A T I O
I O A N N I S L V D O V I C I
F L I S C I .

O anno, ut in Italia ab externis bellis quies fuit, ita intestinis motibus complures eius provinciae partes fuerunt infestae. Eos ordine persequemur; initium facientes à coniuratione Genuesi; quae clandestinis consiliis diu ante concocta, in huius anni initia erupit. Urbs Genua, maritimis copijs, ac nauali uirtute satis quondam potens, complures in Asia ora, & in mari Mediterraneo urbes, atq; insulas imperio subiunxit; eiusq; nomen multis insignibus uictorijs clarum fuit, neq; dubitatur, quin ad magnam aliquam potentiam, magnumq; in maritimis rebus im-

A perium

CONIURATIO

perium peruentura fuerit; Pisanorum finitimorum, qui potentia, ac virtutis amulidi diu fuerant, opibus fractis; bellis Venetis sine aequis conditionibus imposito; Mediterranei quæ maris imperio cum Venetis partito. cum quibus sæpè, ac diu bellatum est, uario euentu; atque a quo, & haud scio, an ausim dicere, superiore Marte: quippè quibus, Clodia capta; diuturna quæ, & arcta obsidione circumsessis, ac ueluti faucibus oppressis; necessitas expressa sit, conditiones pacis à Genuensibus bello superioribus, ac tanquam uictoribus, suppliciter petendi. Caterum is gloriae cursus à ciuilibus discordiis interruptus est: quae ambitione nonnullarum familiarum, aequabilitatem iuris cū caeteris ciuibus haud aequo animo ferentium excitatae; adeò cōtinentibus multorum seculorum malis Genuensium opes fregere; ut misera ciuitas, prisca dignitate deiecta, modò ciuibus suis parere; modò externas nationes ultrò accire; sese quæ illis regendam permittere saepè coacta sit. Quibus calamitatibus diu uexata, & lacerata-

FLISCI 2

cerata, ad meliorem sese mentem nostris temporibus tandem conuertit. Gallis. n. expulsis; ac factionum, quae plurimae fuerant, nominibus extinctis; ciuium concordia, diu multum quæ, agitata, tandem conuenit: noua quæ, Reipublicae forma cōstituta est; quae in satis tranquillum, & pacatum statum res Genuensium perduxit. Magni autem moliminis res fuit; multis quæ, contentionibus, ac studiorum certaminibus, complures annos, iactata. Praeclari, ac salutaris consilij auctor fuit, uir patrū nostrorum aetate in primis memorabilis, Octavianus Fregosius. Is, Dux Genuensium creatus, cum omnes suas curas in Patriam à Gallorum seruitute liberandam, res quæ Genuensium afflictas, ac laceratas erigendas, & restituendas contulisset; omnium primum, obsidionē intermissam arcis munitionissimae, qua, ueluti compede, Galli Genuenses cōstrictos tenebant, maiore conatu repetens, atque ugens; tandem ad omnium rerum extremā inopiam adductā, ad deditionē subegit. Aedificata autem fuerat à

CONIURATIO

Ludovico XII. Gallorū Rege, loco omnium, qui toto orbe terrarū sunt, natura munitissimo. posita. n. erat in praecelso promontorio, toto ex silice; quod ab altero cornu portus in altum excurrens, subiecto portui, atq; Urbi ita imminet; ut nullus esset navibus, arce prohibente, ad portum, atq; ad Urbem aditus: maritimaq; commercia, quibus omnia Genuensium continentur, planè essent interclusa. Circumluantur promontorij radices mari; praeter exiguum illud spatium, quo promontorium terra, in peninsula modum, coniungitur: quod ita alta à continenti interscinditur rupe, ut in eam despici, sine quadam animi perturbatione, oculorumq; uertigine, uix possit. Quare nulla erat loci tam muniti expugnandi spes, aut ratio; sed ne ullus quidem, aut terra, aut mari aditus. Arce capta, illud fuit unici, nostra aetate, exempli diuinae propè uirtutis, specimen; quod cum Fregosij centumquinquaginta circiter annos, alterno cum Adornia familia dominatu, potiti rerum Genuae fuissent; quae res
 qu an-

FLISCI 3

quandam ueluti speciem iuris ad Genua imperium, genti suae Fregosiae conciliare uideretur; eamq; arcem in manu haberet, qua suas, & posteritatis suae opes, perpetua, & stabili possessione, in nobilissima, ac praepotenti urbe firmaret; neque deessent auctores, speciosis consiliis utilia anteferendi; tanta tamen in Octauiano fuerit animi celsitudo, itaq; patriae charitatem omnibus rebus praetulerit; ut arcem è uestigio demolitus sit: Genuensiumq; animos memoriae suae, ut ueri patriae liberatoris, immortalis beneficio obstrinxerit. Egregium facinus uir ad patriae salutem natus, alio, non minus insigni, pro merito cumulauit. Ad cogitationem enim longè sanctissimam, ac pulcherrimam animum adiecit, de ordinibus in concordiam redigendis; factionumq; nominibus extinguendis, & exterminandis: quae res Genuam patriam in pacatum statum, post tot secula, esset restitutura, fracta q; & afflictas uires recreatura. Quod eò mirabilius fuit in Octauiano, quod ex ea re gentis suae digni-

CONIURATIO

gnitas, & potentia, quae ex discordiis ciuium creuerat, illisq; innitebatur; planè extingueretur: seq; ipse summo imperio abdicare cogeretur. Quòd, nisi Federicum fratrem, longe diuersi ingenij hominē, ac cum eo factionis Fregosiae principes ciues, aduersarios habuisset; profectò ipse incohabitata consilia ad effectum perduxisset. Tenuit tamen, ut Duodecim uiri status rerum colapsarum, ac corruptarum restituendi, & emendandi, cōcordiaeq; ciuium constituendae, crearentur. qui Magistratus, quāuis in sequētibus deinceps annis, semper creatus sit; resq; nunquam planè deposita; consilium tamen suo ipsum molimine graue, differendo elanguit; ac diuturnitate temporis consenuit. Ceterum incidit res, quae consopita Genuensium studia excitaret; atq; ad intermissa consilia de concordia ciuitatis, ac bono rerum statu instituendo, toto animo repetenda inflammaret. Genua enim capta, & direpta est: Octauianoq; expulso; Adornij ciuitatis imperio potiti sunt. quo icti uulnere complures primarij ciues,

cum

FLISCI 4

cum similia à ciuium discordiis sibi quotidie expectanda intelligerent; animum tandem ad concordiam adiecerunt: Caeterum consiliis obstat uirium imbecillitas. Ciuitate enim tot seculorum malis extenuata; noua Respublica, ac libertas suis radicibus haerere non posse uidebatur; nisi alicuius Principis opibus subnixā. Nullus autem, multis de causis, magis idoneus uisus est, ad quem se Genuenses conferrent; quàm Romanus Pontifex. Mittitur igitur Dominicus Salius legatus: quem Ioannes Matthaeus Gibertus, qui summum gratiae locum apud Pontificem obtinebat; non modò repudiavit, molestumq; negotium à se remouit; uerum etiam Pontifici magnoperè auctor fuisse dicitur; ne se in cōsiliū, quod multis molestiis, & impēsis ipsum esset implicaturum; tum autem Gallorum animos uehemēter offensurum; temerè dimitteret. At Augustinus Folietā, qui auctoritate plurimum apud Pōtificem ualebat; cuiusq; cōsilio multū tribuere solebat Pōtifex; cau-

sa pa-

CONIURATIO

sa patriae suscepta, nō prius abstitit in cepto, quā in stando & suadendo peruicit, ut Pōtifex in causam descēdere decreuerit: Caeterum institutus consiliorum cursus, Urbis direptione, Pontificisq; aduersis rebus interruptus est. Accessit, quōd per ea tempora Galli, Adornis exturbatis, Genuae imperium recuperarunt. qui cum uetera consilia Genuae stabili imperio potiūdaē nunquā deposuissent; parumq; praesidij ad eam rem in arce tam munita experti essent; ad aliud consilium animum contulerunt: in eaq; cogitatione uersari caeperūt; ut quoniam Genua ipsa subiungi non posset; Saonam, quae urbs esset iugo ferendo, communirent; eamq; sibi in Liguria arcem facerent; quo, ueluti freno, Genuensium indomita ingenia constricta tenerent. Potiti autem ea urbe fuerant Galli, priusquā Genuae imperium adipiscerentur, per occulta consilia cum Saonensibus inita: eaq; in primis de causa Genuenses se Gallis tradiderunt; promisso accepto à Gallis, illos Saonam, simul atq; Genua sub illorum di-

tio-

FLISCI 5

tionem rediisset, Genuensibus restituros. Caeterum Galli multa causantes, Saonam restituere recusauerunt; egregioq; opere eā urbem communiuerunt; ac ualido praesidio firmarunt; portoriaq; & reliqua uectigalia, Genuensium exactore eiecto, sibi adiudicarunt. Enimuerō Genuenses tantare perculsi, eō impensius instituta concordiae, & rerum emendandarum consilia, quod unum esset imminentis interitus remedium; urgent: tandemq; rem ad effectum perducunt: factionumq; multiplicibus nominibus penitus extinctis, anno Millesimo, Quingentesimo, Vigesimo Octauo, Vere ineunte, concordiam constituunt; statumq; rerum emendant; ac nouam Reipublicae formam instituunt: Theodoro Triuultio, Vicario Regio, rem non impediēte; neq; ad suum Regem magnoperē pertinere arbitrāte, quo rerum status, quae Reip. forma Genuenses uterētur. Cōcordia firmata, enimuerō nemini dubiū fuit; quin Saona quacūq; ratiōe recuperaretur: sine qua tantorum consiliorum apparatus

CONIVRATIO

irriti planè fuissent; Galli q̄ ipsi Genua exigerentur: quae duo Genuensium res in perpetuum firmabant. Utriq̄ rei peropportuus fuit Andreas Auria, Gallorum classis, ac maritimarum rerum summae à Rege praefectus: inter quem, & Regem, multae fortè indignationum causae intercedebant. Nam Saonam à Gallis retineri, atq̄ alterum Liguria caput ibi constitui; Vir ea familia ortus, omniaq̄ de libertate, & dignitate Patriae praeclara sentiens, ferre non poterat: saepeq̄ per literas, omnibus precibus à Rege contenderat, ut Saonam Genuensibus restitueret: eaq̄ prima irritatio animorum fuit. Ad publicam, communemq̄ cum reliquis civibus querimoniam accesserunt plurimae, neque ea leues, privatim iniuriae: quae eò processerunt; ut tandem Auria Regi stipendia renuntiavit. Quam occasionem arripientes Genuenses, hominem accersunt, qui cum classe in portum Genuae inuectus, libertatisq̄ nomine subiecto, & proclamato; Vicarium Regnum expellit: Genuamq̄ in liberta-

FLISCI 6

bertatem asserit. Ac paulo post Genuenses, eodem Auria cum classe sua annitente, Saonam recuperant. Concordia igitur, ac libertate Genuae firmata, is rerum status constitutus est; ut factionibus planè sublatis, sese à praeteritis malis Genua recreare posse videretur; nisi unum residuum fuisset vulnus; quod cursum civitatis ad optimum statum retardaret. Nam odium inter nobiles, & popularis nominis ciues, nunquam ex Genuensium animis penitus extirpatum, sed ad tempus consopitum; erumpere caepit; paulatimq̄ gliscens, maiores in dies vires sumere: popularibus indignantibus, Adornia, & Fregosia gentibus (quarum in primis potentia popularium dignitas nitebatur) de summo auctoritatis gradu deiectis; ac summi imperij Magistratu (à quo nobiles lege excludebantur) studio cōcordiae, cum illis communicato; totam auctoritatem ad Nobiles translata: Nobilibus verò, & copijs, quibus tum haud parum antecellebant, & Andreae Auriae viribus subnixis, ni-

CONIVRATIO

mios spiritus sibi sumentibus, ac populares contemnentibus. Augebant animos, ipsius Andreae, sui corporis Viri, recentia in Patriam promerita; quem liberatorem, & conseruatorem haud immeritò appellabant: Statua quoq; in Aedium publicarum area, eius beneficij memoriam, decreto publico, decorarant. Nondum praeterea, nonnulli earum familiarum homines, quas rerum perturbadarum auctores fuisse diximus; ueteres, & elatos spiritus deposuerat. Grauius enim ferebant, hac Ciuitatis concordia opes suas, quibus reliquos solebant anteire, paulatim imminui, seseq; in caeterorum ordinem cogi. Sed neminem ea res aequè angebat, atq; Ioannem Ludouicum Fliscum, Lauaniae comitem, magnae potentiae, magnarumq; opum adolescentem. Is praeter communem indignationem, suos etiam priuatim stimulos habebat. Ingenio enim natura elato, ad hoc clara gente ortus, quam Auria familia nullis partibus existimaret inferiorem; multorum praeterea oppidorum, & castellorū do-

minatio

FLISCI 7

minatu praepotens; Ioannis Aورياe opes supra suas excellere, iniquo animo ferebat. Vulnerabant adolescentis animum uiginti triremes; quarū administratio ab Andrea patruo iam tum Ioanni permissa; & successio, una cum summo maritimarum rerum imperio, haud dubiè destinata; summam, ut in maritima ciuitate, auctoritatē, & potentiam Ioanni conciliabant. Augebant indignationē, ipsius Ioannis elati spiritus; pauloq; asperius ingenium, secundo rerum cursu inflatum. Is nobiliū adolescentium cateruis stipatus, multis, ac respōsis, nō solum Ioanni Ludouico, quem et ipsum contēnebat, stomachum faciebat; sed plerisq; ciuium paulo grauior liberae ciuitati uidebatur. At Fliscus cōtrariam morum rationem ingressus, comitate, et quodam blanditiæ artificio, hominum studia ad sese attrahere nitebatur. Quas res forma dignitas, orisq; & oculorū amabilis quadā hilaritas, mirè adiuuabāt. Quare, cum nobilitatis iuuentutē totā ferè Ioannis esse cerneret, ad popularē rationem conuersus, ex cognita animorū irritatione

occasionem, ac spem sumens consiliorum ad effectum perducendorum; primarios eius generis adolescentes benignè appellando; in eorum caetus familiariter sese insnuando; omniq; ratione iis uenditando; illorum sibi uoluntates adiungere studebat. Igitur, cum intelligeret, sibi cū Ioanne haud quamquam parem contentionem esse: quod in maritima ciuitate maiora esset navalium, quam terrestrium copiarum momenta; ijs quoq; sese muniendum statuens, quatuor triremes de Petro Ludouico Farnesio, Placentinorum, ac Parmensium Duce emit: cum quibus sub Romano Pontifice mereret. cuius conditionis stabiliendae, atq; amicitiae cum Farnesia gente confirmandae causa, Romam proficiscitur. Erant Farnesij, Andreae, & Ioanni in primis, infensi; ob acceptam paucis illis annis, contumeliam. Ioannes enim iussu Andreae, indignantis, quod in controversia de haereditate cuiusdam propinqui sui, parum sibi aequum iudicem Romanum Quaestorem arbitraretur; eas ipsas quatuor triremes

remes, cum in illum, nihil hostile metuentes, fortè incidissent, haud ueritus Pōtificis Romani maiestatem, caeperat; & Genuā captiuas abduxerat: quas tamē Andreas, monitus à Caesarianis Ducibus, quod ea res magnam inuidiam Caesari, sub quo merebat; magnosq; motus in Italia esset excitatura; illico dimisit. Igitur Farnesij, iis iniuriis irritati, cum haud dubium esset, sese Auria animum, amulo potentiae opponendo, haud parum offensuros; triremes Flisco cupide uendunt; seq; illius opū amplificandarū adiutores fore profitentur. Quin etiam fama est; Fliscum, Farnesiorum consiliis imbutum, eorumq; in primis hortatu, ad consilia de caede Ioannis, impulsum. Quae tamen res nunquam constitit: cum multos annos post caedem Petri Ludouici, de intimo illius familiari, ac scriba, qui fuit ei in omnium rerum consilio; etiam tormentis esset quaesita. Cum auditum esset Fliscum triremes comparasse; Ioannes Caraciolus, Melphiae Princeps, qui cum non paucis Neapolitanis Proce-

CONIVRATIO

Proceribus, in bello Neapolitano ducto
Lantrechigesto, à Caesare defecerat; Gal-
lorumq; partes secutus, in Gallia exula-
bat; ac provinciae suablpina in Italia erat
Praefectus; cupidus, quantas plurimas
posset, Italarum clientelas Regi Gallorum
adiungere; animum Flisci magnis propo-
sitis praemiis tentare caepit; Quod etiam
prius, Augustinus Triuultius Cardina-
lis Romae fecisse dicitur; Simul ostendit,
cum duae sint Italis hominibus crescendi
viae, altera Gallorum, altera Caesaris; er-
rare illum, si putet sese per Caesarem, qui
totus in Auria, gratia, & meritis possidea-
tur, in altum aliquem dignitatis locum
unquam ascensurum. proinde delatas con-
ditiones, si saperet, ne omitteret; sibi præ-
sertim amplas, & honorificas. Erant. n.
sex triremium (sitot comparasset, & in-
struxisset) & ducentorum peditum, in ar-
cis Montobiae custodiam, stipendia; item
turmae equitum praefectura; qui honos
apud Gallos in amplis habetur; tum in
domesticum cultum, in singulos annos,
duode-

FLISCI 9

duodecim millia Francorum numum.
Quas conditiones Fliscus non aspernatus;
rem communicat cum Ioanne Baptista
Verrina, iuvene impigro, nec medio-
cris inter populares gratiae, & aucto-
ritatis. Intercedebat Flisco cum homine
plurimus usus, ac summa multorum of-
ficiorum necessitudo. nam cum Fliscus in
magna esset numaria difficultate; Ver-
rina pecuniis, partim suis, partim sua
fide mutuis sumptis, praetii triremium
magnam partem Flisco confecerat. quo
beneficio deuinctus Fliscus, in magno ho-
nore, & beneuolentia hominem habebat;
plurimumq; illi ex omnibus amicis fide-
bat. Erat Verrina uir, cum ma-
gni animi, ac magna spectantis; tum
Nobilitati in primis infensus: ad com-
mune enim odium, priuatas ipse multa-
rum iniuriarum causas habere existi-
mabat. Quare praesentem statum Rei-
publicae, in quo nullum sibi locum un-
quam fore speraret, conuellere cupie-
bat. Ad hoc, aeris alieni magnitudine
C oppressus,

oppressus, cum privata uulnera sese non diutius tegere posse consideret; turbandarum, ac miscendarum rerum consilium, sibi in omnes partes aptum existimabat. Nam, si infeliciter res cecidissent; fore, ut privatim cadendi necessitas in communi tam multorum ruina lateret: ut minus pudendum homines ducunt, communi incendio, quam privato conflagrare: si consilia processissent; tum uero se in magnam potentiam, magnasque opes peruenturum. Eius uero rei, atque omnem dignitatis suae spem in Flisci fortuna positam habebat: apud quem se omnia posse intelligebat. Igitur, cum nouum hoc consilium, rei, quam intendebat, maxime aduersarium intelligeret; Fliscum ab eo magnopere deterrere instituit; suam illum causam ignorare affirmans: quippe quod ea res ad eam amplitudinem, quam spectaret, non modo iter nullam expediret; sed in primis obsepiret. neque enim illum tam rerum ignarum esse; aut dubitare debere, quin ea res ipsum Genua esset exterminatura. Nam neque Andrea

dicam, qui summam maritimarum rerum à Cesare obtineat; neque ceteros primarios ciues, quorum uoluntates arctissimis uinculis Casari coëstricta sint; quod eorum omnis serere in provincijs, et Regnis Caesaris uerfetur in foenore, uectigalibus exercendis, aliisque quaestibus occupata; Genuae esse passuros eum uirum; qui res ad Gallorum partes trahere nitatur. neque debere illum sperare, sese Andrea, et ceterorum potentiorum ciuium consentientibus studijs in ipsum unum incumbentibus, posse resistere. A Patria autem procul amandatum, quid tandem illum pro Gallis posse moliri? Gallis porro ipsis, cum intellexerint nullam in illo ad res Genuae mutandas opportunitatis partem esse; an non subito in contemptum uenturum? Ita fore, ut eius nomen et auctoritas, tantis nunc praemijs expe-tita, breui debilitetur; et consenescat. Praeposteram igitur illum consiliorum rationem, ac uiam instituisse. Nam prius Genuae potentiam stabiliendam esse: qua constituta, eius amicitiam ab externis Regi-

CONIVRATIO

bus certatim, atq; amplissimis quibusq; conditionibus expetitur iri. Quare siulla colloquia cum Gallis sint instituta, ea quocunq; discuteret modo; & ad splendidiore animam conuerteret. Mirabundo Flisco, ac quaerenti, ad quaenam splendidiore sese ille uocaret; Verrina, non magis splendida sunt, inquit, quae suasurus sum; quam tibi necessaria: neq; ad illa suscipienda tam ego te uoco; quam tua salus impellit. Tu, quae sunt felicitum mentium cogitationes; dignitates, opes, summum in ciuitate locum, maritimum Regnum, gratia Regum animo agitas. quas ego res ut non reprehendo; ita salutis rationem tibi priorem esse debere censeo. Licebat tibi, Ditionibus, quas per amplas possides; eaq; quam tibi maiores tui reliquerunt, sorte contentum; quietam & tranquillam aetatem procul à turbis, & dimicationibus agere. Caeterum tu maiora animo amplexus; dum ex perpetua domus tuae fortuna altiorem gradum ascendere conaris; in praecipitem locum te, domum,

FLISCI II

domum, fortunam tuam improvide dedisti. Nec dubium est; quin te imminetia discrimina breui sint oppressura; nisi tu illa consilio, & audacia properas discutere. Alterutrum igitur tibi eligendum est; ut, aut ad ociosam, & priuatam uitam, quam parens tuus secutus est, dum integrum adhuc est; redeas; teq; ab omnibus turbis, & procellis eximas: aut, si ea quam ingressus es, uia tibi magis cordi est; à nulla re, quae illam necessario consequitur, abhorreas. Iniquo esse in te Ioannem, & Iuriam animo, grauiorq; tuam istam treremium accessionem ferre; si non hominis uultus, si non uerba à nimio dolore interdum expressa indicarent; ratio te ipsa satis docere posset. Naualium enim rerum arbitrium, ac dominatum, quem sibi uni totum cupiditate, & haud dubia spe, iam pridem destinauit; tecum communicandum intelligit. Cuius rei, homines adeo alienos participes uolunt; ut ne fratres quidem socios ferant.

CONIVRATIO

rant. quin etiam parentes ipsi non dubitent filiorum sanguine, si illorum cupiditas eminere, & suspecta esse coeperit; securam ac stabilem Regni possessionem sibi firmare. Speras igitur Ioannem ea in re tibi parsurum; quae parentum in filios; filiorum in parentes dextras soleat armare? ac dolorem tam altè animo insidentem, ut ne vultus quidem dissimulatione tegi possit; in uerborum semper contumelias, ac non aliquando in tuam perniciem erupturum? Cuius à te auertendae uia omnino est ratio; si illam ipse in caput machinantis uerteris. Etenim, cum fortuna eam utriq; uestrum necessitatem imponat; ut alterius salus, alterius peste sit expedienda; is sapientior profecto fuerit, qui in necessario consilio anteuertit: ac sic secum statuerit; nullum esse locum morae in eo conatu; qui utriq; necessarius, eum euertat necesse est; cuius cunctatio, alterius celeritate opprimetur. Posses tu Ioanne sublato esse contentus; ni praepotentibus, atq; acerrimis superstitibus uindici-

FLISCI 12

dicibus, non tam Ioannis caede pestem à te remouisse; quàm maiorem discriminis molem tibi conflasse uidereris. In eodem igitur facinore amplectendi sunt Andreas ipse Auria, rerum caput, Adamus Ceturio, ac reliqui illius factionis Principes. Haec una est arx salutis, & dignitatis tuae: hoc unum consilium uitam tuam à circumsistentibus insidijs uindicat: hoc tibi eam, quam spectas, potentiam, & auctoritatem parat: hoc tuam amicitiam à maximis Regibus ultrò ac certatim expeti faciet: hoc illos ad tuas condiciones adducet: hoc tibi immensas opes, amplissimas ditiones accumulabit. Neq; uerò, inimicis, & insidiatoribus sublatis; perfectum opus tibi debes arbitrari: sed ita statuere, opes tuas, non aliter, quàm Ciuitatis imperio, posse stabiliri; mutabilia mortalium ingenia, amicorum parum stabilem fidem, rerum humanarum incertos casus tecum reputans. Hoc inter priuatam fortunam, & maximarum rerum spem interest; quòd in priuatis cogitationibus

nibus mediocritas tutissima est. at in magnis conatibus, terminus quousq; progrediare, statui nullus potest: neq; fortuna modus nostri est arbitrij; sed mediis consiliis abscissis, ad fastigium enitendum est; aut ad exitium praecipitandum. Neq; te, si quicquam est in te animi, ac roboris; à ueris, & solidis consiliis, quae necessitas laudabilia facit; inanes rerum species debent abducere: quòd Patriae libertatem ereptum ire uidearis. Nam, quem tandem superbissimorum hominum dominatum, libertatem appellant? aut quae Genuae potest esse libertas? Vix in optima ciuitate, in concordia ciuium, in moribus integris libertas habetur. At in tam corrupta urbe, in tam discordantibus ciuium animis, in tantis inter se partium studiis, in tam profligatis moribus, nullus est inter dominationem & seruitutem libertati relictus locus. Tibi igitur Genuae, imperandum, aut seruiendum est Elisce. utrum potius ducas; tecum statue. Si imperium amplecteris; ad quod te & familia splendor; & ma-

& maiorum gloria, & locus, quem illi in hac urbe perpetuò obtinuerunt, uocat; nulla res, quae hanc cogitationem necessario consequitur; tibi est abominanda. Quid, quòd hoc consilium nò magis tibi amplum, ac necessarium; quam tutum est? Quamquam ingentia facinora ardua esse solent; nec sine ingētibus discriminibus ferè fiunt: qua tamen fortes, ac magni animi uiros à summis praemiis petendis haud quaquã deterrent. Verùm ab hoc quoq; incommodo te fortuna eximit. Primum, ipsi Andreas, & Ioannes, ut in nullo tali metu; solutè & negligenter agunt: summa domi solitudo: nulla custodia: nulla clientium, aut familiarium turba: Ipsi domi, & in publico sine ullis corporis stipatoribus; (eam solam priuatae moderationis speciem retinent, in caeteris rebus impotentissimi Domini) triremes cum solo ferè remigio; nullo praesidio firmatae: in urbe trecenti omnino sunt praesidiarij milites. Quid igitur negocij erit; cum tu firmissimam, ac fidelissimam quingentorum ex clientibus,

tibus, ac tibi subiunctis manum corrogaris; Andream, & Ioannem incautos, loco, & hora destinatis, improvisò deprehensos obtruncare? atq; è uestigio portulae interioris portus à terrestri parte refracta; & ostio à maritima, ab una ex tuis triremibus infesso, triremes in tuam potestatem redigere? Hoc tibi primum opus exequendi consilij esse uolo. Cuius perficiendi praecipua spes est in popularium odio; quod inexpiabile in Nobilitatem gerunt: quorum non exiguae partis studia iam ego ad te attraxi; ac porro attrahere nõ desisto. ut intelligas; me non magis uerbis, quam sedula impensa opera consilium iuuarè. Cum his populare te imperium uolo proclamare. Ad quam uocem, non est dubitandum, quin plebs subito sit consurrectura; & exemplo primariorum, quos tecum uidebit; & insita rerum nouandarum cupiditate impulsa. Quid tum animi Magistratui fore putas, cum pauculis illis praesidiariis? Ne ullas quidem satis tutas, aut occultas latebras sibi putabunt, aduersus
tantam

tantam in se intentam uim; ne dum illi sese sint opposituri. Tu quod facere decreueris; bene, ac feliciter tibi uolo euenire; mea quidem fides tibi suspecta esse non potest in eo consilio; quod non magis uerbis dare, quam opera, eaq; nec segni, nec socordi subsequi paratus sum: quaq; eisdem me tecum discriminibus obiicit; atq; adeò longè iniquioribus in utramq; fortunam conditionibus. Si enim euentus incoeptis non responderit; idem me tecum interitus manet; cum minore poene subterfugienda spe, si consilia procefferint; tu summum imperium, qua re nihil maius homines in hac uita à Diis immortalibus expetere possunt; ego eam, quam tu esse uolueris, fortunam, sumus habituri. Sua sponte in omnia uasta & praecipitia propesum animum, tanta rei spes oblata in assensum facile traxit. Igitur consilio probato; omniq; Gallorum cogitatione abiecta; duobus ex familiaribus suis, Raphaelè Sacco Saonensi Iurisconsulto; & Vincentio Calcaneo cubiculario, Ditionisq; suae homine, adhibitis,

CONIVRATIO

cum rationē rei gerendae expedire inciperēt; inter Verrinā & Calcanium de toto cōsilio sententiis certatum est. Calcanius enim uereri se magnoperē dixit, ne illud eius generis consilium sit, quod specie planum, & facile; experiendo arduum, & impeditum euadat. Liquidius enim se doceri cupere, quid in tanta re suscipienda spectetur? nam si id solum pugnatur, ut popularis Respublica instituat, ne ipsum quidem Verrinam dicere ausurum, tanti Flisci interesse; quae Reipublica forma Genuae sit, popularis ne, an optimatum; ut ea de causa nobilitatem delere (id quod necessario faciendum est) in animum inducat: tantamq; inuidiam nomini suo conflare nō dubitet: tūm praeterea se fratres, fortunā domus, tot ditiones in tantam aleam dare. Unum igitur tāti certaminis, ac discriminis praetium esse, ciuitatis imperium. At ad illud perueniendi, quam tandem expeditam, aut exploratam uiam ostendi? ut. n. popularium studia in nobilitate delenda Fliscum habiturum, non sit desperandum; longē

FLISCI 15

longē tamen in illis alium animorum habitum fore, in regno Flisco concedendo. Superiorem n. rem popularem esse, popularibusq; natura insitam; ab hac illos uehementer abhorrere. Illudq; esse nonnullorum populorum ingenium, cuiusmodi esse Genuenses constat; ut libertatis, quam ueram & integram habere nesciant; speciem tamen obstinatē retineant. Non esse igitur dubitandum, quin, cum nobilitate partim deleta, partim urbe exacta, tot armatorum milia congregata fuerint; unus aliquis popularis Reipublicae nomen subiiciat: prima uoce missa (ut in talibus rebus ferē fit) reliquos assensuros; popularemq; Remp. conclamaturos, & instituturos. Tanta autem armatae multitudini, quomodo Fliscum cum exigua illa clientium, & sectatorum manu, quam corrogaturus est; restitutum? illud potius uel maximum esse periculum, ne Fliscum, quē solum nobilitatis nomē magis inuisum popularibus facere possit, quam recens meritum commendare; si regnum affectare senserint; tāquam unicum

CONIVRATIO

communi, ac populari imperio impedimentum, ipsum quoque de medio tollant. Neque uerò sperandum esse, recentis meriti uerecundiam illos à facinore patrandò retardaturam; quin potius perniciem et interitum Flisco acceleraturam. Ingentibus enim beneficiis, quae magnitudine sua remunerandi facultatem multum antecessere, illud premium reddere homines solere; ut, quoniam pari gratia referenda, eo ueluti praegravante onere se liberare non possint; illo, qui beneficium dedit, quique meritum exprobrare uidetur, de medio tollendo, se exoluant. Proinde etiam atque etiam rem considerandam; neque caeca cupiditate se in tam praecipitem casum dandum; ingentis enim mali sibi non dubiam coniecturam, sed certam speciem in oculis uersari. Non sibi quidem Verrinae fidem, aut prudentiam dubiam esse; quam utranque multis locis perspectam habeat; Verum magnoperè uereri se; ne ille cupiditate ulciscendae nobilitatis caecatus, in quam hominem execrabili odio efferatum esse constet;

FLISCI 16

stet; non omnia, quae in tanta re prouidenda sint, in consilium adhibeat. Proinde rem diutius coquendam. Omnem enim in magnis rebus properationem, improvidam, et praecipitem esse. Ad ea Verrina, magna facinora discriminum plena semper fuisse respondet; quae tamen fortium, et strenuorum animos nunquam fregerint: hancque in primis esse inter ignauos, et acres uiros differentiam; quòd illi incertorum periculorum metu, certam perniciem à se remouere non audeant; sed socordes, et desides sese proculcandos praebeant: contra, magnos et erectos uiros imminentià mala, audacia discutere; dignitatisque suae uindices, pro libertate et decore omnem fortunam experiri; non tamen sese in ancipites casus temerè et incautè demittere; sed quae ratio suadeat, ab iis formidine non abduci. Quare, quae Calcanius proponat; ea euenire posse, ni antè, ne eueniant, prouisa sint. Verum non ita suam incogitatam fuisse rationem; ut eadem non sibi quoque in mentem uenerint; et in omnem euentum praeparata

CONIVRATIO

*rata & disposita sunt consilia: neq; enim de-
 leta, & expulsa nobilitate, populoq; arma-
 to, censere se, ut Fliscus regnum subito in-
 uadat; sed astu (ut in omnibus magni mo-
 liminis consiliis necesse est) rem ducendam
 esse; populariumq; primoribus demonstran-
 dum à Flisco, sese nihil spectare; quam, ut
 publicae & uerae libertati officientibus su-
 blatis; cōmune omnibus, ac popolare im-
 perium Genuae instituat. Aliquam igitur
 Reipublicae formam omnibus aequam
 sibi & illis cogitandam: rogareq; proinde se
 omnes, ut dum ipse in motibus sedandis,
 ac rebus pacandis, omni cura est intentus;
 ipsi interea rē animo secum agitent, ac ser-
 monibus inter se uersent; & omnibus dili-
 genter circumspectis, conueniant, ac pro
 se quisq; in medium cōsulat; atq; aliqua op-
 timae Reipublicae instituendae forma in-
 eat. Hoc laxamento cogitationibus da-
 to; interea dum illi deliberant, & inter se
 commentantur; Flisco duo armatorum mil-
 lia ex sibi subiectis, quos ad portas ex an-
 te praeparatos praesto habeat, in urbem
 plu-*

FLISCI 17

*pluribus, ac separatis agminibus introdu-
 cat; per speciem plebeiorum licentiae, qui
 in turbidis, & cōmotis rebus habere modū
 nesciant, cohibenda: ac paulò post, duo alte-
 ra millia à Petro Ludouico Farnesio, Pla-
 centia Duce accersenda, & in urbem simi-
 liter introducenda: qua illum cupide missu-
 rum, haud dubitandum sit; quippe qui tam
 saepè, ac tam prolixè, omnes suas uires Flis-
 sco detulerit. deq; ea re iam nunc Farnesio
 scribendum; ut eas copias in Liguria con-
 finibus quamprimum contrahat; ne sint in
 mora; sed simulatq; accersitae fuerint, ac-
 currāt. Tam firmis praesidiis septum Flis-
 cum, enim uerò tum ciues ueluti ad delibe-
 randū de publicis rebus, ac Reip. formam,
 sanciedum, cōuocaturum: qui cum fre quē-
 tes in aulam maximā togati conuenerint;
 tum se Verrinam, qui cum consciis Flisco
 a sidebit; cōsurrecturum, ac uerba facturū;
 proq; sententia dicturum, nullam tutiorē in
 tantis motibus, tamq; diuersis hominum stu-
 diis, neq; salubriorē esse Reip. formam, aut
 praesenti rerum statui magis aptam; quam,
 E siciui-*

CONIVRATIO

si ciuitas ab uno regatur. Id. unicum esse, ac certissimum discordiarum remedium. proinde (quod felix faustumq; sit) se suffragio suo imperium Flisco deferre; Ducēq; Genuensium illum creare: Diademaq; sinu promptum, capiti Flisci impositurum; simul in illius imperia iuraturum; claraq; uoce eius nomen subiecturum. neq; dubitandū, quin oēs idem facturi sint, re subita oppressi; nemineq;, pra. tot circumstantium armatorum terrore, contra tendere audente. Discurrendum deinde tota urbe; ac nomen Flisci, Genuensium Ducis, latis clamoribus, & plausibus subiiciendum. Facile assensuram plebem; qua nusquam aliā quam ad seruiendum nata, utrum ab uno, an à pluribus regatur, in nullo discrimine ponat. Consilio Verrinae probato; rem quomodo geri placeat constituunt. Summa fuit; Andream & Ioannem, ac reliquos illius factionis Principes conuiuio exceptos, trucidaret; ac reliqua fierent, quae Verrina censuerat. Farnesio scribitur, ut copias conscribat. quod ille è uestigio

FLISCI 18

gio facere institit. Mittuntur etiam, qui in Flisci ditione occultè homines contrahant; qui simulatq; Fliscus annuerit, praesto sint: Unaq; ex triremibus, quae ut ad omnes casus, & ad subita Flisci consilia parata esset, stipendiis Pontificis consultò praeterita fuerat; Genuam accersitur, per causam sumptus sui in Piratica exercendi: per eādem triremis instruendae speciei, ex ditionum suarum hominibus fortissimum, & audacissimum quenq;, quem ad omnem uim, & facinus paratum haberet, euocat. Ipse interea dabat operam, ut nō modo popularis iuuentutis Principes, iam sibi deuinctos; omni sese illis ratione uenditando, ac popularem Rempublicam non tam uerbis, quam significatione ostentando, retineret; sed noua etiam studia sibi adiungeret; ac quā plurimos posset, ex omni genere homines undique amicitia comprehenderet. quam rem, cum ipse, usitato blanditiae artificio, tum Verrina egregio uoluntatum conciliandarum artifice, administro, facile assequeretur. nec mino-

re inter ea opera, omnem suspicionem ex tā familiari cum populari iuuentute consuetudine, apud Nobilitatem detestari studebat. Ad omne n. simulationis artificium animū uersans, domum Andreae familiariter, ac crebrius etiam, quā ante a uentitando; paruulos Ioānis natos amplexando, omni deniq; pietatis, & obsequij simulatione senis canitiem eludebat. tantumq; iis artibus perfecerat, ut Andreas, monentibus ut sibi à Flisco caueret, quē magnum aliquid animo agitare haud dubium esset; fidem non haberet. Quin etiam, cum res in ditione Placentina non ita occultè administrari potuissent, ut nō manarent; Ferdinandusq; Gonzaga per exploratores comperisset, Flisci nomine delectum haberi; isq; Mediolano per literas Andreā monuisset, ut caueret; Fliscum n. res nouas Genua moliri, atq; occulta consilia ad illum opprimendum struere, sibi cognitum, exploratumq; esse; palam dixerit, nō se posse adduci, ut credat; tanti sceleris facinus, tanta ingenij morumq; suauitate, tāq; propè coelesti aspectu
tegi.

tegi. Igitur cum omnia satis parata esset, ac dies facinori destinatus appropinquaret; incidit res, quae consiliū tardauit. Andreas n. subito morbo implicitus, ad conuiuium uenire non potuit. qua spe Fliscus, & socij deiecti; rem in aliud tempus differre coguntur: consiliumq; in noctem conferre, tutius & exploratius uisum. Ea fuit nox ante quartum nonas Ianuarias. dies, qui eam noctem antecedit, cum uenisset; Fliscus, ut firmioribus sese praesidiis ad rem conficiendam cōmuniret, nōnullos ex militibus publicis ciuitatis stipendiariis, in ades suas congregat. quā rem cum ad Andreā deferrī necesse esse intelligeret; suspicioni anteuertēs, cum de more illum aduisset; post hilares, ac blandas salutationes, non posse se, ait, stipendiariorum militum, quibus domum refertam habeat, studiis resistere; qui se precibus fatigent; ac locum sibi in triremi, quā ea nocte in Piraticam misurus sit, deposcant. proinde ne miraretur, si uel bombardarum, uel alterius rei strepitū, ea nocte, ex portu exaudisset. Nox cū uenisset, circiter
quar-

CONIVRATIO

quartam horam, domum Thoma Assereti, in qua adolescentium popularium conuentus ex consuetudine habeantur, profectus, omnes, quicumq; ibi reperti sunt (fuerunt autem ad tres & uiginti) secum ad coenā, in aedes suas ducit. Eae in edito urbis loco, in ortis Carinianis, ad Diuae inuolatae, sitae, procul à continentibus aedificiis, in primis idoneae erant ad tumultus, & strepitus occultandos; quos in tanta turba, atq; armorum tractatione fieri necesse erat. Ac Verrina à se dimisso; qui, & publicas, & Andreae aedes, caeteraq; urbis loca circumiens, exploraret num qui motus, aut num qua suspicionis significatio, usquam fieret; Iuuenes in cubiculum seductos ita allocutus fertur. Ad caenam uocatos Iuuenes, nullis uos opiparis epulis accipere potui, quam quibus tot annorum auiditatem expleretis. En optatus dies uenit; En oblata est facultas omnibus uotis expetita, tot nobilitatis iniurias, & contumelias ulciscendi. Omnia enim uobis praesto sunt multorum mensum dili-

gen-

FLISCI 20

gentia mea parata: strenuorum ac fidelissimorum Iuuenum omneq; discrimen pro me subire paratorum egregia, ac numero etiam firma intra urbem ipsa contracta manus; infimae plebis studia ad meum nutum consurrecturae; externa Principum auxilia, quae in propinquo sunt; popularis nominis ciues, qui omnes ferè cognationibus, & affinitatibus uos attingunt, eadem qua uos indignatione ardentis; qui simulatq; triremes in potestate nostra uiderint, & aduersariorum Duces sublato (utrumq; autem mihi facile & expeditum est) consilia sunt nobiscum coniuncturi: cum contra inimici nostri securum aeternum degentes ab omnibus rebus imparati sint. Diis igitur bene iurantibus, ad rem exequendam properemus. ad quam cohortandi mihi non estis Iuuenes; qui mihi ardore, & studio debetis praecurrere. neq; enim ego uobis huius consilij auctor sum, sed uos potius mihi; qui me assiduis querelis uestris ad illud impulistis, indignitatibus & acerbitatibus, quibus

CONIVRATIO

uos per hos annos inimici uestri presserunt; Et nunc cum maximè premunt, accensum in quarum rerum societate, tantum abest ut illi me, qui ex illorum corpore nemini secundus sum, perducere unquã potuerint; ut contra me ab illorum catu subduxerim, ac studia uobiscum coniunxerim; Et honestatem causa secutus, Et maiorum meorum uestigia imitatus; quos idè sapè fecisse accepi. Qua de causa nunc illis magno in odio sum. Verum ego eiusmodi hominum odium, Et gratiam in aequo pono. Ceterum acriores stimuli ad ultionem petendam esse debet uobis uestrae iniuriae, quam mihi dolor ex uestris iniuriis: qui nullare sum ab illis priuatim laesus; ac uestram tantum uicem indignor. Nam per Deum immortalem, cui tanta arrogãtia non stomachum faciat? aut quid est, quod illi tantoperè uos cõtemnant; ac nullo numero uos esse uelint? perinde quasi illi e coelo; uos omnes e coeno nunc primum existatis: ac non pleriq; è uobis honestiore loco, ac clarioribus maioribus, quam pleriq; eorum orti sint. Iam uerò
cuius

FLISCI 21

cuius tandem est iniuriae ac superbiae, leges Duodecimuirales tanto totius ciuitatis consensu sancitas, perfringere; quibus omnium ordinum dignitas exaequata est; factionumq; nominibus plane exterminatis, unum totius ciuitatis corpus cõflatum est; parq; dignitatis locus (quod tuenda cõcordiae in primis est accõmodatum) oibus in Rep. constitutus? Hanc sanctissimã legem, qua tranquillitas ciuitatis status cõtinetur, labefactare, atq; adeò euellere; quid aliud est, quã ciuiles discordias, qua consopita uidebantur, excitare; ac ciuitatem in antiqua mala redigere? nullus n. ad turbas Et seditiones excitandas acrior est stimulus, quam honoris Et dignitatis cõtentio. Quod eò indignius est illos conari; quod in hac ordinum aequalitate, illi à uobis maximum, uos ab illis nullum beneficiũ habetis; summo ciuitatis imperio, ac Ducali honore, qui uester semper fuit; cum illis, pacis Et concordiae causa, sponte communicato; quæ res in reliquis liberis ciuitatibus magnarũ dimicationum, ac turbarum semper causa fuit.

fuit. Indigna haec per se sunt, ac non ferenda; verum alia longe atrociora instant: quae vos non patiar diutius ignorare. Iohannes enim Auria, quem isti ducem sibi assumpserunt; (cuius viri intolerabile ne superbiam, et arrogantiam, omniumque hominum contemptum; an immanem cupiditatem et ambitionem prius detester?) non contentus principe in ciuitate loco, ad altiora iam tendit, atque imperio animum adiecit; eiusque rei, quod mihi compertum est, à Caesare diploma habet. Verum, quominus consilium nefarium exequatur, ego ac fratres mei sumus in mora: quos de medio tollere molitur; ut incohata consilia, nemine obsistente, ac reliquis cade nostra perterritis, ad exitum perducatur. Mihi igitur praeventendum est Iuuenes, ne sedens opprimar. Properemus igitur ad iustas poenas expetendas ab iis; qui mihi animam, vobis libertatem eripere student. Neque in eo consilio cunctandum est, quod antea probandum, ac laudandum, nunc patriae charitas, et seruitutis periculum etiam necessarium

rium et piuum faciunt. neque, debet quisquam ab eo, aut timore deterreri; aut quod sese in nimis praecipitem casum dare vereatur, retractare. nam ut omittam, tuta et quiete consilia iis, quibus secundae res sunt, apta esse, oppressis, ab audacia subsidium petendum; nullum discrimen adimus. Omnia enim, ut in nulla re suspecta, illis sunt soluta, et neglecta; nullae custodiae, nullae uigiliae; nullum in turremibus satis ualidum praesidium: primaque nunc quies omnes ueluti sepultos tenet. Incredibilique nostra felicitate fit, ut necessarium consilium cum pietate, ac summa etiam securitate coniungatur. Illud extremum res me pronuntiare inuitum cogit. Siquis uestrum tanta sit perfidia, qui me in eo consilio deserat, quod causa in primis uestra sum ingressus; is sciat meam, et caeterorum quibus septi estis, dextras in se, ueluti prodicionis noxium armatas. Cum perorasset Fliscus, tantaque, ac tam subitae rei stupor omnibus uocem primo inclusisset; simul armatorum circumsistentium horribilis offusa oculis spe-

CONIVRATIO

cies animos defixisset; praesens pavor, futuri discriminis metum uicit: cum magis non probare, quam non sequi consilium sese posse intelligerent. secuturos se igitur quod duxisset, profitentur. Duo tantum fuere, qui, siue uero, siue simulato timore, societate deprecati sunt: cum non ueriti essent confiteri, sese tractandorum armorum insolentes, tela horrere; ac simul ac gladios eductos uiderint; trepidatione sua, et fuga, turbandis potius rebus, et imminuendis reliquorum animis, quam ulli auxilio futuros. Venia data est à Flisco suam ipsis ignauiam confitentibus: hominesque cubiculo sunt inclusi. Interfuit orationi Paulus Pansa, iam inde à prima aetate in Fliscorum domo educatus: uir grauis, et quieti ingenij. Is mentionem facinoris abominatus, Ne istud inquit, Deus immortalis sinat, permittatque; ut tu nefario, ac praecipiti consilio te, fratres, domum, rem, famam perditum ire properes: atque in lachrymas effusus, Fliscumque complexus, ac paulum seductum, matremque adhibita; per infelicem

FLISCI 23

cem senectam suam, per familiaritatis necessitudinem, ac per quaecumque iura homines inter se coniungunt; orare, obtestarique caepit; ne se perditorum hominum consiliis abduci pateretur: neue impotenti regnandi cupiditate ita raperetur; ut non ad atrocitatem facinoris, atque discriminis magnitudinem cogitationem conuerteret. An tu inquit, omnia diuina et humana iura uiolare, ac perfringere pro nihilo habes? Non horret animus totam nobilitatem, qua incolumi consilia tibi procedere non possunt; infontem, et immerentem ad caedem destinare? Andreae ne Auriae, qui pro multis suis in te meritis, ac paterna beneuolentia, parentis sanctitatem apud te obtinere debet; quemque longa aetas, perpetuusque tenor uitae sine noxa in hac urbe actae, eximiaque in patriam beneficia omnibus uenerabilem faciunt; tu unus, qui pro eius salute, si quis illum petat, latus ipse tuum ultro opponere deberes; inuentus eris, qui mortem per summam crudelitatem offeras? Hanc cinea maio-

CONIVRATIO

maiorum tuorum gloriae, à qua tātum accipis splendoris, gratiam reddis? Hoc scilicet à te repossunt, Innocentius Quartus, & Hadrianus Quintus, Pōtiffices Maximi; ut Fliscum nomen, quod illi eximiis uirtutibus suis tam clarum relinquere semper studuerunt, tu tanti parricidij macula (suo enim nomine res appellanda est, nec potest uerborum praestigiis facti turpitudine opprimi) foedares? Age, si nullum ius est tam sanctum, quod non execrabilis dominandi cupiditas uiolet; quae tanta te mentis caecitas tenet, ut incerta & praecipitia, tutis & exploratis anteponas? An non uides Ioannis Auriae superbiam; & elatos spiritus, omnibus nimios iam uideri? ac liberae ciuitati in dies grauiores esse? Quid dubitas, si tu contrarium uitae cursum teneas; moderationisq; documenta dādo, te illius dissimilem ostendas; quin ciuitatis studia in te paulatim sint inclinatura? tuq; aemulo sublato, qui iis moribus diuturnus esse non potest, summum in ciuitate locum obtenturus sis? summam sapientiae

FLISCI 24

tiae loco semper fuit, alienae stultitiae euentum ex tuto operiri. Quid igitur contendis spes tuas improvida festinatione anteire? atq; ea, quae cū tarda securitate ueniunt, caeca cupiditate euertere? Turbulenta, & praecipitia consilia iis tātum apta sunt; qui priuatim degeneres, domi egentes, omnibus contempti, nullam spem priuatis uulneribus medendi, nisi ex malis publicis habent: quiq; in aduerso consiliorum euentu nihil damni, uel in fama, uel in re faciunt; ab omnibus iis rebus iam pridem destituti. Qua uerò spe tam praiceps consilium ingrederis? aut quibus opibus subnixus, tantam rem moliris? An animos tibi faciunt pauculi illi ex infima plebe, quos tecum habiturum speras? qui egentes, & inermes, tum autem subitis mutabiles, si fortuna uertat, eadem mobilitate, qua te secuti fuerint, deserturi sunt; atq; etiam oppugnaturi. Exemplo tibi sint innumerabiles aliorum euentus, quam parum stabilis spes in uulgi favore collocetur. Popularisne nominis ciues ad te attracturum speras?

CONIVRATIO

ras? an tot graues uiros, tam leui aura mobiles putas; ut ad tuam uocem de tanta re consilium sint capturi? ac societatem tecum initura sint ij, à quibus consilia separaris; ut tanquam pecudes ad tuum nutum circumagi uideantur? Documento sint, quid animi uiri graues, ac firma etate habituri sint, pauci isti adolescentes, armis tuis circūsepti: quorum etsi nonnulli laetum assensum uultu praeferunt, pleriq; tamen maesto silentio, quādo nulla alia re audent, tuum istud factum haud obscure improbāt. quin potius uerisimile est, illos (id quod in eiusmodi rebus usitatum est) suspicatuos te libertatem, & popularem Remp. prae-
xendo, cuius auctorem te ex nobilium corpore merito suspectum habebunt; dominationem tibi, & ipsis seruitium moliri. Dubitas igitur, quin hic metus, quamuis dissidentes inter se nobilium, & popularium animos sit coniuncturus? ac quin illi sociatis consiliis, arma aduersus cōmuni libertati insidiantem uersuri sint? Pergebat Pansa preces consilii miscens, hominem à
prauo

FLISCI 25

prauo inaepto reuocare; cum Verrina, quem ad explorandum ciuitatis statum missum diximus; superuenit. seq; omnia loca adiisse, oīaq; diligenter perlustrasse renuntiat: omnia tranquilla & quiescente esse, & ipsorum conatibus opportuna: tum praeterea triremem paratā, atq; omnia composita. nō igitur iam esse cōtandum. Quare Fliscus, responso dato; in eum se locū progressum, ut nullus iam sit regressus, aut poenitentiae locus; Pansam gementē, ac fati iniquitatē, hominumq; scelus accusantem, relinquit: ac, de omnium consilio, munera in hunc modum partitur. Triremis Praefecto imperat; ut cum triremi ad angustas interioris portus fauces, in quo triemes Auriae erant, in hybernis, insidēdas proficiscatur: Othonum fratrem mittit cum armatis, ad portam Diui Thomae occupandam, qua occupata, ad aedes Andreae accedat (eae sunt propè à porta, extra urbē sitae) ibiq; ipsum & Ioannē obruncet: Cornelium, alterum fratrem, nonnullis armatis attributis, mittit, qui portam Diui Stephani occupet;
G Tho-

CONIVRATIO

Thomam Asseretum cum delecta iuuentutis manu mittit, qui cum celoce in interiorum portum penetret; eoque occupato, portam sibi patefaciat. ipse cum Verrina, & Hieronymo fratre, iuuenibusque conuocatis, ac reliqua suorum manu (erant autem ad centumquingenta) terrestri itinere, ad eundem interiorum portum contendit: in quem, porta ab Assereto iam refracta, cum suis ingreditur. Opera praetium est considerare, quam incerti, ac parum explorati sint coniurationum exitus; quam leuibus causis, magnarum rerum momenta uertantur; quamque paruae res, ingentes consiliorum apparatus, summoque astu ductorum, saepe evertant. Nam Fliscus ad praetoriam triremem accedens; tabulam, quae puppi superimicta, ac ripam attingens, usum pontis triremem aduentibus praebebat, conscendit: quae, cum per se minus stabilis, nullis retinaculis circumligata, tum triremis iactatione, quam remigum tumultus, ut in tam improuisa re necessario excitatus, faciebat, uacillans,

ab

FLISCUS 26

ab altera parte collapsa, in mare decidit: omnesque superstantes ruina sua secum traxit. In quibus Fliscus, a nemine suorum, ut in obscura nocte, conspectus, grauitate armorum ad imum depressus, cum neque ipse per se conuerti posset; neque a quoquam suorum casum hominis ignorantium, subleuaretur, perit. Ita pestis, quam in alios machinabatur Fliscus, in illum collata. Qui ad portas occupandas missi erant, rem facile, custodibus semisomnibus, partim obructis, partim captis consecere. Clamor, & strepitus in interiorum portu excitatus; ab Andrea & Ioanne, ex domo prope littus sita, in noctis silentio ex auditus, Ioannem exciuit. qui, ut quidnam esset cognosceret; inermis, cum duobus comitibus, ac uestitu domestico, domo prosiliit; atque ad portum accurrens, cum ad portam urbis peruenisset, atque ut illam aperirent, minaciter clamaret; Flisci, cognita uoce, laetifores patefaciunt; Ioannemque ingredientem circumstantes, compluribus hastilium ictibus confodiunt. ductaque deinde tempo-

CONIVRATIO

rum ratione, pro certo compertum est, eodem temporis puncto, quo Fliscus perit, Auriam interfectum. Ita duorum iuuenium praeferoctia ingenia, ex quorum disidentibus studiis, ac contentionibus magnos motus, magnasq; turbas in futurum civitati imminere, nemini dubium esset; eodem horae momento fatum sustulit. Qui Ioannem confecerunt, ab Andrea petendo ad cogitationem admissi facinoris mente paulisper auersa; spatium Andreae dedere; ut Ioannis casu audito, in equum à suis sublatus, cum ipse infirma valetudine, per se conscendere non posset; fuga salutem peteret. At Iuvenes, qui erant in interiore portu, triremibus in potestatem redactis alius alium percunctantes, quidnam Flisco factum esset, qui nusquam appareret? eare percussi, non tamen deserunt se; sed Othobono, à Ioannis cade reuerso, custode triremibus relicto; ipsi Hieronymum secum ducentes; ut fuerat compositum; tota urbe discurrentes, ciues ad arma concitare, ac populare imperium conclamare incipiunt.

Ad

FLISCI 27

Ad quam uocem, cum pleriq; ex multitudine sese hominibus adiungerent; nullus tamen fuit ex popularium optimatibus, qui se commoueret: partim, quod à tumultuariis consiliis abhorrerent; partim, quod Fliscum, hominem à populari causa, si minus simulata in praesentia uoluntate, natura certè disidentem; popularis status auctorem non probabant. Omnes uerò, ad tantae rei societatem, consilio secum non communicato, neq; diu ante concocto, subita uoce tanquam pecudes rapi, suae dignitatis esse non putabant. Interea Gometius Suarius Figue-roa, Caesaris orator, trepido nuntio excitus, ac re subita percussus, inter manendi, & urbe excedendi consilia, incertus animi, fluctuabatur. Caeterum hominem retinuit Paulus Lazania. Is uir magnae erat inter populares auctoritatis, & gratiae; tenuiorumq; animos mira beneuolentia comprehensos tenebat: ut maxima illorum pars ad eius nutus consurrectura esset; seq;

III

CONIVRATIO

in omnia consilia cum illo confociatura. Is igitur, cū ceteri ciues improviso terrore obtorpuissent, unus se non deseruerat; sed ualida clientium manu corrogata, ita se comparauerat; ut ex Fliscorum euentibus consilia caperet. Cum igitur ad Figueroam uocatus uenisset; bono animo hominem esse iubet: sese .n. firmo armatorum praesidio septurum; inuiolatumq; seruaturum; interea, quò Fliscorum motus euadant, totam noctem expectandum dicit. qui, si inanes fuerint; nihil porro tentandum: sin res illis succedere, aliquaq; in illorū causam fieri inclinatio ceperit; enim uerò se cum Spinola familia, opibus ac numero praepotenti coniunctum, firmissimoq; iuuenum globo stipatum, tota urbe discursurum: Adorniorumq; nomine subiecto, Barnabaq; Adornio, qui haud longè absit, interea accersito, ac Duce, ex ueteri more proclamato; haud dubiè maiores ad se concursus facturum; maioremq; popularium ciuium, ac plebis partem, Adornio nomine attractam, se ad ipsum applicaturam;

FLISCI 28

ram: quin & illos ipsos, qui Fliscos secuti fuerint; illis desertis, ad Adorniorum partes, quas intimis sensibus colant; cum reliquis transituros. Qua oratione, & auctoritate LaZaniae cōfirmatus Figueroa, omni abeundi consilio planè abiecto, euentum expectare constituit. At Iuuenes, cum lux appropinquaret, neq; quēquam ex primoribus, affinibus, & cognatis suis secum trahere potuissent; multitudine quoq; spe frustrata; ab ipsis dilabi incipiente; Flisco, cuius ductu, & impulsu rem essent ingressi, & Uerrina, qui rebus diffidens, in trirēmē se receperat, nusquā apparentibus; animis debilitati, consilium sibi quisq; capere caeperunt: atq; alij in priuatas domos, alij in eādē trirēmē sese recipiunt; Hieronymo cum extenuata hominum manu relicto: qui inops consilij, urbe discurrens cum suis, inter mortuas uoces iactabat. Interea summus Magistratus, qui tumultus initio, nullo satis firmo praesidio contratantum motum munitus, tanto circumfuso panno obtorpuerat; cum nonnulli ex
opti-

optimatibus in aedes publicas subinde convenire coepissent; animos colligere coeperat, ac leniter potius rem ducere, quam aperta vi agere, tutius ratus; quatuor ex principibus ad Hieronymum, ad res componendas, mittit. quos ille obuios factos contumaci responso, ut erat stolidè ferox, à se dimittit. Sed paulò post, desperatis tandem rebus, ad portam Diui Stephani cum paucis reliquis, à Thoma Assereto nunquam desertus, sese recipit. Ibi de conditionibus cum Magistratu agi caeptum: Nicolaog² Auria affine; internuntio, ul- tro citroq² concursante, res ita convenit. Discederent Flisci ab armis: urbe excederent: civitatem tumultu liberam relinquerent: id si fecissent; Magistratum illis, & consortibus culpam condonare. Quo decreto per scribam recitato, urbe excedunt; atq² in arcem Montobium, quae ab urbe decem circiter millium passuum distat intervallo, cum suis concedunt. Ita magni Fliscorum motus, eodem die excitati, & compressi sunt. Urbe tumultu libera-

berata, Magistratus quid factò opus sit, deliberat. Cumq² iuris consulti respondissent: non impediri Magistratū decreto & fide, non tam uoluntate data, quam necessitate expressa; quominus sibi in Fliscos, & socios animadvertere liceat; cum aliquandiu sententis uariatum esset; tandem tantae impunitatis exemplum magnam similia admittendi illecebram esse censes, ad seueritatem uersi, bona Fliscorum publicant: aedes ad diuae Inuiolatae, amplas, & praeclaras complanant: ipsos, & Uerrinam, auctores & capita seditionis, perduellionis damnant: reliquos consiliorum participes nominatim, quinquaginta annorum exilio multant. exercitusq² ad arcem Montobiū oppugnandum misso, duce Augustino Spinola, additis Dominico Franco, & Dominico Auria procuratoribus; cōplurium dierum oppugnatione, Hieronymum ad deditionem subigunt: capitis, ac rerum suarum summo Magistratui libera potestate permessa. Quae res magnas Genuae praebuit con-

tentiones; magnosq; animorum motus excitavit. Ac res ingentibus uerborum, & sententiarum certaminibus, cōplures dies extracta est; cum non paucorum studia pro Fliscis quoq; exarsissent. Imitioris sententiae auctores esse; neq; ad extremum faciendum dicere. satis poenarum Fliscos dedisse, omnibus bonis, ac per amplis & optimis ditionibus euersos; aedibus & arce Montobio complanata. Ac si quis rem uerè existimare uelit; quid tandem Hieronymum & Othobonum cōmeritos, ut iis tam implacabiliter succenseatur? Miseros adolescentes, omnium rerum ignaros, ne consilij quidem participes factos, improviso deplensos, nullo ad cogitandum tēporis spatio dato, ad lanienam à uiolento fratre raptos: ad illius nutus miserorum inscitiam circumactam. Igitur habuisse meritam poenam noxium caput: ipsos extra noxam existimandos. Neq; se ea re, quam in primis iactari audiunt magnoperè moueri, posteritatis exemplo; ut reliqui uidelicet atrocitate supplicij à talibus cogi-

cogitandis deterreantur. Nam & nostra, & omnium seculorum memoria, maleficia semper acerbissimè punita; quotidieq; in omnibus urbibus latrones, sicarios, fures, ac reliquos maleficos homines capitali supplicio affici; quorum tamen suppliciorum exemplo, aut metu, homines ab iisdem facinoribus admittendis haud quaquam deterreri. Quod in maiestatis crimine eò minus sperandum; quò premiorum amplitudo acrioribus stimulis homines ad illud impellit. Ac ne illud quidem perpetuum esse; ut in maiestatis & perduellionis crimine nullus sit misericordiae locus. Id. n. ut innumerabilia alia exēpla omittantur, refelli Caroli Quinti Caesaris, sapientissimi Principis exemplo & auctoritate: qui Saxonè bello uictum, & in acie captum, morte multandum non duxerit; satisq; habuerit hominem imperiali edicto, & exilio maiestatis damnatum, quiq; totam Germaniam in Caesarem, dominum suum excitarit; iure suffragij in Caesare creando, & ditionibus auitis multare. contra alij mi-

rari se uehementer dicere; unde hic mos nunc primum indicatur, uoluntates non facta exquirēdi. Quod si suscipiatur, nullū iam fore legum aut iudiciorum usum: quod nemo tam hebes ingenio futurus sit, qui nesciat facta à uoluntate seiungere; & se, aut errore, aut inscitia lapsū, aut extrema necessitate adactum proponere; aut infinitis aliis calumniis facinus tegere. Quae uoluntate Flisci usi sint, neq; se, nec quenquam omnino mortalium diuinare: prauam fuisse, quae secuta sunt facta indicare. ea spectanda, ac suis momentis ponderanda. Qui post Ioannis caedem, fratre etiam mortuo, à quo adacti excusentur, incepta non omiserint; sed portas, triremes, ac reliqua occupata retinuerint; totaq; urbe discurrentes, plebem ad arma uocarint; & in magistratum incitarint; sibiq; tanquam dominis, adibus publicis à magistratu cedi postularint. Auertisse Deum immortalem nefaria consilia; ac magistratui punienda reliquisse. Quam uerò compar esse Saxonis, & Fliscorum factum? Illum magnitudine ani-

animi inductum, nullum scelus concepisse; nō de eade Principum, aut de ullo maleficio cogitasse; sed conspirationi maxima Germaniae partis, in libertate illius prouincia defendēda, quam à Casare imminui praesferrent; ac ne ad detestatā ipsis religionem suscipiendā cogerentur; ducem se non subtraxisse. Diuino numini cordi fuisse, ut inde uictoria esset; unde ius stabat. Non igitur Casarem tam ipsum saxonem spectasse, in illo incolumi seruando, quam totius Germaniae consensum. haud dubiū, quin si in illum animaduertisset; omniū tam ciuitatum, quam Principum eius prouinciae odia sibi esset irritaturus. Fliscos uerò, quā tandē iniuriā, quemue metū tam atroci facinori pretexere? illi ne impune ferant, ut regni inuadendi, patriaeq; libertatis opprimendae causa, omnes bonos ad caedem destinarint? tum uerò maius propè flagitium factum iri à magistratu, in tantis parricidiis impunitis relinquendis; quam ab ipsis Fliscis in illis suscipiendis factum sit. Vicit tandem melior, & frequentior pars: Andrea adn-

tente

CONIVRATIO

tente; ac gravissimas iniurias pio iustoq;
bello persequente. decretumq; est, de Hie-
ronymo & consortibus capitale supplicium
sumendum. Ex eo decreto, in ipsa arce Hie-
ronymus, & Verrina securi percussi: reli-
qui inferioris sortis suspendio necati: ipsaq;
arx, quae turbulentorum hominum
receptaculum saepe fuisset,
ac quieti civitatis
immineret; solo
aequata.

T V M V L T V S
NEAPOLITANI.

CENVENSES motus, felici celeritate oppressos, Neapolitani tumultus exceperunt. quorum initia verborum contentionibus, & iuregiis iactata, ad perniciosam mox seditionem, postremo etiam ad ferrum, ac sanguinem, atrociasq; praelia exarserunt. Conflati autem sunt, partim Neapolitani populi contumaci temeritate; nonnullorum hominum res miscere, ac novare cupientium astu incitata; partim Petri Toleti pertinacia, ac nimia domnandi cupiditate. Is erat in regno Neapolitano Vicarius Caesaris; maximae parti Neapolitanae plebis mirè gratus; caeterum Nobilitati hostiliter inuisus: quippe cuius libido, quae antea paulo solutior fuisset,

I set,

set; à Petro esset cohibita. Nimia enim superiorum Vicariorum lenitate Nobiles, ac potentiores abuti soliti; legumq; & iudiciorum metu penè soluti; omnia aequabilitatis iura perfregerant; indomitasq; cupiditates suas in tenues & humiles homines exercebant: eosq; omnibus iniquitatibus vexabant. Hanc tantam, tamq; effrenatam omnium rerum licentiam compresserat Petrus: siue ille miserorum iniuriis permotus; iustitiaeq; studio adductus; siue ob conceptum in Nobilitatem odium, à qua se grauius laesum putabat. Nam cum Petrus, initio magistratus, apud Nobilitatem multis de causis grauius offenderet; eiusq; seueritas nimia uideretur; neq; illum Nobiles apud Caesarem criminari unquã destitissent; multiq; nominibus inuidiam homini conflare studuissent; eaq; de causa Caesar Petrum Patiecum Pontificem Genuesensem ad res cognoscendas, cum amplissima potestate, Neapolim misisset; illeq; multa emendasset; ac magistratum arbitria certis legibus cohibuis-

set,

set; ad extremum cum Caesar bello Africano confecto, Neapolim uenisset; duo ex principibus Nobilitatis, Ferdinandus Sanseuerinus, Princeps Salernitanus, & Alfonso Daualus, Marchio Vastij, adhibito Andrea Auria, summo maritimarum rerum, Praefecto magna parte Nobilitatis adnitente ac studiis consociatis; summa contentione cum Caesare egerant; ut Petrum è prouincia reuocaret; neue ullo modo Neapoli dimitteret: Virum, quem omnibus bonis offensum, cuiq; omnia uenalia esse diceret; tum aut dissolutum, & ignaui: qui regnum florētissimum in pace esset euerurus; in bello amissurus. Caterum perpetuam constantiam retinuit Caesar; ne uirum quem semel extulisset, sine grauisima causa euerteret. Quibus iniuriis irritatus Petrus, uir ingenio uehemens, & impotens; in Nobilitatem omnem iram, omnēq; imperij sui uim effuderat: eã iudicij seueris faciendis, delictisq; acriter puniendis assidue exercere: nullus, ne in minimis quidem erratis esse ignoscēdi locus: quodq; in primis

Nobiliū animos ulnerabat; leuissima quaq̃ de causa, Proceres, ac summae nobilitatis uiri, luce, ac palàm in medio foro cōprehendi, & in carcerem duci: ibi tanquā nocturni fures, atq̃ infimae sortis homines, sine ullo dignitatis discrimine adseruari. Quae res, ut Nobilitatem ad execrabile odium Petri efferauerant; ita magnam homini apud plebem, & tenuiores gratiam conciliabant. qui, cum ob summum illius beneficium, à quo sese ex maximis miseris extractos praeseferebant; tum ob natura insitum plebi in nobiles odium, Petrum iniuriarum suarum uindicem, in oculis ferebant: uulgoq̃ laetabantur; quibus ipsi à Nobilitate premi soliti esset acerbitatibus, eas omnes à se depulsas, in eandem ipsam nobilitatem uertisse. Is status rerum, isq̃ habitus animorum Neapoli cum esset; Romani Inquisitores (in quibus erat Ioannes Cardinalis Compostellanus, Petri frater) cum rumor in dies percrebesceret, regnum Neapolitanum nouis haeresibus tentari; eamq̃ luem in dies gliscere; duos Dominica-

minicanos monachos, Inquisitores in urbe & regno Neapolitano creant. Ii cum ad Petrum accessissent; ostensoq̃ diplomate, regium assensum de more postulassent; quo mandatam iurisdictionem exercere possent; Petrus, multa praefatus de sua, ac Caesaris regis sui pietate, summoq̃ religionis studio; cuius causatantam molem belli in Germania suscipere non dubitasset; respondit; cupere se quidem haereses de Regno exterminari; caeterum rem quam petant, magnae, ac diuturnae deliberationis esse: neq̃ temerè mouendam. Abominādum enim Neapolitanis esse inquisitionis nomē; cuius mentio haud dubiè magnos sit tumultus excitatura: proinde non ita prope-randum. Diploma igitur secum haberent; ac rem silentio tegerent; bonoq̃ animo essent: sese enim eam curam suscepturum: aliquamq̃ rationem initurum rei sine offensione expediendae: fidemq̃, & obseruantia suam sanctae Pontificiae sedi, ut omnibus in rebus semper fecerit; in hac quoq̃ probaturum. Et secundum eam responsionem, Petrum

Petrum anceps cura in diuersum trahere. Hinc cupiditas, illinc timor animum uersare. Cupere, ab insito sibi, ac Casari, & uerò nationi Hispanorum religionis studio, Inquisitionem instituire; rem necessariam hominibus à prauarum opinionum contagione integris, ac puris seruadis; tum praeterea ueteri Ecclesiae disciplinae, sacrisq; institutis tuendis. Quanquam nonnulli (uana fortasse interpretatione) illam quoq; addebant causam; uiro imperij nimio Inquisitionem cordi esse; qua suas opes, ac potentiã mirè esset amplificatura, cuiusq; metus Neapolitanis subinde iniectus, eos magis obnoxios pedibus suis esset subiecturus. Contrà, rei magnitudine deterreri. Intelligere enim, quanto odio, & execrationi summis infimisq; esset Inquisitionis nomen: uereriq; ne eam contentionis molem excitaret; cui par esse non posset. cum praesertim in uulgi beneuolentia haud multum sanè poneret; quod sciret omni leui aura mobile. Contrà, haud dubitaret, quin Nobilitas hostili odio sibi infensa; ex re tam popula-

pulari occasionem esset arreptura iniuriarum suarum ulciscendarum. ad quam si se plebs applicuisset (ut praesens offensio maiore uim habet ad animos hominum irritandos, quàm praeterita beneficia ad eosdem in amore retinendos) uictusq; propterea succubuisset; iam nunc animo prouidere, ad quàm intolerabilem arrogantiam ea res Neapolitanorum animos esset inflatura. quippè qui experti conspiratione sua Tole-tum inferiore; nimios spiritus essent sumpturi: contumacesq; facti, infinitum illud imperium, quo tot annos homines deuinctos, ac subiunctos habuerit; perfracturi. sic fore, ut auctoritatè diu, ac paulatim collectã, uno tẽpore uniuersam profundat; formidolosumq; illud Petri antea nomen, breui contẽptui sit. Cum in his difficultatibus cõsiliu hæreret; multosq; dies, incertus animi, fluctuatus, exitum nõ reperiret; tãdem consilio in oēs partes cauto rē expeduit. Cõmodissimũ uisum est, per clietes & beneficia-rios suos, quorum, ex plebeiõrũ praesertim primoribus, haud exiguũ numerũ habebat,

Nea-

Neapolitanorum animos sensim, occulteq;
 disseminatis sermonibus tentare; remq; ea
 lenitate, eoq; astu ducere; ut ipse nomine suo
 minimè interposito, Neapolitanos inter se
 committeret; ac spectator tantum, quorum
 excitati motus euaderent; ex illis in die
 consilium caperet. Ac si in suam causam fie
 ri inclinationem uideret, tum uerò uolun
 tatem nudaret; omnibusq; suis, ac magi
 stratus uiribus connixus, rem inclinatam
 impelleret. quòd si obstinati in resistendo,
 ac quiduis potius perpeti parati Neapoli
 tanorum animi perstitissent; inexuperabi
 libus uim haud quaquã afferre: sed cum se
 medium in certaminibus gerere simulaf
 set; neq; iccirco uictus uideri posset, nulla
 dignitatis facta iactura, desistere. Quod
 sapiens consilium si perseueranter ad finem
 tueri potuisset; profectò omnis tumultuum
 ac seditioum causa sublata esset. Igitur
 sermones de inquisitione per emissarios sen
 sim sunt iniecti: qui cum breui in immen
 sum percrebuisent; magnos animorum mo
 tus, mox etiam tumultus excitarunt.

Res

Res. n. statim caetibus, & contentionibus
 agitari caepta est. Eam uulgò pro se quisq;
 aspernari; ac tanquam ciuitatis pestè exe
 crari. Humani enim ingenij uitio fit, ut an
 ticipaciones inueteratae, multitudini pra
 fertim, apud quam plurimum ualent; eripi
 uix possint. quae res tum Neapolitanis usui
 ueniebat. Nam, cum fortè per ea tẽpo
 ra sub ditionẽ Ferdinãdi Hispaniarũ Re
 gis uenissent; cũ ille Inquisitionẽ in Hispa
 nia in Hebraeos & Mauros instituisset; mul
 taq; seueritatis exẽpla in homines pertina
 ces edi necesse esset; aliiq; exilio, alij bonis,
 alij etiã morte multarentur; Neapolitani,
 haud reputãtes i quã diuersum hominũ
 genus ea expromerentur; metu, ne eadem
 acerbitates, si Inquisitionem accepissent, si
 bi essent subeunda; inquisitionis nomen exe
 crantes, omni ui restiterunt: ut Ferdinan
 dus rem summa cõtentione tentatam tene
 re non potuerit. Quin etiam Inquisitores
 Neapolim missos, malè acceptos, ac multa
 tos eiecerunt. Nulla igitur ratio opinio
 nem animo penitus comprehensam euellere

K

pote-

poterat: sed tēpora Ferdinādi memoria re-
petentes Neapolitani, uiri ceteroquē pū, ac
religionis, diuiniq; cultus in primis ob-
seruantes, Inquisitionem, rem sanctam, ac
salubrem, sacrisq; institutis, ac sinceræ do-
ctrinae tuendae apprimè necessariam hor-
rere; ac tanquam ciuitati exitiosam dete-
stari: neq; contraria, quamuis salubria
suadentium orationem auribus admittere:
sed sese ad resistendum mutuò hortari, atq;
confirmare: præter paucos, & ex nobilita-
te, & ex plebe, partim apertos, partim ob-
scuros Inquisitionis fautores. Si omnes cum
Petro amicitia, familiaritate, beneficiis
ferè coniuncti, cum sese ad eius uoluntates
semper aggregassent; Petri cupiditatem,
studiis suis satis declarare putabantur.
Neq; aberat suspicio, eorum in primis hor-
tatu in eam mentem Petrum impulsū,
cum magnum ex ea re prouentum, ma-
gnamq; immanis pecuniæ conficiendae fa-
cultatem homini ostentassent: suae etiā ip-
si privati quaestus spei seruientes. Eorum
uoces nemo auribus admittere: quin etiam
homi-

homines ipsos, ueluti patriæ hostes, com-
munisq; libertatis proditores, omnes auer-
sari; ac contumeliis & probris lacerare.
Igitur, cum in dies sermones, & tumultus
augerentur; res à populari iactatione ad
publicum ciuitatis consilium traducta est.
Ii sunt ex Nobilitate quinque uiri, singu-
li ex singulis curiis, in quas omnis Nobili-
tatis distributa est; & unus de plebe. Hi
sex unum in locum congregati, de rebus
ciuitatis consulere, & statuere solent: ac si
qua grauior deliberatio incidit; Nobiles sin-
guli ad singulas curias suas, plebeius item
ad plebem referre: frequentiorq; curiarum
& plebis sententia, paribus singularum
curiarum, ac plebis suffragiorum momen-
tis, pro ciuitatis decreto habetur. Igitur,
cum Nobilitatis, ac plebis quotidie consi-
lia haberentur; res in dissensionem uenerat:
omnibus ferè, omnisq; generis hominibus
Inquisitionem repudiantibus; per paucis
tantum, quos diximus, accipientibus.
Qui motus, ac dissidiorum causae ut tolle-
rentur; Magistratus Petrum adit, ac ci-
uitatis

uitatis statum homini demonstrat; quam sollicitam suspicione, atq; eius rei, qua nulla Neapolitanis sit acerbior, metu suspensam, nō prius quieturā dicunt; quam Inquisitionis mentio planè fuerit oppressa. Id ut faciat, uehementer rogant. Cum id assidue facerent, Petrumq; saepè adirent; Petrus aduersus tantam ciuitatis uoluntatem propositi retinens, hilari uultu, ac blandis uerbis homines accipiebat: eos bono animo esse iubere: uariisq; ac perplexis responsis a se dimittere. nam modo aperte negare, sibi unquam in animo fuisse Inquisitionem inducere; quin etiam se se Caesari ipsi, si ad eam rem animum adiecisset, acriter restitutum; modo affirmare, sese compertum habere, non paucos esse Neapoli; quorum nomina apud se subscripta habeat; qui nouarum opinionum erroribus deprauati, à perpetuis Ecclesiae institutis deflexerint. Horum puniendorum, atq; huius contagionis de ciuitate tollendae aliquam omninò esse ineundam rationem. Non tam uaria Petri responsa, quam eorum, qui & de Nobilitate;

litate; & de plebe, partim occultis, partim apertis studiis Inquisitionis rebus fauebant, Petri uoluntatem declarabant. Eorum oratio, quòd omnes ferè familiaritatis, ac munerum, & beneficiorum acceptorum necessitudine Petrum attingerent; de ipsius ore mitti uidebatur. Nouā uerò haresis cōpescenda uiam quaerere, cum omnia ueteribus Ecclesiae institutis diligenter prouisa dicerent; ad eam interpretationem reuocabatur; ut inquisitionem, quam aperte se consequi posse non speraret, artificio expugnaret. Cumq; quodā die, in plebis cōcione certatum sentētis esset; Dominicūq; Taracinum, qui in sex uirali magistratu locum plebis tenebat (quāuis rē uerbis dissimulaueretur) Inquisitionis auctorē esse, ac Petri uolūtatē seruire manifestè appareret; Petrus Antonius Saponus, ex principibus plebis, haud cōtēnendis regni honoribus usus, qui & ipse inquisitioni fauebat; ita disseruit. Neq; nouum hoc facitis Neapolitani; neq; principes uos aduersus benemeritos ingrati existitis. Fecerunt hoc idē alij saepè populi.

Cate-

Caterum in illis aut magnorum commodorum spes, aut ingentium detrimentorum metus, aut postremo noua aliqua iniuria praeceptorum beneficiorum memoriã extinxit: uos uerò qua tãdẽ eiusmodi, aliaue ulla de causa Petrum nunc oppugnatis? Equidem nullam aliam inuenio; nisi ut iis ipsis inimicis uestris gratificemini; à quorum acerbissimis iniuriis uos ille saepè defendit. Agite igitur primum hoc uos, perfidia aene, an summae dicam stultitiae, exemplum posteris prodite. Atq; ego inimicos uestros usq; adeo felices esse doleo; quibus facultas data sit non modò Petrum ulciscendi; sed etiam per uos ulciscendi. Crimen illi iam diu Petro apud Caesarem quaerunt: en ex seditione uestra tandem reperient. Eius causam, si Diis placet, Petro assignabunt: perinde quasi non ipsi, uobis adiuuantibus, illam cõflarint. Hostile igitur odium, quod ideo in hominem gerunt, quòd uobis benignè fecerit, uosq; ex ipsorum faucibus eripuerit; ijsdem uobis socijs, & administris, per summum uestrum dedecus, atq; adeo scelus

scelus, in illum exproment. Ubi sunt uestra illa ardentia studia? Ubi uocum, & acclamationum significationes, cum Petrum Neapolitanae plebis parentem appellabatis? cum uota pro illius salute faciebatis? Ubi contra, execrabile odium, quo Nobilitatem detestari soliti estis? neq; id iniuria; tot saepè ab illa iniquitatibus uexati. Tam cito haec omnia exciderunt? tam parum stabili gratia beneficia apud uos collocantur? tam leuiter uestra fundata est fides? Unde ista subita tanta animorum mutatio? Quae res uos de pristina mente uestra depulit? Quam causam tanto furori praetexetis? Aliquam ne exiis, quas modò commemorari, aut cõmodorum spei, aut incõmodorum metus? nam iniuriam quidem uobis à Petro factã, ne ipsi quidẽ eius inimici ullam possunt comminisci. Duo illa quaeso sigillatim quaeramus: quanquam nulla spes, nulla formido homines debet de officio, ac fide deducere. Sed tamen, quia multi saepè idem fecerunt; quia his moribus iam usitatum peccatum est; de utraq;

re separatim uideamus. Ac spem quidem quam tandem consecramini? Illud fort aspectatis, ut Petro insectando, infensam Nobilitatem uobis concilietis? Ita credo. An nondum, cum ex ijs rebus, quas ipsi experti estis, tum ex omnium seculorum memoria satis didicistis, Nobilitatem & plebem inexpiabili odio inter se dissidere? neq; id temere. nimis enim elatos spiritus uanum hoc Nobilitatis nomen solet afferre; nimisq; homines inflare. Itaq; plebem & tenuiores homines nusquam alio, quam ad seruandum natos existimant: quos ita despectui habent, ut hominum forma & effigie illos uti propè indignentur; nedum ullo in pretio aut honore habendos censeant. Furor est, ita affectos animos putare ullis aut officiis mitigari, aut beneficiis demereri. Euertite uerò Petrum Neapolitani: experiemini, utrum hoc beneficio uestro gratiam à Nobilitate inieritis; an presidio illo sublato, quo uno aduersus illam adhuc communiti fuistis; uiam ad uos opprimendos expediueritis. Quid? quod Petrum non modo à nobis

alie-

alienamus, nosq; illius ope nudamus; sed etiam ad societatem nos euertendi, cum inimicis nostris ineundam, inuitum attrahimus. An ille tanti animi uir, tantam proditionem inultam feret? Cumq; nostri misericordia, nullo à nobis beneficio affectus, cum illis tantas inimicitias susceperit; nostri nunc odio, tanta a nobis lacepsitus iniuria, non cum illis amicitiam coniunget? Quod si in inimicos nostros tam seuerus, ac uehemens fuit, nostra tantummodo causa; qui tandem in nos futurus est, suismet stimulis, qui longè acriores sunt, incitatus? Iam uerò praeclarum documentum nos complectendi, atq; offensionem nobilitatis negligendi, successoribus Petri constituimus; cum uiderint illum tam effusae in nos beneuolentiae, tantorumq; beneficiorum eiusmodi fructum cepisse. Utilitatem huius consilij uidetis Neapolitani. Quin illud igitur celeriter arripimus? nosq; in illud, perpetuis inimicis nostris auctoribus, praecipites damus? neq; prae hac utilitate quoniam ita magna est, ullam aut

L officij

officij aut fidei rationem ducimus : At .n. missam facimus utilitatem . Ingentis mali imminens periculum nos terret . Quod tandem ? Inquisitio nimirum nobis ad timorē proponitur . Hic Neapolitani nō iam aut inscitiam uestram reprehendo, aut aduersariorum uestrorum calliditatem accuso; sed fati iniquitatem conqueror . Non inquam, aut uos naturali quadam inscitia labi uerisimile est; neq; tanta mentis caecitas in ullo omninō mortalium esse potest; neq; tantum est in inimicis uestris ingenium; ut uos in tam euidenti re circumuenire possint: fatum uos precipites rapit: fatum inquam, mētem uobis planē eripuit: quod mētes hominum cacare, ubi ingruentem uim suam infringi non uult; uerē à sapienti uiro scriptum est . Nam, per Deum immortalem, unde ista suspicio ita penitus mentibus uestris insedit ? En adest Petrus, qui Inquisitionē se unquam constituturum, aut id in animo habere negat : fidemq; suam dat, ac clarissimis uerbis testatur, etiam Caesaris imperio se in re, quam tantoperē ciuitatem

tem hāc auersari uideat, restitutum . Quae malum, tanta est ista mentis caecitas; ut maiorem fidem hostibus uestris habeatis, qui capitali odio à uobis dissident; quam ipsi parenti uestro Petro, cuius omnes cura semper fuerunt in omnia uestra commoda uersae ? quiq; tanta beneuolentia uos, ac salutem uestram semper est complexus; ut pro ea Nobilitatis inexpiabile odium sibi irritare non dubitarit ? falsam ne opinionē ita penitus animis comprehendistis; ut eā ratio, atq; ipsa euidens ueritas extorquere non possit ? quin etiam ego, ac mei similes, inuidia apud uos ea de causa laboremus; quod aliquem locum gratia apud Petrum obtinere existimemur ? quaeq; res nos acceptiores uobis facere deberet, ea inuisos facit; perinde quasi consilia cum illo de Inquisitione sociasse arguamur . Ego uerò clarissima uoce pronuntio, me neq; Inquisitionis accipiendae uobis auctorem esse; neq; in ea re, quā tantoperē uos abominari uideā, consilia & sensum meum à totius ciuitatis consensu posse separare . Assentior equidem

Petro ea in re, quam neq; uos, neq; quenquam piuum recusaturum puto; aliquam rationem ineundam serpentium haeresum ex hoc regno extirpandarum. Ac quanquam ego nihilo minus, quam caeteri, Inquisitionem repudio; tamen non uerebor quae cogitatio saepe animum uersauit, uobis exponere: quod in bonam partem accipiatis, rogo. Si quis peregrinus, nobisq; amicus huic concioni intersit; atq; ita nos uniuersos roget. Agite Neapolitani, quid est quod Inquisitionem tantoperè expaueatis? quae tandem regna, aut urbes ab illa euersas unquam audistis? utrum tandem Christianorum instituto uiuere, ac gliscentem hanc pestem cohibere non placet; an est ulla praeterea satis certa, & explorata ad eam rem, quam Inquisitionis uia? Et utrū uos Venetiis, libera, ac sapientissima ciuitate, Romaq; ipsa, religionis & imperij arce, ac capite, caeterisq; ciuitatibus & regnis, quae tota ferè Europa Inquisitionem acceperunt, sapientiores estis; an dignitate eximij esse postulatis? Quid amabo, haec
amanter

amanter monenti respondeamus Neapolitani? sapientia ne an dignitate nos caeteris nationibus praestare? At caueate, ne arroganti responso sermones, qui de nobis apud multos percrebuerunt; paulò tumidiora, & inania esse Neapolitanorum ingenia; confirmemus & augeamus. maiores ne nostros acriter Inquisitioni semper restitisse? At ille euestigio occurrat; res humanas tēporibus in primis regi: quodq; maiores nostri fecerunt, tēpora illa tulisse: nunc nobis ad praesentia tēpora cōsilia accommodanda: nōdum patrum nostrorum etate exortas fuisse has haereses, quae nunc seculum tenet: quid igitur mirū, si unde nullum tum periculū metuebatur; eius rei remedium suspectum patribus nostris fuit? Quod si ille ipse porro rogare pergat. Quid si Petrus in animo habeat Inquisitionē Neapoli oīnō cōstituire? Idq; Casare auctore moliatur? (neq; n. illum tantā rē, Casaris iniussu, de suo capite moturū uerisimile est) Petro ne, ac Casari ipsi in contentione uos pares putatis fore? Quē igitur aliū fructum extāto certamine,
quod

quod animis imbibistis, nos percepturos speratis; quam ut Inquisitionem, quam nunc cum bona Regis uestri gratia accipere potestis; inuiti tandem, illiusq; odio uobis irritato, accipere cogamini. Si ita inquam, admoneamini; an nō digna haec uideantur, quae mentes uestras ab ardore isto ad uestra sedatis mentibus cogitanda conuertat? Verū nihil horum est; neq; Petrus quicquam, nisi de cōmodis uestris cogitat; neq; consentienti uoluntati uestrae aduersaturus est unquam; si modeste & leniter, ut aduersus summum imperium decet, cum illō agatis: quōd si contumacia uestra illum temere pergitis uobis irritare; caute, ne uirum acrem, et uehementē, cum uestro malo ad ea quae non cogitat, inuitum attrahatis. lenitatem hominis, & mansuetudinem saepē experti estis: uidete, ne iracundiae, & seueritatis uobis sit periculum faciendum. Extremum illud faciam Neapolitani: quamuis dolus istorum, qui uos tam leuibus de causis in fraudem inducere conantur, non manifestō teneretur; non ta-

men

men uos animis labare oporteret; sed ad eius potius auctoritatem, in cuius beneuolentia firmissimum praesidium uobis semper experti estis, uoluntatem conformare; quam eorum, qui uos semper hostiliter uexarunt, uerbis fidem adiungere: illud uobiscum reputantes; nihil esse tam stultum, quam eorum sequi consilium; quos naturale, ac penitus insitum odium in consilio dando uestram potius perniciē, quam utilitatem cogat spectare. Oratio contra tantam in contrariam partem uoluntatum inclinationem, nullo assensu audita est: acriter maiore parte principum plebis resistente; atq; omnibus undiq; reclamantibus. In quibus Ioannes Suesanus, uir acer & experiens, & in causa usq; ad extremum acriter uersatus, de superiore loco ita populum allocutus fertur. Perturbauit me Neapolitani, oratio Saponi. nam de Inquisitione, cuius causa conuenimus; tantummodo nos uerba facturos putabam: de qua ut sententiam dicerem paratus ueneram. Verū Saponus, causae fortasse diffusus, quod

ueri-

ueritate, & ratione desperat; id artificio assequi nititur. Causam enim Inquisitionis, in qua non satis firmè se consistere posse intelligit; leuiter & diffidenter, ac per peregrini personam attigit; in meritis uerò Petri extollendis, ingratiq; animi culpa nobis exprobranda, multus sanè fuit: ut uidelicet, nobis uerecundiam imponeret, hominis de nobis optimè meriti ledendi; cuius etiam rei nefariam nos societatem cum cõmunibus inimicis coisse arguit; moramq; studiis nostris, quae ardentia huc attulimus, iniiceret. Quò callidius isti nobiscum agunt; eo diligentius nobis ab illis est cauendum. Atq; ego paulò ante Saponi sapientiam mirabar; qui cum à Petri uoluntate offendenda, ab homineq; ut ipse dicebat, oppugnando tam multis nos uerbis deterreret; planum non fecerit, in quo Inquisitione repudianda, Petrum aut offendamus, aut oppugnemus? Id si fecisses Sapone, ancipitem nobis deliberationem praebuisses; utrum, ne ingrati in Petrum existeremus, Inquisitionem acciperemus; an
ueniam

ueniam nobis daret Petrus, si in re, à qua hunc populum tantoperè cernimus abhorere, explodenda; nostrae potius, ac liberorum nostrorum saluti, quàm illius cupiditati obsequi maluissimus. Nunc tu nullam satis dignam causam attulisti. Nã eam quidem quã attigisti; crimen ex seditione nostra Petro cõflatum iri; ipse tu alia parte orationis tuae imprudēs diluisti: cum Caesaris iniussu, tantã rem Petrum haudquaquam ausurum fuisse, palam affirmasti. Quod igitur crimen, quae uene inuidia aduersus Petrum constitui potest in motibus, ac tumultibus, si quos fortè ea res excitarit; quam ille Caesaris iussu tentet? Quin tu igitur istas ambages, istãq; à te de Petro evertendo, ex tẽpore confictam fabulam omittis? Nihil. n. ista nos mouet. Ut ne illa quidem, quae in amplificando odio, quod inter plebem, & Nobilitatem uiget; plurima protulisti. Equidem scio nonnullas esse solere inter plebem, & Nobilitatem uoluntatum dissimilitudines; nonnullas quoq; inter se dissentienti causas, saepe

incidere. Caterum, non usq̄ adeò execrabili, ac perpetuo odio ista exercetur; ut non saepenumero commune bonum in iisdem rebus asciscendis, & repellendis illorum uoluntates coniungat. Neq̄ nos ad Inquisitionem detestandam, Nobilitatis auctoritate adducimur; sed studiis ipsi nostris ducimur. cuius rei, uel ea sit fides; quòd simulatq̄ mentio Inquisitionis in hac urbe facta est; omnes nos, pro suo quisq̄ animi sensu, ac dolore, ad eam recusandam, à nemine instigati, studiis nostris exarsimus. Nihil est igitur, quòd nos istis praestigiis uestris, Petriq̄ nomine opponendo, aut nostro in Nobilitatem odio inflammando, de stabili nostra, certa q̄, sententia conemini deiicere. Quare ad ea, quae propiora huius deliberationis sunt, tandem ueniamus. In qua re, pace tua dixerim, perridiculè facere mihi uisus es. Sapone, qui, ut deliberationē de tanta re tardares; te esse Inquisitionis auctore, aut illā suadere negasti. quasi uerò deliberatio nostra à tua sententia pendeat. Non nos Sapone, quid tu
cen-

censeas, aut uelis curandum ducimus; sed ea nos terrent; quae tam ingentibus initiis moueri uidemus; sermones inquam, qui maius in dies robur sumunt: ij à Petro, qui nutu posset, non compressi; eius uoluntatem nudare uidentur. haec nos suspicio sollicitos habet. Verbis quidem, iisq̄ perplexis, se Inquisitionem uelle Petrus negat; re affirmat. Cur enim hos sermones, tantorum tumultuum causam, ferendo alit? Unum urgebas; ne à Petri uoluntate nos disungeremus. In qua tandem re? fidem faciat Petrus Inquisitionem se nolle; sermones in dies percrebescentes cum auctorum malo, ac supplicio compescendo: metum quo ciuitas suspensa est, demat: iam hae, quibus nunc omnia ardent, conticescent turbae: iā Neapolitanus populus totus Petri erit: omnesq̄ nos in obsequiis erga illum tibi, ac caeteris gregalibus tuis praecurremus. Quòd si Inquisitionem dissimulanter, & per ambages instituere Neapoli cupit; dabit ueniam Petrus si nulla merita tanta putamus; quin illis exitij timorem (omnes enim

ita existimant) potiore ducamus. dabis ueniam tu ipse Sapone, si in assensu nostro ad illius uoluntatem adiungendo, te auctorem non satis locupletem putamus. Ut ne peregrini quidem persona, à te inducta, satis ponderis habet ad nos mouendos: cui facile oratio praecidi potest, si respondeamus; exteros alienarum ciuitatum studia, ac mores plane tenere non possent, nosq; rectè uiuendi, non exteros, sed maiores nostros magistros habere: neq; ceterorum iudicia maiorum nostrorum auctoritati praeferre: neq; quae in aliis ciuitatibus fiunt, quanquam optimaratione ab illis fieri credimus; ad mores nostros accommodari: quantacunq; tandem amplitudine illae ciuitates sint; & in quacunq; prudentiae laude uersentur. Neq; Neapolitanus populus ulli omnino mortalium de pietate concedit, qui etiam sine Inquisitione, Christianorum instituto, ut semper fecit uicturus est. Quam Inquisitionem, non ut rem suapte natura malam, sed ut minus sibi in praesentia apta recusat. Quin etiam illam
san-

sanctam re, & in primis necessariam confitetur: eorumq; principum, ac populorum, qui illam acceperunt, & colunt; prudentiam & pietatem probat, ac laudat. Haec Neapolitanum populum respondere peregrino tuo renuntia Sapone: ac laruam deponereq; eorum similis sis; qui petitionem cōiiciunt, & brachium student occultare. Omisissis igitur istorum praestigiis, ad uos me Neapolitani conuerto: laetorq; quòd eum omnium uestrum ardorem cerno; ut nulla unquam iusta causa fuerit, quae eadè esset aequè popularis. Non igitur, ut uos hortarer, aut docerem, huc orator ueni; sed ut sententiam meam, & charitatem erga patriam testatam relinquerem. Nam neq; incensa studia uestra, aut mea, aut cuiusquam adhortatione egent; & quae in Inquisitione, re non improbanda, atq; adeò laudanda, uerum Neapolitano populo fugienda, horremus; ea uos tacitos cogitationibus uestris subiicere scio: satisq; sunt per hos dies, omnium sermonibus iactata, ac disputationibus agitata. Neq; ego
Caesarem

Caesarem aut Petrum tacite perstringo. Nihil in illis sordidum, aut humile unquam cognoui: religionisq; tantum studio illos puto ad hoc consilium animum adiecisse: si modo adiecerunt. sed, quod de Briareo est in fabulis, libet commemorare; quem ferunt centum manibus usum; ministros uidelicet, manus principis interpretantes. Non igitur Caesarem, aut Petrum timeo; sed uos: uos, inquam (liberè enim in tanto salutis discrimine agendum est) qui Petri latera stipatis: qui eius uoluntatum administri, satelliteq; estis: quorum magnam partem ad omnia nostra cupiditatis oculos adiecisse suspicor. Hac nos terrent: haec nos non Inquisitionem, quam si hic abesset metus, ultrò ascisceremus; sed hiantem, & rebus nostris imminentem auaritiam, abominari cogunt. Neq; praesentes uos modò formidamus; sed eos quoq; qui uobis succedent. Haec Neapolitani hoc tempore pugnantur. Facite memineritis, quanta Neapoli, ut in magna urbe, ac celebri, copia sit egentium hominum & profligatorum, quibus

bus nihil religiosi, aut sancti sit; quiq; nullo diuini numinis metu contineantur; & exigua mercede fidem addictam habeant. Quem enim nostrum, quamuis pium, ac purum, ab istorum cupiditate integrum; quam domum clausam; cuius rem tutam ab istorum rapacitate putatis fore? Accipite uerò Inquisitionem Neapolitani: nae illam in capite, fama, fortunis uestris, liberorumq; uestrorum dominantem cernetis. At enim Caesar, & Petrus coeptam rem, cum religionis, tum etiam constantiae, & existimationis causa, perseueranter tuebuntur. Nondum nudarunt uoluntatem Principes: nulla igitur illis inconstantia fama in desistendo est timenda. Neq; ego apud illos putem consentientia studia nostra tam leuia fore. Illud credo uerendum erit Casari, ne uictus destitisse uideatur; quòd non illi fuerit par nobiscum contentio; potius quam meliore ratione adductus, quae res in laude semper posita fuit; sententiam mutasse, Ferdinandum maximum, ac sapientissimum regem imitatus; qui princeps uehe-

uehemens, & experiens, tamen in hac eadem re, aduersus patrum nostrorum incitata studia tendere destitit. Cumq; causa, quamobrem patres uestri Inquisitionem tam constanter tum recusarint; ut illis Ferdinandus cedere in animum induxerit, eadem adhuc maneant; cur uos diuersam à patribus uestris sententiam habeatis nō uideo. Deniq; sic statuo, oīa pericula aduenda; omnes acerbitates subeundas; mortem deniq; oppetendam potius, quàm tam durum iugum accipiamus. Quod igitur me facturum negaui, uos hortor Neapolitani, ut quae singuli in quotidianis sermonibus, qui per hos dies fuerunt, prae uobis tulistis ea nunc uniuersi, consentiente clamore, ac uoce libertatis indice, declaretis: quodq; caput est; ut quae de libertate uestra, de uita, de fortunis decreueritis; ad ea constanter defendenda uos comparetis: similesq; patrum uestrorum sitis; quos accepimus ad omnia extrema descendere paratos fuisse potius, quàm sibi, liberisq; suis illud iugum imponi paterentur; quod morte ipsa, iterum

rum dico, si nulla sit alia eius uitandi uia; sit depellendum. Eunctis assentientibus, in eius sententiam disceditur. Igitur ciuitatis Magistratus fortiter, & liberè agendum esse statuentes, Petrum adeunt; ut summam & extremam ciuitatis uoluntatem homini proponant. Atq; Annibal Bozutus, Iuuenis acer, in primisq; Neapolitanorum copiosus, cui id negotium publicè datum est; huiuscemodi ad Petrum orationem habuit. Utinam Petre, nulla unquam incidat res, quae nos magis à te dissentire, aut à perpetua, contestataq; fidelitatis laude, cuius titulo haec Urbs insignis semper fuit; deflectere cogat. Summam in te Petre, pro singulari tua religione, urbis, ac regni huius ab istis nouarum opinionum contagionibus purgandi uoluntatem uidemur. Cui rei tantum abest, ut aduersemus, ut contra omnibus praecibus efflagitemus; ut in pia ista, ac sancta mente permanear: ad nullamq; rem ardentiora, aut magis con-

N sentien-

sentientia studia nostra sis habiturus: neque ullum uirtutis tuae, et istius loci, quem obtines, minus Neapolitano populo gratius esse possit. Quod si gliscentis mali tollendi, nulla est alia, quam Inquisitionis uia; nos uero illam non libenter modo, sed etiam cupide accipimus; atque adeo ultrò asciscimus. Nostrae enim, ac maiorum nostrorum pietati proximi semper futuri sumus: religionisque, studium omnibus rebus anteponemus. Caeterum, ut Inquisitionem, rem sanctam, ac piam fatemur; quique illam Principes, ac populi in regnis, et ciuitatibus suis acceperunt, eos pie, ac sapienter fecisse non dubitamus; ita Neapoli non id adhuc habet uitij res; neque tantum robur impura lues assumpsit; ut non multae aliae rationes facile iniri possint, eam ex hac urbe, atque ex toto hoc regno exterminandi. Extremum remedium extremis temporibus reseruetur. Notum tibi est Petre, populum Neapolitanum execrabili odio Inquisitionis nomen abominari. Neque inueterata, ac penitus insita animis opinio, ulla ratione illi

euelli

euelli potest. Multa in nouo, et inusitato tribunali instituendo ad terrorem proponuntur: quae ne quenquam asperius appellare, aut perstringere cogar; in cogitatione tua relinquenda puto. Neque debes tu. Petre, pro tua sapientia, ex tua natura caeteros existimare; aut putare ministros, quibus septus es; eadem, qua te mente omnes uti. Religionem tu, ac Caesar Rex noster, unam propositam habetis. neque id cuiquam nostrum dubium est. Longè alia illi possunt spectare. Quales autem successores tuos simus habituri; quis diuinare possit? Ignosce timori nostro, uano forsitan; caeterum non sine magna ratione suscepto. Ciuitatem hanc tuam, quam charissimam patriam appellare soles; metu, quo nunc suspensa pendet; libera: suspicionem, quae illam sollicitam habet; deme ut tecum: in gratia, et in amore, quemadmodum semper adhuc fuit; ita in perpetuum esse possit. Neque ullam nostram temeritatem; aut contumaciam debes arguere; si iuris eximij, quo Ferdinandus Rex Catholicus nos esse uo-

luit, retinētes sumus: qui Inquisitionis mentionem in praeclara hac urbe in perpetuum interdixit. Proinde, ut summa & extrema huius civitatis, caetero qui dicto audientis, sententia tibi exposita sit, ita cum animis nostris statutum habemus, ut quiduis perpeti satius ducamus; quam Inquisitionem accipere. Quanti ponderis haec civitatis voluntas apud te futura sit, ignoramus. Gravē certē illam speramus fore. Illud te oramus; tuamq; fidem imploramus, & obtestamur; ne eius rei perseuerantia, cuius nomen nobis non modo odio, & acerbitati, sed morti etiam sit; nos eum in locum progredi cogas, à quo & natura, voluntate, & instituta vitae ratione remotissimi semper fuimus. Vehementi animo, ac nimiae libertatis hominum insolenti, tã libera oratio quasi faces quasdam admovit, atq; ab optimo proposito voluntatis non nudandae, occaecatam iracundia mentem abstraxit. Igitur intemperãtia prouectus, Ego pol, inquit, Inquisitionis tribunal, vobis inuitis, in medio Neapolitano foro constituam.

stituam. Cum non minus liberè, nec minus ferociter à Boluto responsum esset; discendunt: quaeq; Vicarius respondisset, civitati renuntiant. Quod responsum civitas ita graviter tulit, ut ira & indignatione exarsuans, non sibi diutius cunctandum arbitraretur. Itaq; compluribus consiliis à plebe habitis, cum res disputationibus, & altercationibus diu extracta esset; nonnunquam etiam ad iurgia exarsisset, studiis in utramq; partem accensis; tandem universa plebs ad divi Augustini congregata, cõclamauit, populum Neapolitanum nullo modo Inquisitionem accipere: iubereq; viros à se creatos, coniunctionem omnium consiliorũ, omniumq; studiorum societatem cum Nobilitate inire. Id nisi gravissimis, & extremis penè civitatis temporibus fieri solet. Ex eo decreto creati à plebe, ad divi Laurentij, societatem cum Nobilitate sanxerunt. quae sacris solemnibus ea de causa peractis, postero die summa cum omnium laetitia, tota urbe pronuntiata est.

Quare vehementer percussus Petrus, cum
ad

ad haud dubiam seditionem res spectaret; tempori cedendum statuens, duos ex consilio viros ad Magistratum mittit; qui demonstrent, non satis perceptam fuisse sententiam suam; quae à ciuitatis voluntate nunquam discrepatura sit. Vocatoq; ad se Magistratu, eadem ferè quae per legatos egerat ostendit, sibi nunquã in animo fuisse, ciuitati, quam paterna beneuolentia, omnibusq; officiis semper cõplexus sit; vim afferre. Eam cum ab Inquisitione tanto pere abhorrentem videat, eo metu se omnes liberare, atq; omnem mentionem Inquisitionis planè tollere. Gratiis, quantae maximae agi potuerunt, actis; cum diuinum hoc beneficium praeteritorum meritorum cumulum superare dixissent; in urbem reuersi, cum quae acta essent renuntiassent; ingens laetitia est consequuta: omnesq; animorum motus in praesentia conseruerunt: ac ciuitas post id factum paulisper quieta fuit. Caeterum Petrus, qui infinito quodam imperio Neapolitanos humiles habere semper consueuisset; indignatus ho-

mines

mines, hac ueluti uictoria de se parta, nimios sibi spiritus paulatim sumere; ne auctoritas suaferendo & conuiuendo debilitaretur; eorum contumaciam compescendam ratus; in eos, qui sese paulò liberius in causa iactassent, grauioresq; de ipso sermones habuissent; animaduertere constituit: ut eorum poena reliquos ad seueritatis suae timorem reuocaret. Itaq; per iurisdictionis Praefectum, quem Vicariae Regentem uocant; in homines inquirere instituit. quae res à Neapolitanis cognita, pristinos tumultus, maioribus animorum motibus renouauit; maioremq; uoluntatis Petri suspicionem commouit; ac liberiores sermones excitauit. Vulgò enim dicebant; cui non apparere, Petrum ad Inquisitionem, quam apertè consequi non potuerit; his cuniculis sibi uiam munire? idq; agere; ut eorum, qui recusandae Inquisitionis auctores fuissent, supplicio reliqui deterriti, uocem contra eius libidinem mittere non auderent? Igitur multi cum ex Nobilitate, tum ex honestis plebeis, communicatis consiliis, sese

omni

omni ope ad resistendum parant. in quibus
 Caesar Mormilius princeps, studia sua
 civitati proficitur. Is ex Nobilitate mul-
 titudini maximè erat acceptus. plebem. n.
 atq; infima sortis homines omnibus officiis
 semper coluerat: magnumq; in illo oppressis,
 & laborantibus erat perfugium. eos suble-
 uare; ac quibuscunq; rebus poterat, inua-
 re: familiariterq; tenuiorum consuetudine
 & conuictu uti. Erat praeterea eius domus
 obaeratorum, ac reorum, & exulum rece-
 ptaculum. Eos omni ratione tegere; opemq;
 suam iis libentissimè porrigere. Quibus re-
 bus id assecutus fuerat; ut plebi esset cha-
 rissimus: plurimumq; apud illam posset: ma-
 gnamq; hominum multitudinem semper do-
 mi, ac secum haberet. sunt qui affirmant,
 praeter communem recusanda Inquisitionis
 uoluntatem, alias fuisse priuatas causas,
 quae hominem rerum permiscendarum, &
 nouandarum in primis cupidum facerent;
 aeris alieni magnitudo; anteaetæ uitae ra-
 tio; qua se Petro inuisum sentiebat. Itaq;
 in causa tam populari, uir maximè popula-
 ris,

ris, statim multitudinis studia, ac frequen-
 tiam ad se attraxit: tantamq; sibi auctori-
 tatem breui comparauit; ut Regnum ciui-
 tatis tenere uideretur; summaq; in illo esset
 omnium rerum potestas; omniaq; in eius
 arbitrio, ac moderatione uersarentur.
 Cuius gloriae aemulus, Ioannes Franci-
 scus Caracciolus, adolescens impiger, ma-
 gnaeq; inter Nobiles gratiae, cum ple-
 bem à Mormilio teneri animaduerneret;
 paucis post diebus Nobilitatis studia si-
 bi adiunxit: nobiliumq; iuuentute stipa-
 tus; nomen, & auctoritatem suam Mor-
 milio aequauit. Horum uterq; ingenti af-
 fectatorum multitudine stipatus, urbem
 circumiens, Inquisitionem detestari; li-
 bere, & asperè in Petrum loqui; ci-
 uium animos in illum incitare. Versa-
 bantur quoq; acriter in causa nonnulli ex-
 plebeiorum optimatibus. Horum omnium
 uoces magno assensu, magnoq; ab omni-
 bus plausu accipiebantur. Cum hic esset re-
 rum status; atq; ii, quos supra diximus, po-
 pulum in Petrum incitarent; cōtrà iurisdic-
 tio-

Etionis Praefectus in eos inquireret; Vicarius Archiepiscopi, pro iure muneris sui, edictum ex ueteri Ecclesia more, atq; instituto, alieno ciuitatis tempore, proposuit: quo sese Dioecesim lustraturum; atq; in uitam & mores sacerdotum inquisiturum, pronuntiauit. Hanc occasionem arripientes ij, qui turbandarum rerum erant cupidi; populum circumeuntes, Inquisitionis uerbo, quod in edicto scriptum esset, ad imperitorum animos decipiendos abutebantur. Quid cunctarentur? quid cessarent? Non iam in opinione dubia, aut in metu; sed in re ipsa esse Inquisitionem: edictum Inquisitionis palam propositum: quid igitur expectarent? an dum uincti in carcerem pertraherentur? Leues auditiones, pro re cōperta multitudo saepè solet habere. Igitur magna animorum commotio facta est; ac tabernae clausae; totaq; urbe discursum. Interea iurisdictionis Praefectus in auctores turbarum inquirere perseuerabat: Thomamq; Anellum, qui ad causam dicendam uocatus fuerat; in aedibus publicis, ubi
forum

forum agitur, in custodiam retentus fuit. Is erat infimae sortis uir; nulliusq; studia in Inquisitione detestanda, erant ardentiora, aut uoces liberiores: magnosq; sibi suae sortis hominum concursus, magnamq; audientiam faciebat. Quae res curiis nuntiata, ingentes turbas, magnosq; animorum motus excitauit. neq; cuiquam dubium fuit; quin Anellus, cōmunis libertatis causa in discrimen adductus, omni ratione à perniciè liberaretur. Igitur Magistratus, magnusq; cum Nobilium tum plebeiorum numerus, in quibus fuit Mormilius; arcem uersus iter capiunt; iurisdictionis Praefectum obuium factum circūstunt; atq; ut Thomam Anellum ciuitati restituat, rogāt. Ille primò recusare, ac tergiuersari: Magistratus acrius instare; ac docere multitudinem uebementer commotam; quam regere in potestate ipsorum non sit: monere se, atq; testari; rem ad seditionem, atq; ad arma spectare: neq; illum, Anello non restituto, tuto per urbem ire. sibi quidem ingentis alicuius mali non non suspicionem
O 2 modò.

modò, sed etiam speciem in oculis uersari. Proinde caveret; ne contra concitati populi studia pertinaciter tendendo, salutem ipse suam in discrimen offerret; atq; armorum causa esset. Hoc metu iniecto, Petro tamen prius consulto; qui his motibus auditis, ex hortis Puteolanis in urbem uenerat; Anellum dimittit. nec prius tumultus cōticuit; quàm Anellus per urbē equitans à multitudine conspectus est. Paucis post diebus longè grauior tumultus, quò maiore de homine, excitatus est. Ipse n. Mormilius, uocatu Praefecti, in aedes iurisdictionis uenit. Quod ubi per urbem diuulgatum est; ac ne retineretur ueritum; incredibile est, quanta in salute hominis tuenda totius ciuitatis studia extiterint: quantaq; fuerit erga illum, omnium ordinum, atq; aetatum, uoluntatum significatio. Nemo n. ferè fuit, qui non arma caperet; atq; ad aedes iurisdictionis accederet: temporisq; momento omnes uiae, omnesq; areae, in quas ex aedibus est despectus; infinita hominum multitudine completae sunt. Quam

rem

rem Praefectus per fenestram cernens; Caesarem benignè appellatum, alia à se de causa accersitum fingens; dimittit. Quas res Petrus animo, & cogitatione circūspiciēs; cum sibi nihil procedere uideret; seq; nullius partis uoluntatem tenere sentiret; ueritus, si ulterius tēdendo aliqua seditio excitata esset, ne eam ipse conflasse uideretur; totam eam cogitationem sibi aliquando deponendam statuens; ac plebis saltem uoluntatem recuperare cupiens; Capitibus regionum (sunt ii nouem & uiginti, ad se à Dominico Tarracino adductis, quaestus est; eos, qui suā erga ipsos benignitatē, paternamq; uoluntatē semper experti esset, illorum uerbis potius, qui ipsos à se alienare studuissent, quàm ipsius factis credidisse: tamq; malam de se opinionem habuisse; ut à quo omnibus beneficiis semper fuissent ornati; eū putarint quicquā, quod cōtra rē, aut salutē ipsorum esset, cogitare potuisse. Cū superioribus diebus Inquisitionē planè sustulerit; ne credidisse quidem illos, neq; à tumultibus cessasse nullam igitur esse rationem,

ex

ex ipsorum animis opinionem, eorum astutia, qui Inquisitionis propulsandae simulatione, longè alia ac grauiora spectent, instam euellere. Dolere se, atq; aegrè ferre; quod gratiam, quam apud ipsos tantis, tãq; multis meritorum, & officiorum gradibus paulatim collegisset; una leuissima suspicione uiuersam, uno tempore, perdidit. Inquisitionem Neapoli instituire, nunquam sibi, aut Caesari in animo fuisse: idq; se saepius testatum esse. Quanquam nonnullos nouis opinionum erroribus deprauatos, poena aliqua ad sanitatem reuocare; ac providere, ne perniciosi morbi contagio latius serperet; cum Deo immortali gratum, tum praeclarissimae ciuitati honorificum fuerat. Itaq; ut omnem prorsus suspicionem tollat, omnemq; iis, quos nefaria consilia animo agitare dubium nõ sit, excusationem eripiat; fidem suam non modò uerbis, sed etiam chirographo interponere: omnia praeterea uerba contra sese, ac dignitatem suam habita, omnem contumaciam, omniaq; post eam mentionē
à Nea-

à Neapolitanis commissa, cõdonare. Proinde bono animo essent; ac suspicionum, & tumultuum finem facerent; sibiq; eam, quam deberent, obedientiam, & uoluntatem praestarent. Se quidem de pristina erga ipsos beneuolentia non modò quicquam non remisisse; sed multum etiam ad illam in posterum additurum. In eam sententiam chirographum dedit. Quo diuulgato, ingens laetitia tota urbe fuit; igniumq; & facium significationibus tribus diebus celebrata: Deoq; immortali supplicationibus gratiae solènter acta. Neq; tamen ciuitas iccirco quieta fuit; alia motuum causa excitata. de mittendis, n. legatis ad Caesarem agebatur, qui pro negotiis ciuitatis, ac regni in futurum apud Caesarem assidui essent: quiq; in praesentia ciuitatis factum purgarent; ac perduellionis, & perfidiae crimen, cuius à Petro insimulabantur, diluerent. Petrus enim, siue ut inuidiam cõflatorum tumultuum à se deprecaretur; siue quòd nonnullos occulta consilia rerum nouandarum cum Gallis communicasse, ad se delatū esse

esse diceret; perduellionis ream civitatem
facere contendebat. Cum quotidie consilia
haberentur; resq; contentionibus & contro-
uersiis diu extracta fuisset; amicis Petri,
(quorum haud contemnendum numerum in
singulis curiis habebat) omni ope cōtra ten-
dentibus; tandem decretum est, legatos
mittendos: legatusq; creatus Ferdinandus
Sansueverinus, Salernitanorum Princeps,
ac Placitus Sangrius illi additus; qui, cū
prasēti legationis munere perfuncti essent,
ac Sansueverinus Neapolim reuenteretur;
apud Caesarem esset. Tulit grauiter eam
rem Petrus multis de causis, quarum
illa non in postremis pungebat; quod Sa-
lernitanum, uirum fortunae amplitudi-
ne, genere, tum autem auctoritate, & gra-
tia omnium Neapolitanorum facile prin-
cipem, laedendi cupidum, quod multae in-
ter ipsos simultatum causae intercederent;
criminatorem esset habiturus. Additae
sunt à Neapolitanis nouae irarum causae.
Nam Dominicus Tarracinus, & caeteri
Petri studiosi, qui in praeteritis consiliis
pro

pro Petri uoluntate acriter pugnauerant;
omnibus conuitiis, & contumeliis uulgo
iactabantur: nomenq; hominum summa
erat apud omnes infamia, & offensione.
quippe quos dicerent, priuatae assenta-
tionis gratia, communem libertatis cau-
sam prodere: in illudq; hominum odium
peruenerant; ut sibilo a populo saepe con-
scissi, in publicum prodire non auderent.
Ac forte, quodam die, duo ex illis ab
impueribus pueris fortè conspecti in pu-
blico; primo maledictis, deinde lapidi-
bus appetiti sunt: ac crescente paula-
tim turba impuuerum, ad famam rei,
ut fit, ex tota urbe accurrentium; cum
grauius urgerentur, in templum quod-
dam compulsi, atq; ibi diu obsessi; non
procul ab extremo fuerunt discrimine: im-
pueribus (qui ad trium millium am-
plius numerum deinceps abūdarant) tam
obstinate in eorum perniciem incumben-
tibus; ut auctoritate, & minis Praefe-
cti iurisdictionis, qui ad homines libe-
randos uenerat; ab incaepo deterreri non
P potue-

potuerint. Nec finem pertinaciae fecissent; ni Mormilius, ac nonnulli alij interuenissent: qui plurimo negotio, omniq^{ue} uerborum blanditia, impuberum ardorem tandem sedarunt; hominesq^{ue} ex periculo eripuerunt. Neq^{ue} tamen prius impetus consedit; quam ad ipsius Tarracini aedes accederent; ac conceptum imbecillis mentibus odium, in ianuam & parietes, quando in aliam rem nullam poterant; lapidibus, & contumeliis uerborum exprimeret. Eas res Petrus, cum in contumeliam suam uerteret; indigneq^{ue} ferret nomen suum, tam antea formidolosum, paulatim consenescere, ac penè iam contemptui esse; Neapolitanosq^{ue} intelligeret, hac peccandi impunitate prouectos, non prius nimia libertate abutendi finem, facturos, quam illorum insolentiam, quam ipsemet tolerando aleret, fregisset; statuit seueritatis suae aculeos, quos illi excussos putarent, sibi aliquando excitandos: atrociqu^{ue} aliquo edito exemplo homines ad sanitatem, ac pristinam formidinem reuocandos. Eripuerant forte per idem tempus nonnulli

nonnulli adolescentes nobiles ab apparitoribus quendam infimae sortis hominem; qui ob exiguum aes alienum in carcerem ducebatur. Ex iis adolescentibus iurisdictionis Praefectus tres comprehendi fecerat, & in carcerem concludi. Vis ministris regiis allata, iurisdictioneq^{ue} impedita, satis iusta causa animaduertendi uisa. Igitur adolescentes in arcem clam noctu traducti, propinquis rem ignorantibus; manè extra arcem producti, ab aethiope deinceps iugulati sunt: causaq^{ue} mortis à tubicine pronuntiata; quòd iurisdictionem impediuisent. Quae res non motibus, ut sperarat Petrus, finem attulit; sed seditionum ac malorum principium fuit. Tantaen. atrocitatis fama omnes Neapolitanos subito commouit: statimq^{ue} tabernas claudi conclamatum: quae res initium seditionis esse solet: omniumq^{ue} hominum, & aetatum concursus ad arcem factus. Ibi miseri adolescentes inspecti, extremum adhuc spiritum retinentes; cruore, sordibus, puluere foedati, uix ut agnosci possent; per solum se

uoluntates; omnium animos misericordia,
 dolore, ira, indignatione uulnerabant. Qui
 toto eo die, Petri iussu, in eodem loco reli-
 cti, sub uesperum in aedem quandam, per
 terram, pedibus tracti sunt. Seueritati
 additus Neapolitanorum contemptus. Per
 urbem enim Petrus equitare; ac praeter
 Neapolitanorum oculos circūuehi consti-
 tuit. Cuius rei cum nonnulli illi auctores
 essent; multi contra ab eo consilio hominem
 magnoperè reuocare nitebantur: cum dice-
 rent, recenti dolore & iracundia ciuitatē
 ardere: quibus rebus caecam, non posse ul-
 lius rei rationem ducere: neq; debere illum,
 pro sua prudentia, Caesaris maiestatem,
 quae in illius persona laederetur; ac salu-
 tem ipse suam in tantum discrimen temere
 offerre; neq; committere, ut fidelissima ciui-
 tas tanto se se crimine Caesari obstringat.
 Quibus monitis spretis Petrus, cum exi-
 stimaret homines non tam temere re com-
 mittere solere, quam uerbis ferociter loqui;
 ingenti Principum regni caterua septus,
 quos omnes fere comites habuit; arcem
 exiuit

exiuit. Sunt qui dicant, Petrum consilij
 euestigio poenituisse; cum etiam tenuiores
 indignationem uultu praeferentes, in ne-
 mineq; ullam, aut capite, aut alia re hono-
 ris significationem cerneret. Operae pre-
 tium est audire, quanta sit in multitudinis
 animis mobilitas: quamq; parum stabilis
 sit apud illam beneficiorum gratia. Pro cer-
 to enim creditur, eandem plebem, apud
 quam paulò ante pro beneficiorum magni-
 tudine, terrestri cuiusdam Numinis ma-
 iestatem obtinuerat; hoc uno facinore in ho-
 mines eius ordinis, quem odisse solita esset,
 edito; omnium praeteritorum meritorum
 oblitam, ab eo manus nõ fuisse temperatu-
 rurã: eamq; rem præ se tulisse; nisi ipsorum
 Nobilium uoces, & preces incensa studia re-
 pressissent. Eorum nonnulli, tota urbe pere-
 quitantes, homines appellare: ac ne sese cõ-
 mouerent, neue quicquã cõmitterent, quo
 alienam culpam in se transferrent; hortari:
 necatos esse ex Nobilium corpore: non plebi
 sed nobilitati iniuriam factam: eam plebi
 remittere, ne uicem suam doleret; neue iniu-
 rias

rias suas ulcisceretur. Igitur Petrus celebriores urbis partes cum obiisset; in arcem reuersus est. Postero die (is fuit octauo calendas Iunias) quod tanti animorum motus iam diu parturiebant; tandem pepere-
runt. Seditio enim excitata est: quam à Mormilio conflatam, sunt qui putent. quē ferunt, cum satis sciret Petrum sibi implacabilem fore; id quod Petrus semper praese tulit; pestem à sese communi incendio remouere uoluisse: illudq; semper studuisse; ut res ad arma deduceretur. cuius rei hanc rationem iniisse. Ad loca arci circumiecta nonnullos armatos misisse: qui cum ibi speculabundi aliquandiu fuissent; ab iisq; qui in arce in speculis erāt, essent conspecti; multos ex arce armatos exiisse. quam occasione Mormilius cum arripuisset; sermones dissipasse; armatos ex arce à Petro mitti, qui multos ex optimatibus caperent, atq; in arcem pertraherent: iamq; nonnullos comprehensos: in quibus ipsum Mormiliū nominabant. Is se de industria occultarat. Enim uerò ad arma subito uulgò cōclama-
tum

tum est: armaq; ipsa ab omnibus raptim sumpta: atq; ad arcem concursum. Seditio-
neq; tandem commissa, Mormilius apparuit. Ingens igitur praelium inter Neapolitanos, & Hispanos commissum est: in quo multi undiq; ceciderunt. cumq; ad uesperum finis esset pugnandi factus; non tamen arma deposita sunt. Omnis. n. ciuitas ad diui Laurentij armata conuenit: cunctisq; Principibus accersitis, societas renouatur: ipsaq; ac Caesariani status defensio tota urbe pronuntiatur: Caesarisq; uexillum in turri publica defigitur. Inde crucem praeferentes, ad templum maximum acceditur. Ibi solennibus iurisiurandi uerbis societas sancitur. Ea nocte, dispositis stationibus, ciuitas in armis fuit. Postero die ad aedes iurisdictionis missi, qui Hieronymum Fonseca, iurisdictionis Praefectum ciuitatis uerbis monerent: ut aedes patefaceret, ac de more ius diceret. Ciuitatem enim Caesaris imperio parentissimam praesto illi futuram. Ille se, nisi armis positus, ius dicturum negare. Circiter meridiem, ad arma
iterum

iterum multis in urbis locis, incertum quae de causa, conclamatum: acriusq; & atrocius praelium quam hesternum, factum: maiorq; caedes edita; arce bombardas in urbem displodente: quarum ictibus multi cadebant; magnisq; detrimentis proxima arci aedificia afficiebantur: ex quibus ab omnibus statim est demigratum. Postero die, Fabius Arcella, Besimianorum Episcopus, & Petrus Antonius Sansenerinus, Besimiani Princeps; compluresq; alii ex principibus, Petrum in arce adierunt. quaruntur in fidelissimam urbem, tanquam in hostile, tormenta displodi; atq; armate, ut finem faciat; aliquaq; componendarum rerum ratio ineatur. Quorum orationem tum aspernatus Petrus, non sibi satis fieri posse respondit; nisi uiginti capita, quae ipse deposcisset, sibi in potestatem darentur. Cum aliquantum esset altercatum; ut postridie reuenterentur moniti: Quorum rerum fama, complures exules, quibus Neapolitanum regnum ferè refertum est, exciti, in urbem, per speciem opis ferendae,

dae, cōueniebant. Quorum aduentu, ueluti hominum ad omnia facinora, atq; ad omnes rapinas paratorum, complures perterriti; simul odio, ac tadio praesentis rerum status, urbe excedebant: tantaq; erat quotidie abeuntium multitudo; ut nisi Magistratus portas urbis claudi, atq; edici fecisset, ne quis exiret; urbs habitatoribus inanis breui futura fuerit. In exeuntibus fuit Ioannes Andreas Curtius: qui summum uitae discrimen adiit. Eius casus mihi duabus de causis, literarum monumentis paulò diligentius mandandus uisus est. altera, quòd ex eo in primis apparebit, quam inconsulta, quamq; praeceptis sit uulgi temeritas: quae ita caeco, & impotenti furore saepè rapiatur; ut nullus illam aut pudor cohibeat; aut consilium regat. altera, quòd ex illo locus mihi datus est, rem aetate nostra in primis memorabilem posteritatis memoriae pradendi. Is igitur Curtius, maioribus urbe Papia, loco claro oriundis, cum in summo regio consilio, in quo Ma-

Q gistra-

gistratu principem locum facile obtinebat, multa eximiae doctrinae, & ingenij, tum autem singularis probitatis, ac morum grauitatis documēta perpetuo tenore dedisset; multa aq; illius essent in Regem, & in patriā merita (quae res hominem ad summum Praesidis locum in supremo Neapolitani regni consilio, atq; ad munus magni Protonotarij administrandum postea extulerunt: quibus in magistratibus perpetuo gerendis, maxima cum laude & auctoritate uersatur) tadio tam turbulenti ciuitatis status; ac ne in tanta rerum colluione, ullius dicti, factive contagione uiolaretur; cū neq; aut contra Petrum ire, aut contra ciuium incitata studia tendere sibi honestum censeret; illis sese turbis subtrahere decreuit, urbeq; excedere. Quare uxore, ac paruulis natis, totaq; familia praemissa, ipse paulò post cum Octauiano fratre, eximio & ipso iuriscōsulito, ac laudatis moribus, haud contemnendisq; regni honoribus uso, luce, ac palàm, ut in nulla suspecta re, per urbem equitans, à plebe in foro conspectus; iras cō-

mouit:

mouit: ea solum de causa, quòd hominem Petro acceptum scirent; atq; iccirco participem consiliorum, contra ciuitatis uoluntatem initorum, interpretarentur: ut est multitudinis natura, omni leui suspitionis auramobilis. Impetum igitur in homines parant. Quem illi ex uultibus auersantium, ac minitabundis similium, in sese intentum prouidentes, in proximam sacram aedem confugiunt; ne horribili commota procella obruantur: sacerdotumq; & monachorum fidem, & opem implorant. Illi dignitate uirorum, & rei atrocitate permoti, latebris quam maximè abditis homines occultant. Euestigioq; turba, rabie furens, sacram aedem irrumpit, nefariaq;, ac perfidiosa capita sibi indicari minaciter clamant. Constantè negant monachi illos apud sese esse: alia enim uia euasisse. Plebs omnibus perlustratis, ac spe frustrata, rabieq; ardēs, inclusum odium, quod uenerabilium hominum sanguine explere non potuerat; in paruulos natos exprimere decreuit. Furore igitur inflammata, praegressos cursim inse-

qui instituit. Et ad oppidū, quod Turrim Graeci, vulgò appellant, assequitur. neq̄ dubitatur, quin innoxiae aetatis sanguine se commaculaturi fuerint, tantamq̄ labem mentibus concepturi, ni nefaria consilia Deus immortalis auertisset. Rei enim atrocitate, Et misericordia oppidani commoti, armis statim arreptis, sese furenti multitudini opponunt: consertaq̄ manu eā tandem repellunt, Ita innoxia aetas è furentium faucibus erepta est. quod periculum, diuini potius Numinis, quam ulla hominum ope discussum crediderim: ne ea indoles uirtutum, quae humanum captum excessisse uerè existimāda est; simul interiret. Quae mihi causa in primis fuit, ut hūc Curtij casum scriptis illustrarem. Unus enim è pueris, Marius fuit aetatis quatuor annorum. In hoc puero tāta uis animi, ingenijq̄ fuit; ut cum in ipsa infantia antequā prima literarum elemēta attingere potuisset, utroq̄ oculo captus sit, lucisq̄ usura in perpetuum plane orbatu; tā acrem tamen ingenij uim in literarum studia inten-

derit,

derit, eaq̄ fuerit in perdiscēdo felicitate; ut quintum decimum aetatis annum nōdum egressus, eam in humanioribus, Et eloquentiae, ac Poeticis studiis facultatē adeptus sit; ut praecleara scripta tam soluta oratione, quā uario metrorum genere oēs mirarentur. Mox ad grauiora sciētiarum studia animo, uersatiliq̄ ad oīa ingenio conuerso, eos breui Philosophia progressus habuerit, ut undeuigesimo aetatis anno, eius scientia interpretandae, ac de superiore loco explanandae munus illi publicè mandatum sit. Quod munus ita impleuit; ut disputando, differendo, docendo, arduas atq̄ abditas, maioribusq̄ controuersis implicatas quaestiones explicando, magnam sibi audientiam, magnosq̄ hominum concursus faceret: ad extremum, pari cum laude in Theologiae studiis sit uersatus. In qua nihil est tam difficile, ac recōditum; totue obscuritatibus inuolutum, tam apud Thomae, quam Scoti sectatores (duae enim hae scholae in prima commendatione ponuntur) quod egregij adolescentis scientiam effu-

effugiat: Ut omittam ne Musices quidem illum expertem esse; fidibusq; egregie canere: adeo in omnibus ingenij specimen agnoscas. Quae tantae, ac tam multae uirtutes miraculo mihi fuerunt in homine uigessimum septimum aetatis annum nondum egresso, cum Neapoli fuisssem; iucundaq; unici exempli adolescentis consuetudine per familiariter usus essem; quaeq; fama acceperam, praesentia comprobasset, & auxisset; simulq; suauitatem, ac sanctitatem morum cognouissem; quodq; in primis miratus sum, ingenium ad ciuiles quoq; & magnas, ac publicas res tractandas, non minus, quam ad doctrinae studia aptum. Quae res ne posteritati ignotae essent; deberi a me, cum summis, & praecellentibus uirtutibus, tu nostrae animorum coniunctioni existimaui. Igitur duomillia peditum ad urbis custodiam, & tutelam, in consilio decreta sunt. Postero die, Magistratus fide Petri Gonsalij, arcis Praefecti accepta, in arcem ad Petrum accedit. Ibi Arcella, & Bessiniano interpretibus, res ita conuenit. Ne tumultus

multus & seditiones cuiquam fraudi essent: neue ipse, eorum causa, in quemquam animaduerteret: aut quicquam omnino faceret; dilegati ciuitatis, ac Petrus Gonsalij, quem ipse ad Caesarem cum mandatis missurus esset; ad Caesarem accessissent: Caesarisq; quibus standum esset, imperata uenissent: in quae uerba chirographum dedit. quae res praeliorum potius & contentionum finis, quam quietis initium fuit. Nam quaquam aedibus iurisdictionis patefactis, ius dici, & in maleficos animaduerti coeptum est; non tamen arma posita sunt, neq; nocturnae stationes tota urbe omissae: ad alias sollicitudines, exulum, quorum in dies numerus augebatur, addito metu. Interea annonae, aliaeq; res ad obsidionem tolerandam idoneae, in arcem quotidie comportari: summaq; in iis rebus administrandis diligentia adhiberi. Vulgo praeterea ferebatur, magnum Hispanorum numerum a Petro expectari. quae res suspiciones & sollicitudines augebat; tumultusq; ut necesse erat, saepe excitabat. In ipso

ipso etiam consilio, sententiis & studiis, nonnunquam etiam iurgis certabatur: ut nonnulli haud procul à vitæ discrimine fuerint. Magnus igitur hominum numerus, tam ex Nobilitate, quam ex caeteris cuiusvis ordinis hominibus, ex urbe quotidie exire: ac sese in proxima loca recipere: neq; iam à Magistratu retineri posse. Quibus de causis, summa erat in omnibus urbis partibus moestitia. At Mormilius, & Caracciolus; Ioānes item Suessanus, qui magna erat cum plebe in gratia & benevolentia, nullo loco patriæ deesse: urbem cum magna sectatorum manu, armati dies noctesq; circūire: civium animos metu suspensos confirmare. Eodem tempore, Petrus in civitatem, civitas in Petrum crimina quaerebant. Cumq; Salernitanus, ac Sangrius iam urbe essent profecti; nova quoq; criminum, & odiorum causa excitata est. Nam libelli, ut in summa omnium rerum licentia, quotidie proponebantur; quibus Besinianus, ac nonnulli alij principes, veluti patriæ hostes, probris, & conviciis lacerabantur. Ipse etiam

etiam Petrus nonnunquam asperè, & acerbè perstringebatur; Hispanorūq; imperium eiiciebatur, ac Galli accersebatur. Enimverò Petrus iracundia, & stomacho exarsit: atq; hanc civitatis criminandae occasionem arripiens; per epistolam ad consilium datam, Ut missa omnia praeterita inquit, fiant; quod in praesentia facerent, de accersendis Gallis, quo tandem nomine appellandum esse? aut si hoc non esset, quod tandem esse perduellionis, & maiestatis crimen? Quomodo igitur tantam labem civitati, quam fidelissimam uocare soleant, conceptam eluant, nisi nefariorum hominum, qui ista admiserint, supplicii? aut quam aliam esse civitatis purgandae rationem; quam si eos constrictos, ac pedibus tractos sibi tradidissent; ut digna in homines tanta perfidia exempla ederet? Lecta epistola, Magistratus Petrum adit. docet, nihil eorum, quorum civitatem insimulet; publico factum consilio: neq; scire Magistratum, neq; in tanta omnium rerū perturbatione, invenire potuisse, qui haec

R admit-

admittant. proinde ciuitatem extra omnē
noxam esse. Id sese ut testatum relinquunt,
uenisse. Grauius uerbis à Petro malè ac-
cepti, dimittuntur: libellusq; testationis,
quem attulerant; conserptus. additae mi-
nae, si scriba ea de causa, in arcem reuerte-
retur. Caeterum à Nola, & Caua, nonnul-
lisq; aliis urbibus, Petri uerbis postulatum;
ut sibi per epistolas suas ad Caesarem bene-
gestae prouinciae testimonium, ac lauda-
tionem darent: quae res impetrari non po-
tuit; respondentibus ciuitatibus, non esse
moris, ut à praeclarissima urbe Neapoli,
quae caput Regni sit, consilia separent: eius
auctoritatem sese omnibus in rebus secutu-
ras. Quin etiam, Neapolim ab totius fe-
re regni ciuitatibus legationes missae; stu-
dia, atq; opem suam profitentes. Interea
Caesarianae triremes Neapolim ueniunt;
ac non exiguum Hispanorum militum nu-
merum in terram exponunt: qui in urbem
à Petro sunt accepti; ciuitate frustra, om-
ni ope contra tendente; ac petente ut uigin-
ti millia passuum procul ab urbe, ut iura sua
esse

esse dicebat, collocarentur. Quae res suspi-
ciones auxit; magnosq; tumultus, & ani-
morum motus excitauit. cum praesertim,
eodem tempore Petrus edictum pronun-
tiari fecisset; quo omnes Principes, ac fi-
duciarij regni, ad aedificia arci circūiecta
incolenda commigrare iuebantur. Ea res
multis diebus, in conciliis, & coetibus ia-
ctata; Petro modò eam necessitatem remit-
tente; modò edictum renouante. Plurimi
tamen sua sponte dicto audientes fuerunt.
multiq;, cum ex principibus, tum ex reli-
qua Nobilitate, ac plebeiorum optimati-
bus, & in arce, & in proximis locis erant,
cum Petro. Caeterum Neapolitani, innu-
mera exulum multitudine in dies in urbē
confluente, ancipiti exulum, & militum,
metu suspensi, dies noctesq; in armis esse: ad
consiliumq; armati accedere: summaq; con-
tentione à iurisdictionis Praefecto petere;
ut ad exules conquirendos, atq; expellendos
prodiret. In eam rem opem suam polliceri:
ac testari, direptionis urbis culpam (quam
imminere cui non apparere?) non ciuitati,

TUMULTVS

qua exules non accersuisset; sed ipsi, qui illos non expulisset, assignatum iri. Quod ille se facturum negavit: ipsosq; iussit, qui leuissimis de causis ire ad arma tam facile solerent; eadem nunc arma ad exules expellendos sumere. Multi igitur in tanta rerum perturbatione tumultus quotidie excitari: multi concursus, ac clamores fieri: saepeq; ad arma conclamari: aedes iurisdictionis modo claudi; modo aperiri: Praefectusq; ipse, modo iurisdictione sese uerbis abdicare; modo ad exules cōprehendendos irrito incepto prodire: contentionesq; & certamina inter ciuitatis primores excitari. Cum duos circiter menses post inducias factas, in iis rerum perturbationibus; atq; animorum suspensionibus ciuitas fuisset; longè grauior, quàm prior, seditio orta est. Huius seditiois alij casum; alij Petrum auctorem faciunt. quem ferunt, cum nullam aliam rationem inuidiae conflatorum tumultuum detestandae satis explicatam haberet; semper illud studuisse;

ut

NEAPOLITANI 67

ut ciuitatem malis subactam in eum locum, atq; ad ea committenda perduceret; ex quibus perduellionis crimen colligere posset. Initium armorum fuit Hispanus miles, qui per leues quasdam causas Neapolitanum gladio percussit. Re comperta, frater Neapolitani, qui tum fortè propè aberat, nonnulliq; alij ad opem ferendam accurrunt: gladiisq; eductis, cum percussore, & sociis manum conferunt. Id cernentes Hispani, quorum non exigua manus ex arce à Petro composito antè missa fuerat, statim aduolant; atq; in Neapolitanos, qui superuenerant, impetum faciunt; sclopiisq; dissipatis multos interficiunt. Cuius rei fama urbe diuulgata, omnes ad opem ferendam excitauit: magnusq; ad eum locum concursus est factus; atq; ingens praelium commissum: magnoq; irarum certamine res gesta est: cum multi mortales utrinq; caderent. Maior tamen Neapolitanorum numerus eo die est desideratus: utraq; arce, & ea, quae in plano sita,

sita, cum portu coniungitur; Et ea quae mōtis diui Martini cacumini imposita, urbi imminet; bombardas in urbem displodente: quibus non modò homines exanimabantur, sed aedificia etiam diruebantur. Quibus malis impulsij, qui loca arci proxima incolebant; sedes ac domicilia sua relinquere, atq; alias urbis partes petere cogebantur: magnamq; misericordiam commouebant confusum mulierum, infantium, ac senum vulgus: qui partim seminudi; partim ea, quae rerum suarum, in tumultu, raptim, trepidantesq; eripere potuerant, capitibus imposita gestantes; passim, nulloq; ordine, ignorantes quas urbis partes peterent; errabāt. Sed longè miserabilior erat eorum, qui ex pugna inter manus auferebātur, species. Ii partim saucij, partim manibus, Et cruribus, ceterisq; membris detruncatis; partim plane exanimati, cum praeter oculos hominum, tota urbe, omnibus horis, ferrentur; deformem, in primisq; miserabilem aspectum faciebant. At Mormilius, Et Caraciolus, item Suesanus, ac complu-

complures praeterea ex Nobilitate, tota urbe discurrentes, ciues ad opem ferendam, atq; ad succedendum pralio hortari: quaeq; pralio usui essent, hastas, gladios, sclopos, globulos, puluerem, cibaria impigrè suggerere. Cumq; ad uesperum pugnatum esset; nox certamen ingentibus animis accensum diremit. Postero die praelium repetitum; tribusq; urbis partibus, ad eundem modum arcibus tormenta continenter displodentibus, magnaq; detrimenta inferentibus, acriter pugnatum. Hispani loca urbis arci circūfusa tenebant: quae munitionibus à reliqua urbe seiunxerant. Ad eas munitiones quotidie pugnabatur. Insignisq; illo Et subsequentibus pralijs, Camilli Monecae uirtus Et audacia fuit. Is, eo die, munitione quadam expugnata, Hispanos urgendo, ad Incononatae pedem referre coegit. Horum tumultuum fama diuulgata, complures ex finitimis populis ciuitati subsidio ueniebant: eorumq; undiq; confluentium multitudine urbs quotidie complebatur. Praeterea tria millia peditum, ad
urbis

urbis defensionem scribi decreta. Igitur omnibus illis diebus, quibus ab undecimo calend. Augusti, ad tertio non. eiusdem mensis, quotidie, multis in urbis locis praeliatum est; maxime miserabilis fuit civitatis Neapolitanae status, & aspectus. Innumerabilibus enim malis eodem tempore conflictabatur: continentibus omnium dierum praeliis, bombardarum ictibus, aedificiorum ruinis, atque incendiis, civium cadibus, direptionis metu, optimatum discordiis, repentinis ac quotidianis ferè inter ipsos Neapolitanos iurgiis, ac turbis, mutuis suspicionibus, ac nequid esset in calamitatibus reliquum, quod ad miseram urbem non perveniret; civium domus eorum, qui cum Petro erant, ab ipsis civibus diripiebantur: neque ulla tantis malis remedij ratio inibatur. quamvis Nicolaus Maria Caraciolus, Catinae Episcopus, nonnullique alij in arcem ad Petrum ititantes, saepe de rebus componendis egissent; rogassentque ut iracundiae finem faceret; atque Hispanos dimitteret; parceretque praeclarissimae urbi, quam

quam ipse patriam appellare soleret: quam a se novis atque amplis viis, magnificisque aedificiis exornatam, è fordibus extraxisset, & in augustiorem speciem rede-gisset; eam nunc ruinis & incendiis ne pergeret deformare. Igitur animis tanta malorum vi fractis, magna ex urbe omnium generum, atque aetatum fugae fiebant; Magistratu frustra homines retinente. tantaque erat omnibus horis urbe excedentium multitudo; ut praefugiendi studio, mutuo se prementes, cum quisque sibi primum fugae locum peteret; magnas turbas apud portas urbis excitarent. Neque tamè fuga salutis, sed quàm plurimis maiori calamitati fuit. a celocibus. n. Hispanorum complures ex ijs, qui mari exhibant, intercepti; sub arcem ducti, sese redimere cogebantur. Summa igitur erat tota urbe solitudo, ac squalor: ingensque moestitia & omnium rerum desperatio. Per ea tempora, Gonsalvus à Petro missus, cum iter praecepisset; prior ad Caesarem pervenit: potestateque dicendi facta, ita Caesarem est allocutus. Optaret Petrus ne causa sua cum tua Ca-

far esset coniuncta, neue Neapolitani in his, ut ipsi uocant, tumultibus; ut re uera appellandi sunt, perfidiae criminibus; multo magis tuam, & imperij maiestatem uiolassent; quam ipsum oppugnassent: ne in Petro omni culpa liberando, non tam hominis innocentiam secutus uideri posses; quam quod non aliter iniurias tuas, cum illius causa cōiunctas posses ulcisci. Nulla enim aliare nititur Petrus, quam ueritate: cui in tua uirtute, atq; constantia firmissimum semper praesidium fuit aduersus maleuolorum calumnias; eorum praesertim, qui tantas capitalis odij causas aduersus accusatum habeant. Nec dubitat Petrus, quin Neapolitani ad non ferendam peccandi audaciam, proiectam quoq; mentiendi impudentiam sint addituri; ac pro eo, ut facinora sua oratione conentur defendere (quanquam quam ego defensionem nomino; aut quae potest in tam manifestis parricidiis ulla omnino esse defensio?) sed tamen illos putat Petrus pro eo, ut se purgent, ac ueniam supplices petant; ipsum ultro ac-

cus-

cusaturos, culpamq; suam ad ipsum transferre conaturos. Qui etiam, cum ea, quae in te, & nominis tui maiestatem admiserint, longè grauiora sint, ac maioribus suppliciiis punienda, quam ea quae nunc patiuntur; tamen tanquam haec indignis accidāt, ita miseras suas flebiliter exponent, earumq; deploratione ad inuidiam Petri abutentur. Quibus tamen commoueri non debes Caesar; neq; indignum putare, qui ipsi priores hostilia fecerint, eos hostilia pati. Illud autem laetatur Petrus, quod cum nō minor in te sit mansuetudo, quam iustitia; si Neapolitani crimina non inficientes, ad genua prouoluti, tuam in ignoscendo clementiam implorarent; periculum esset ne potiores apud te essent miserorum lamentabiles fletus, quam immanium delictorum stimuli. ita eorum impunitatem facile auferrēt. Nunc quoniam (quae est hominum superbia) sese demissuri nō sunt; liberius erit tibi & sincerius iudicium tuū: neq; seueritatis tuae aculei, hominum cōtumacia excitati, eorundem supplicibus precibus hebetabun-

S 2 tur.

T V M V L T V S

tur. Noti sunt Caesar tibi Neapolitano-
rum inflati, ac tumidi spiritus: quos cum
aluisse nimia superiorum Vicariorum le-
nitas, eò arrogantiae processerant; ut iam
ferri non possent. non illi imperijs parere; in-
humiles & tenues superbe & libidinosè con-
sulere; nullae illis leges sanctae; nullus esse
iudiciorum metus. Ut necessariò Petro
summa illa seueritas fuerit suscipienda, te
Caesar approbante: qua hominum audaciã
& arrogantiam tandem fregit; illosq; ad
officium & ad aequabilem uitae rationem
reuocauit. idq; cum magna ipsorum utili-
tate. quippe qui urbem, ac regnum scele-
rum, ac facinorum antea officinam, latro-
ciniorumq; receptaculum, iustitiae, & ho-
nestatis domicilium fecerit. Caterum tan-
ta est in Neapolitanis ingenijs peruersi-
tas; ut nullam Petrus ab hominibus, quos
ab interitu sua uirtute seruauit, pro tanto
beneficio non modò gratiam inierit; sed ca-
pitale illorum in se odium cõmouerit. quip-
pe qui sese infinita illa omnium rerum licen-
tia priuatos aegrè ferant. Quod igitur il-
lorum

NEAPOLITANI 71

lorum animus iam diu parturiebat, id tan-
dem peperit: quiq; primus locus illis datus
est odij expromendi, eum non pretermise-
runt; atq; atrocem hanc seditionem in il-
lum excitarunt. In qua re plebs naturali
mobilitati suae affinis fuit. Consilia enim
cum illis ipsis perpetuis inimicis suis cõso-
ciauit; è quorum faucibus sese à Petro ere-
ptam semper praesetulit: cum Petrum
plebis Neapolitanae parentem, ac liberta-
tis columen, diuinis penè laudibus in coe-
lum ferret. tanta est in uulgo leuitas; tamq;
malè apud ingratos homines beneficia po-
nuntur. Neq; uerò Inquisitionis nomine
Neapolitanorum causa subleuatur. Nam
primum non intelligo, quod tantum ma-
lum habeat Inquisitio, ut in ea fugienda
ad omnia extrema liceat descendere, ac le-
gum uincula perfringere, maiestatemq;
imperij contemnere, & uiolare. Delicata
mehercule sunt Neapolitanorum ingenia,
si quod caeterae omnes nationes, atq; urbes
sine retractatione accipiunt; idq; cum ma-
gna ipsarũ utilitate; ipsi soli ferre indignan-
tur.

tur. Deinde Petrus sese Inquisitionem positurum nunquam est aperte professus; neque asperè, aut pro imperio cum Neapolitanis egit; sed leniter rē ducendo, hominibus persuadere nitebatur, ut aliqua ratio iniretur impietatis in dies magis grassantis cohibendae, haeresumque tollendarum. Quò maior est eorum, qui cum imperio sunt, lenitas; eò contumacia dicto non audientium magis cummulatur. Verum finge Petrum apertè praese tulisse, sibi in animo esse Inquisitionem instituisse, continuo ne uerum fuit, Neapolitanos in resistendo tantam adhibere contumaciam, atque imperium contemnerè? aperteque Petro denuntiare; sese omniratione restituros, remque, si opus sit, ad manus reuocatuos? Hoc sine ferendum est Caesar? cum praesertim, si rogando et persuadendo Petrum de sententia deducere non possent; expedita esset hominibus uia (quae bonis, et pacatis, ac sui Regis obedientibus populis semper patuit) te Caesar appellandi; atque in tuam iustitiam, et aequitatem perfugiendi. Iam post hac subditi tui in imper-

riis

riis accipiendis, aut recusandis, non tuam, aut Magistratum tuorum uoluntate spectabunt; sed libidine sua ferentur: ipsique arbitri, et moderatores eorum, quae iubebis, de iis pro uoluntate sua statuent. Ita homines cum imperio ad illos mittere post hac designas, licebit. Si hoc Caesar, non est imperium perfringere, maiestatem tuam spernere, ac per causam Inquisitionis detrectanda, longè aliud spectare; nescio quod tandem facinus eo nomine sit appellandum. Verum age, Petrus cum societatem plebis cum Nobilitate iunctam accepisset, resque ad arma, et seditionem spectaret; ut animorum motus sedaret, atque urbem pacaret, de iure suo decessit: ac quanquam iracundia ob illorum contumaciam prouectus, inter uerborum contentionem proiecisset, sese illis inuitis, si libuisset, Inquisitionis tribunal in medio foro constituturum; tamen hominibus morè gerere in animum induxit: promisitque, neque se Inquisitionem constituturum, neque ab alio constitui passurum: quae summa Petri humanitas, ac lenitas, non modo animos debuit

buit incitatos mitigare; sedeos ad uirtutem modestia aemulandam inuitare; dietoq; impensius audientes facere. Quod si motus sola Inquisitio excitarat; cur nō causa sublata, penitus confederunt? atq; adeo cur lōge maiores exarserūt? Etenim Neapolitani hac ueluti de Petro uictoria parta, tātōs sibi spiritus subito sumpserunt; ut perinde quasi de Petro uellet triumphare, nulla iā ī modestia, nullo pudore, nullo legū metu aut imperij tui maiestate continerentur. Quacunque igitur leuissima de causa tumultus quotidie excitabantur: cum fontes comprehensos de manu apparitorum luce, ac palā eriperent: eoq; furoris processerāt; ut quadam die in publico Praefectum iurisdictionis circūstiterint; neq; prius dimiserint, quam turbulenti quendam ingenij, & seditiosum infima sortis hominem, quem in uinculis habebat, sibi restitueret. Cūq; paucis post diebus, Caesar Mormilius, inquieti ingenij uir, qui sese in his tumultibus excitandis principem palam semper professus esset, in aedes publicas iurisdictionis eiusdem

dem Praefecti uocatu uenisset; tantus subito cōcursus hominum Caesarem minaciter poscentium ad aedes publicas est factus; ut hominem Praefectus ne inclemēter quidem appellatum euestigio dimittere coactus sit. Quae intolerabilis audacia, ac tanta alia super alia cumulata facinora, nisi consopitam Petri uirtutem tandem excitassent ad tantam licentiam aliquo freno coerendam, eō processerat; ut nihil iam esset, quod Neapoli, aut Vicarius tuus, aut ullus omnino magistratus existeret: sed omnium rerum gubernatio Neapolitanorum ipsorum libidini esset permittenda. Necessariā igitur seueritatem adhibuit; ac tres adolescentes, qui comprehensum hominem, cum in carcerem duceretur, ex apparitorum manibus per uim, & audaciam eripuerant; morte multauit: ut exemplo ad speciem terribili, ad rē salubri, atq; in eiusmodi motibus: necessario, iureq; usurpari solito, reliquos à maleficiis & peccandi licentia deterreret; ac ciuitatem pacaret. Quod consilium, non modò Petro non processit,

T uerum

uerum etiam causam Neapolitanis prae-
buit, quam quaesierant; ut non iam per-
plexè & per ambages, sed apertè à te defice-
rent; diuq; in te, ac tuos conceptum odium
effunderent. Igitur armis sumptis, milites
tuos praesidiarios interfecerunt: ipsumq;
Petrum, in quo imperij tui maiestas ladi-
tur; arce inclusum, & obsessum quotidie op-
pugnatum ueniunt. Nihil est, quod quis-
quam tantorum facinorum atrocitatem
uerbis eleuare conetur; neq; apertum ma-
iestatis crimen alio nomine appellare. Neq;
attinet uerbis inficiari; quod factis confi-
tearis. A uobis enim, inquit Petrus, Nea-
politani quaero, utrum iure, an iniuria ado-
lescente supplicio affecerim? si iure; arma
in me; atq; adeò in ipsum Caesarem sine scele-
re, ac perfidia sumere non potuistis: si iniu-
ria; quis ea de re adhuc iudicium tulit?
Quis uos in me iudices cõstituit? aut qua
tãdem lege poenam maleficiorum à me re-
petere potestis? cur per legatos uestros no-
men meum ad Caesarem de eo crimine non
detulistis, quemadmodum nũc per eosdem
lega-

legatos uos purgatum, & me accusatum ue-
nitis? Atq; adeò, cur ad Caesarem legatos
mittitis, si (quod re declarastis) uestrum
est punire delicta, quae Neapoli admit-
tuntur? Atq; etiam Neapolitani cum ho-
stilia in te Caesar apertè sumpserint arma;
tanta tamen sunt impudentia, ut grauitati
 tuae ultrò illudant, uexillis tuis extollen-
dis, nomineq; tuo subiiciendo; tuamq; ueluti
puerilem inscitiam ludibrio habeat; per-
inde quasi uerba magis, quàm facta spectan-
da sint, cumq; seipsi tot obstrinxerint parri-
cidiis; ultrò etiam (si Diis placet) Petrũ
accusatum ueniunt. Is tamen, ut initio di-
xi, minus de se laborat; quem perpetuus
innocentissimè actae uitae tenor omni libe-
ret suspicione: tua, & imperij maiestas ho-
minem sollicitum habet. Quae si tibi tantae
curae semper fuit; ut pro illa aduersus mul-
tò maximam Germaniae partem (qua pro-
uincia nulla toto orbe terrarum bellicosior,
aut opulentior est, aut seruitutis impatien-
tior) bellum periculosissimum suscipere non
dubitaris; quantò minus haec tibi negli-

genda non sunt in Neapolitanis? quos (ne quid grauius in eos dicam) semper exteragentes obnoxio imperio deuinctos habuerint. Quod si te precibus hominum animis à te alienissimis, per mollitiem flecti sines; quid aliud futurum est, quam ut soluta seuera illa disciplina, qua una Neapolitanorum superbia & fastus frangendus est; auctoritatem & obedientiam in eo regno amittas; quod maiores tui pacatum tibi, dictoq; audientissimum sua uirtute reliquerunt? Hac oratione Caesar in Neapolitanos haud mediocriter irritatus est; nondum legatis eorum auditis. qui cum serò Norimbergam, ubi tum erat Caesar, peruenisset, quod utriq; in itinere aliquandiu subsistendi morbus causa fuisset; se audiri à Caesare petunt. quam rem cum multis uis, saepè tentassent, tamen, quod Caesaris aures cum literis Vicarij, tum oratione Gonsalij, ipsorum criminibus occupatae essent; impetrare primò non potuerunt: cum illis responsum esset; satis esse, si eos, ad quos Caesar illos delegasset; causam
suam

suam docerent: neq; enim Caesari, in tantis occupationibus esse opera legationes audire. Ita coacti sunt coram Atrebate, & Figueroa causam suam agere: ac defensiones suas scripto edere. quibus lectis, haud uisi sunt commississe Neapolitani, ut perduellionum loco haberentur: resq; ad tumultuum & seditionum, non ad laesae maiestatis interpretationem est reuocata: legatisq; triduo post reuocatis, decretum Caesaris scriptum traditum est; cuius erat summa. Ex tēplo ab armis Neapoli discederet: ac sine retractatione Neapolitani obedientiam, quā deberent, Vicario praestarent. Imperatum deinde est Salernitano, ne à Caesare discederet; Sangrio, ut ex templo Neapolim uersus una cum Gonsalio iter caperet, neq; ab eo unquam discederet. si imperata neglexissent; capitalem fraudē fore. Salernitanus sese in imperio futurum respondit; equoq; animo decretum accipere; dum Caesar ueritate exploratius cognita, sententiam mutet. Sangrius uerò, sese nisi facultate Caesaris alloquendi
facta

facta, omnino discessurum negare: neque enim eam esse fidelissimae, et nobilissimae civitatis dignitatem; quae ab aditu Principis sui debeat excludi. cum praesertim non beneficium, sed ius petatum veniant: neque esse Caesaris aequitatis, tam iusta postulata ab eo non impetrari. Proinde, posse illos quidem se uinctum Neapolim mittere, aut etiam morte multare, si ita libeat; sua uero uoluntate, nunquam se, nisi in conspectum Caesaris uenerit, discessurum. Permoti sunt hac oratione animi. Ita postero die Sangrius ad Caesarem introductus, tale habuit orationem. Deo immortali gratias ago Caesar, tui conspectus facultatem mihi tandem factam tuamque aequitatem omnia impedimenta superasse. Igitur non ita omnes superos a causa nostra auersos posthac existimabo: qui si nullam habemus miseriarum allevationem, aut salutis spem; saltem interitus nostri coram te Caesar deplorandi (quod unum exitum solatum reliquum est) facultate non sumus orbat. Cuius tamen rei magna me spes semper tenuit. Nam quanquam

sciebam

sciebam tantas esse Petri opes ac potentiam, ut nobis nullo modo par esset cum illo contentio, nunquam tamen putavi tantum illum apud tuos gratia ualere, ut etiam nos ab aditu tuo excluderet, nimisque durum, et a tua iustitia alienum erat Caesar, quod nemini quamuis scelerato et perditio unquam est negatum, ut eius defensio audiretur; id a te nobilissimam et fidelissimam urbem tuam non impetrare. Atque ego Petri prudentiam, et ingenium hac in re uehementer requiro; qui Neapoli primum ne hac legatio ad te decerneretur, tanta ope pugnarit; et heic ne ea audiretur tanta cum sua, tum amicorum gratia, quae plusquam modica est, praepararit. Quod totum contra facere debuit. nam si ueritate causa illius nititur; ac si horum tumultuum culpam penes nos esse se demonstrare posse sperat; quae eius rei uia erat expeditissima, ab ea non tantopere debuit declinare. An non intelligit uir eo ingenio, nunquam apud homines, praesertim graues, qualis tu es Caesar, ueritatem satis lique-re; neque uerba, quamuis uerisimilia, fide plane habere.

nè habere; nisi quæ contrà ex altera parte
 afferantur, prius cognoscantur; contro uer
 saq; rei ueritas presentibus reis, orationi
 bus inter se contrarijs, iudice disceptatore
 eluceat. quod quoniam ille effugere tam
 impensè studuit; causam ipse suam planè
 damnauit: qui illud certamen detrectarit,
 quo uno ueritas à calumnijs discerni po
 test: quoq; astu se criminum uim subterfu
 gere posse sperauit; eo se planè ipse conui
 cit. Quãquã Caesar, legatos ad te mittendi
 non una causa fuerunt tumultus nuper
 exciti; neq; hoc nouum est Neapolitano
 rum consilium, sed peruetus, uarijs rationi
 bus à Petro semper impeditum. quod ne
 nunc quidem ad effectum adduxissent, ne
 hominis iracundiam sibi magis irritarent;
 ni summae temporum angustiae, rerumq;
 asperitates eos coegissent, salutem suam qui
 buscunq; rebus anteferre. Causa igitur le
 gatos ad te Caesar decernendi uetus illa
 fuit; ut esset aliquis apud te Neapolitano
 rum nomine, quicum de rebus illius re
 gni agere in loco posses: ut quæ officia &
 obsequia

obsequia tibi subinde multa alacriter pra
 stamus; ea tu à nobis potius, quàm à Petro,
 aut à quoquam ministro tuo recognosceres:
 gratiamq; eorum, si qua est, fidelium subdi
 torum effusae in te uoluntati, & propensis
 studiis potius, quàm ministrorum operae,
 aut diligentiae deberes. quoniam sentire
 coepimus, Petrum de officiis in te nostris, ad
 tam altum apud te auctoritatis, & am
 plitudinis gradum peruenisse, nulla no
 stri, ex quibus ille creuit, habita ratio
 ne. Caeterum quoniam tibi aliter pla
 cet Caesar; mihiq; imperatum est, ut ex
 templo Neapolim reuertar; parebo impe
 rio. illud prius pro ea quam tibi debeo
 pietate, Deos hominesq; testatus; Neapo
 litanos, quoniam nullam esse apud te im
 pensorum officiorum gratiam intelligent;
 ac ne ea cognosci quidem, ut ab se pro
 fecta; coactos posthac fore sese totos sine
 ullo commodorum, aut maiestatis tuae re
 spectu, ad magistratum, quos mittes, libi
 dines conformare: neq; illos iã pro ministris
 tuis, sed pro suis Regibus habituros. quæ
 U res

res quàm multa & regno Neapolitano, & tibi detrimenta allatura sit; malo in cogitatione tua relinquere, quàm in oratione mea ponere. Illud te, pro tua humanitate rogatum uolo Caesar, ne me audire graueris breue hoc horæ curriculum, dum patriam meam purgo à causa horum motuum, atq; horum malorum, quae per hos dies urbem nostram miserabilem in modum lacerarunt. In qua re illud me haud quaquam mouet; quòd Gonsaluis aures tuas criminibus nostris impleat. Tantum enim compertum habemus in te animi esse, ac roboris; ut de tanta re, nisi causa ex utraq; parte audita, princeps facturus sis iudicium. Atq; utinam adesset Gonsaluis: multò facilius esset nostra causa. Nam mihi de singulis rebus rogati uera (sat scio) pro eius fide responderet. ita ex illiusmet confessione ueritatem cognosceres. Nunc quoniã ille congressum uitauit; quippe ex quo inferiorem sese discessurum intellexeret; dabo operam, ut res quemadmodum gestae sint planè cognoscas. Hic Caesar Sangrium interfatus; nihil esse ait, quòd ille

ille plura oratione persequatur: sese enim ex scripto rē cognouisse; iamq; decreuisse quid fieri placeat: ac stare sententiã; nec mutari posse. Proinde reuertatur; Ciuitatiq; persuadeat, ut imperata faciat; armisq; positis, Vicario dicto audiens sit: bonoq; animo suis uerbis Neapolitanos esse iubeat. sese enim de illorum fide, ac propenso studio omnibus locis perspecto, nunquam dubitasse: neq; malam de illis opinionem unquam imbiturum: eorum commoda & incolumitatem sibi magnae curae fore: breuiq; ciuitatis quieti, & tranquillitati se consulturum. Ita legatum, benigne appellatum, gratiasq; agentem ob tam mite responsum, dimittit. Caeterum quoniam defensionem legati, ut supra diximus, scriptam Caesarianis tradiderunt, quam non licuit oratione complecti; cuius exemplum mihi ostensum est cum Neapolim accessissem, rei diligentius cognoscendae causa; ea non mihi praetermittenda uisa est: quòd causa utrinq; audita, legentibus exploratius sit iudicium. rēq; sic exponemus; quasi Neapolitani Ca-

sarem praesentem alloquantur. Ad caeteras calamitates, quas passi sumus, ac nunc cum maximè miseri patimur, ille etiam cumulus accedit Caesar; ut Vicarius tuus Petrus, qui inauditae crudelitatis exēpla in nos per summam iniuriam & immanitatem edidit; pro eo ut sese purget, ac meritas poenas deprecetur, nos ultrò apud te criminibus infectetur; proditionisq; ac perfidiae reos faciat: illud fortasse existimans, sese causam suam aliqua ex parte subleuaturum, si studium, & operam nostram à se accusando ad nos ipsos defendendos traduxerit. Quae quantum hominem fefellerit opinio, mox apparebit. Neq; enim defensio nostra ab illius accusatione potest esse disiuncta; neq; ueritas quocunq; orationis genere exponatur, minus elucebit. Illud igitur primum pro causae nostrae fundamento accipimus Caesar, quo nullum esse potest firmitus; ipsiusmet Petri confessionem, quam ipsius chirographo consignatam habemus; omnium horum malorum causam fuisse Inquisitionem. Heic
homo

homo suamet confessione manifestò teneatur: quippe qui ipse Inquisitionis auctor fuerit; dum uel illam instituere studet; uel sermones de ea indies percrebescentes non prohibendo, alit. quam rem praesertim nos tam saepè, tantisq; contentionibus ab illo efflagitauerimus; cum denuntiaremus, ac testaremur, quam multarum turbationum, ac malorum causa futuri essent iuriores. Quòd si ille quaecunq; uoluit se semper Neapoli, uel inuitis nobis, effecisse gloriari solet; quanto hoc ei facilius fuit, omnium ordinum, atq; etatum studiis & uoluntatibus cum illo coniunctis? Neq; nos in obstitendo lenius, ut isti uolunt, aut moderatius agere potuimus; teq; Caesar appellare, Inquisitionemq; à te deprecari; nam periculum imminebat, resq; indies magis urgebat: cum praesertim Petrus quadam die Magistratui ciuitatis palam affirmarit, se se nobis inuitis Inquisitionem constitutum. tuq; longissimè aberas Caesar, tãta belli mole implicatus; ut neq; te adire interea possemus; neq; si maximè adissemus, oty
satis

T V M V L T V S

satis habuisses in tanto rerum discrimine ad legationes audiendas, controuersiasq; disceptandas: quam rem uix nunc impetrare potuimus bello confecto, Neapolitanaq; urbe in extremū discrimen adducta. Cumq; Inquisitionis nomen Neapolitano populo non modo odio & acerbitati, sed etiā morti sit; omnisq; dilatio periculosissima esset; in eum profecto locum adducti eramus, in quo non leges modo, uerū etiam natura ipsa omnem salutis expediendae rationem honestam facit. Neq; tamen nos longius protulit animorum concitatio, quam ut consiliis, & studiis plebis cum Nobilitate consociatis, obedientiam tibi debitam clarissima uoce profitentes, insigniaq; tua proferentes, paratos nos esse praefereamus omnes acerbitates subire, quin etiam mortem ipsam oppetere potius, quam abominandum iugū ceruicibus nostris imponi pateremur. Nulla in re imperij maiestas per quenquā uiolata est: nullus, ne minimus quidē apparitor attentus: quin etiam omnia nostra studia ad Magistratus tuos delata: atq; etiā malefici

lesici per nos comprehensi, & iudicibus traditi. Ubi est illa, quam tantopere iactari, atq; amplificari audio, proiecta Neapolitanorum contumacia? atq; adeo quae in tanta rerum perturbatione, tātaq; animorum commotione maior excogitari potest moderatio? Igitur Petrus, cum hac uia consilia parum procederent; pollicitus est tandem, neq; se Inquisitionē constituturū, neq; quēquam toto suo magistratu cōstituere passurū. Si in Inquisitionis depraecandae simulatione, longē aliud, ut isti nos criminari solent, latebat; si in societate iungenda longē aliud spectauimus; molestā profecto nobis fuisset haec Petri facilitas, & benignitas: quae nobis causam tumultuum praecidebat, uiamq; sceleratorum consiliorum, ut isti uocant, ad exitum perducendorum obsepiebat. Velim Caesar tum adfuisse, profecto admiratus esses omnium exultantem, ac superfundentem se laetitiam: cognouisses, quibus praedicationibus, quantis uoluntatum significationibus hoc beneficium Petri sumus complexi; quam amplis uer-

bis illi publicè gratias egerimus; cum illum parentem, & seruatorem nostrum plausibus & acclamationibus salutarem: ac cum diuinis propè laudibus hominis uirtutem & humanitatem coniungeremus. Non igitur beneficium Petri ullam, ut isti calumniantur, arrogantiam nostram prouexit; sed contrà studia ad demissius & impensius parendum accendit. Iam uerò quae postea consequutae sunt nouorum motuum causa, nobis nullo modo assignandae sunt; sed illi ipsi Petro: qui si uerè cogitationem de Inquisitione prorsus abiecerat; quid ita ab iis, qui paulo apertius illam detestati fuerant; pauloq; uehementius in causa uersati, poenas per iudicium persequi instituit? animis praesertim à recentibus motibus nondum plane sedatis; idq; omni ciuitate constantissime contranitente: quae saepe uero illum publicè ab ea mente, atq; incoepto, omnibus precibus deducere conata est. Aduersus quae omnia ille cum tam obstinato animo fuerit; neq; in ulla alia crimina homines uocarentur, quàm quòd eorum sermones

sermones de Vicario liberiores fuissent, tumultusq; concitassent, quid aliud suspicari debuimus, quàm id spectare Petrum, ut hanc nouam uiam, quoniam prima parum processisset; ad diu concoctam de Inquisitione consilia sibi expediret? Quòd si priores motus uenia digni sunt, longè magis probandi sunt hi posteriores, quibus eidem causae resistebatur, à superioribus uis tentatae. Deinde cum eadem esset omnium Neapolitanorum causa, quippe qui Inquisitionem apertè omnes detestati sumus, ac societati nomina dederimus; quomodo supplicia, ad quae nonnullos in praesentia rapi uidebamus, non pro se quisq; ad se, eodem noxium crimine peruentura suspicaretur? Iam uerò, si Inquisitio Neapolitanis induerat arma, ut ipse Petrus fatetur; quomodo putabat in iis, quae illam necessario consequuntur, eosdem quieturos, atq; adeò non multò acrius exarsuros, quantò grauius erat poenis quàm uerbis agere? Postremò ciuitas suam ipsa causam damnasset, si à quibus

X causa

T V M V L T V S

causa ipsa acriter, ac liberè fuisset defensas; eos poena affici passa esset. Tantis igitur acerbitatibus subacta ciuitas, cum legatos ad te decerneret; longum esset Caesar dicere, quam eare Petrus sit percussus; quibus ille artibus, quibus contentionibus, quibus allegationibus, quibus postremò dimicationibus rem impedire conatus sit: quam omnes in ea re auctoritatis, & potentiae suae nervos intenderit. Ut etiam accersitis centurionibus populi, multaq; de sua perpetua in Neapolitanum populum beneuolentia praefatus, chirographum ediderit; quo nō modo Inquisitionem in perpetuum tollebat; sed etiam omnia delicta, omnemq; noxam Inquisitionis causa commertam condonabat: quò populum ab Nobilitate abduceret. Aduersus tantam contentionem cum ciuitas in incepto perstitisset; legatosq; tandem decreuisset; tum uerò Petrus, cui nullum consilium processisset, in rabiem uersus (dat enim animum ad liberè loquendum tanti facinoris immanitas) tres miseros adolescentes apprimè nobiles, uix dum pubertatis

NEAPOLITANI 82

tis annos ingressos nonnullis ante diebus cōprehensos per causam, quòd infimae quidam sortis homo, qui ob debitā perexiguā pecuniam praeter eorum oculos in carcerē ducebatur, ex apparitorum manibus illis (ut aiunt) adiuuantibus esset elapsus, qua causa semper leuissima habita est, eos igitur adolescentes ante arcem productos ab aethiope crudelissime iugulari fecit: iugulatosq; ueluti imperij proditores per terrā trahi. Quae ex omni saeculorum memoria in nulla barbaria audita crudelitas; qua foedissimi spectaculi deformitas si nos ad id attraxisset, à quo semper natura & uoluntate remotissimi fuimus, quis tandem iusto dolori non ignosceret? cum praesertim Petrus nullo titulo tantae crudelitatis facinus possit uelare. Nam si sedādorū tumultuum causam praetexit; hoccine fuit tumultus sedare, an multo magis inflammare? Tu, cum tantae iniuriae, tantaeq; crudelitatis facinus in oculis nobilissimi populi edas, animis praesertim ob recentes dimicationes cōmotis et exacerbatis: quēq;

T V M U L T U S

populum tantum animi habuisse expertus
 sis; ut societate sancita cupiditatibus tuis
 palam ire obviam non dubitarit; motus te
 sedaturum, ac non potius ad perniciosam
 seditionem irritaturum sperasti? cum
 praesertim multis locis uenia per leges po-
 pulis detur, si malis uicti nimisq; iniu-
 rijs, & asperitatibus subacti arma in Ma-
 gistratum conuertant; neque ab eius san-
 guine manus abstineant. Et tamen tan-
 ta fuit Caesar Neapolitanorum modera-
 tio; tantus imperij tui respectus, ut cum
 postero die Petrus per Urbem equitaret;
 populusq; arma sumplisset; ac societatem
 omnibus solennibus renouasset; in oculisq;
 eius praeterueheretur is à quo tam insigni
 tamq; execrabili iniuria esset affectus, re-
 centi crudelitatis memoria animos stimu-
 lante, nihil grauius admiserit: sed iniu-
 rias suas, quarum poenas à noxio homine
 sumere, & iure poterat, & nemo prohi-
 bebat, tibi puniendas reseruauit. Et ad-
 huc contumaces Neapolitanos, ac super-
 bos non pudet appellare? neq. quo nomine
 eius

NEAPOLITANI 83

eius temeritas sit appellanda cogitat po-
 tius; qui quantum in illo fuit, maiesta-
 tem tuam in persona sua uiolandam obie-
 cit? Iam uero seditionis, quae postea ca-
 su excitata est; & certaminum quae in-
 ter populum Neapolitanum & praesidia-
 rios tuos commissa sunt, nulla, si quis ue-
 re rem existimare uelit, in nobis culpa est.
 Qui si iniurias nostras armis ulcisci in
 animo habuissemus; nunquam eam facul-
 tatem praetermissemus, quam Petrus ipse
 in publicum eo tempore prodies expediti-
 sima nobis praebuit. cum praesertim non
 minore scelere (si scelus ullum in re tam in-
 iusta est ponendum) praesidiarij tui, quam Ma-
 gistratus uiolentur: in utrisque enim no-
 minis tui maiestas laeditur: atq. adeo, cum
 magis ignoscendum esset iusto dolori, si ar-
 ma uertissemus in eum potius, à quo tam
 grauem plagam accepissemus, quam in eos, à
 quibus nihil laesi essemus. Illud unum eximia
 Neapolitanorum moderationis, incredibi-
 lisq; in te obseruantiae signum praetermitte-
 re non possumus Caesar, quod cum Neapoli-
 tanta

TUMULTUS

tanta sit omnium rerum colluvio; tantaque exulum multitudo in eam Urbem confluerit; pleni que sint carceres obaeratorum, ac maleficorum, capitalia etiam aulorum; qui omnes aut propinquitate, aut aliqua necessitudine, aut etiam noxae societate exules attingant, non modo carceres non sint refracti (quod primum fere esse solet seditionum opus) sed ne aedes quidem iurisdictionis a quoquam attactae. Habes Caesar uoluntatem in te, ac fidelitatem Neapolitanorum tuorum multis rebus perspectam: contra Petri iniurias, quae nulla honesta ad speciem re possint uelari. Quid reliquum est, nisi ut Deum immortalem precemur, ut tibi eam mentem det, qua calamitates miserae Ciuitatis tandem respicias? quae cum sese è tantis miseris auctore de medio tollendo posset eripere, iureque posset, tanta tamè in te est pietate, tamque sancte nomen tuum colit, ut illud etià in atrocissimo hoste suo uenerata sit. quae nunc misera iussu Petri, ac uoluntate hostile in modum direpta, continentibus bombardarum ictibus ut tui nominis

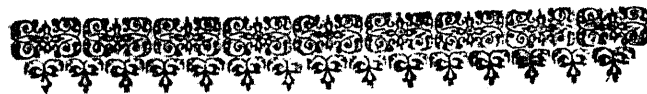
NEAPOLITANI 84

nominis hostis uerberata, magnaque ex parte diruta ac deformata, habitatoribus penè uacua, ab omnium ope deserta, omnibus contumeliis iactata, iniuriis agitata, malis lacerata, omnia denique, quae captarum urbium extrema esse solent, perpeffa, in tua fidem, misericordiam, iustitiam confugit: à qua una malorum finem expectat, cum illorum poena, qui tantorum malorum ob cupiditates, ac libidines suas fuerunt auctores. At Sangrius Neapolim cum uenisset; Magistratusque in aedem diui Laurentij conuenisset; plebs excita est: ex omnibusque urbis partibus, pluribusque agminibus ad templum concursus factus: momentoque temporis uestibulum, et circumiectae templo plateae armatorum plena fuerunt. Cumque Sangrius imperata Caesaris exponere coepisset; armaque deponenda, ac sub Petri obedientiam redeundum dixisset; isque sermo in uulgus manasset; rumor primum, ac fremitus indignantium tota concione peruasit: qui mox in furiales clamores erupit; cum omnes undique uociferarentur, Nobilitatem

tem cum communibus inimicis conspirasse; seq̄ ab illis, quorū impulsu ad arma ierint, desertos, ac proditos. Enimuerò nullo modo id esse ferendum; sed arma ab exteris incives proditores uertenda; ferociter, ac minaciter conclamant. Iamq̄ sclopi displodi incipiebant; apparebatq̄ uim ultimam parari; Magistratusq̄, ac qui cum illo erant ex Nobilitate, tãto circūfuso pauore perterriti, consiliūq̄ inopes, ommissa publica cura, pro se quicq̄, quomodo tantae se procella subtraheret; quaq̄ euaderet, circūspectare. Neq̄ dubitabatur, quin furore ardēs multitudo atrociam crudelitatis exempla in Nobilitatem editura esset. Caeterum Ioannes Franciscus Caraciolus periculum audacia discussit. Is cum armatorum globo, quos circa se habebat, templo profiliens; cum, manu intenta, silentium fecisset; quis uobis, inquit, rabiem istam obiecit? quousq̄ furor uester progredietur? Nobilitatemne ad caedem deposcitis? En ego primus iugulum offero: hoc ferite: per meum enim latus Nobilitas uobis petenda est. Cum ad
primum

primum aspectū hominis multitudini acceptissimi, cuiq̄ magnam fidem plebs habebat; tumultus, quo paulò ante omnia ardebant, conticuisse; Caraciolusq̄ homines commotos sensisset; apta temporis oratione subsecutus, iras permulsi. Docuit. n. nullam subesse fraudem; armaq̄, quae contra Petrum, iustissimae causa induerint; quaq̄ ad eum diem, nulla contracta perfidiae noxa, tractata sint; posthac sine ingenti flagitio retineri non posse: contra Caesarem enim regem suum, qui ab illis discedi imperet, Neapolitanos ituros. Dum licuit, sese illis non modo socium, sed ducem praebuisse: nunc se tanto crimine Regi suo non obstricturum: sed in priuatas aedes illic recessurum: sagoq̄, & armis positus, togam resumpturum; pacatumq̄ in publicum proditurum. Idem ut illi faciant, hortatur. Non tam oratione, quam auctoritate uiri, quae apud multitudinē supra oīa ualet; mitigati, qui furentes ira uenerāt, quieti in sua se tecta recipiūt. Ex imperio igitur Caesaris arma posita sunt; obediētiaq̄ Petro reddita, pa
cata

cata ciuitas fuit . Petrusq; potens rerum factus , ciuitatem centum millibus aureorum nummum multat : ac centum , quorum in preliis , & tumultibus insignior ardor animorum fuerat ; exilio damnat . quae tamen multa paulo post à Caesare ciuitati remissa est ; numerusq; exulum ad uiginti redactus : qui etiã haud multo post patriae sunt restituti , praeter Mormilium , & Caracolum ac Suessanum . Nonnulli tamen uoluntarium exilium sibi consciuerunt : in quibus fuit Bozutus ; qui acriter in causa fuerat uersatus , uehementemq; liberrum oratorem egerat .

CAEDES PETRI
LUDOVICI FARNESII
PLACENTIAE DUCIS .

NEAPOLITANÆ seditioni , ne eo anno ulla Italia pars domesticis tumultibus intacta esset ; caedes Petri Ludouici Farnesij Placentiae , ac Parma Ducis continuatur : quae Placentiae coniuratione principum ciuitatis , facta est . Eam coniurationem nunc exponere pergam . Petrus Ludouicus simulatq; Ducatum iniiit , longè diuerso à superioribus institutorum genere uti coepit . Pontificij . n . Legati , eorumq; Vicarij , ne potentiorum odia bono publico sibi irritarent ; illorum cupiditatibus seruire consueuerant : arrogantiamq; nobilitati natura insitam , coniuendo alebant . Quare illi legum metu soluti , li-

bidinem pro lege habentes, omnibus iniquitatibus tenuiores & rusticanos uexare; contumeliis afficere; bonis etiam & fundis, per uaria calumniarum genera euertere. At Petrus Ludouicus contrariam gerendae reipublicae, ac maximè popularem rationem ingressus, quod boni erat in Pontificio imperio, retinuit; quod mali, praecepit. nam immunitates à tributis & oneribus, aut seruauit; aut illa non multum auxit: & effrenatam Nobilitatis licentiam, iudiciorum seueritate, aequabilitateq; iuris dicendi plane sustulit. Quin etiam, quo nihil popularius est, facilem aditum ad se omnibus patefecit: statosq; dies habuit, quibus in publico, proceribus praesentibus, ad querelas humilium & tenuiorum audiendas posita sella sedebat: seq; iniuriarum illis factarum acerrimum uindicem aperte ferebat. Quibus artibus duas res, ut necesse fuit, est affecutus: nam plebis, & agrerum animos mira beneuolentia in se firmavit, & Nobilitatis inexpiabile odium sibi irritauit. Hoc enim fere est Nobilitatis uitium;

iniu-

iuriam sese accipere putant in eo, quod facere prohibentur. Vulgò igitur indignari primores; ac fremere, sese tantae nobilitatis proceres, ab aduentitio cadauere, lutulentis uitis inquinato, aspectu etiam ipso, & despecta oris specie inuiso ita contemni; atq; omni dignitate spoliari. Cui uerò non apparere, quid ille iis simulatae aequitatis artibus, quae in uiro contaminatissimo esse nullo modo potest; molitur? nimirum ut per has species miserorum subleuandorum, Nobilitate in ordinem coacta, omniq; auctoritate, & resistendi audacia proceribus sensim detracta; illos tandem, simulq; plebem ipsam, inani defensionis specie in praesentia letā, ac deceptam, arctissimis seruitutis uinculis constringat: indomitasq; cupiditates in illos, si unquam acceperint, exerceat: quibus quam impotentibus rapi soleat, declarare omnem superioris uitae cursum. Aegros sua sponte animos Ferdinandus Gonzaga, Mediolanensis ditionis Vicarius, assiduis stimulis insuper incitabat.

Is & privatim multis de causis, Farnesiae genti erat infensus; & publicè magis in dies, in illum acuebatur. Nam multi ex ditione Mediolanensi, tributis & exacti-
 nibus sese subtrahentes; in ditionem Placentinam, immunitatum & aequabilitatis iuris fama attracti, commigrabant: ibiq; sedes & domicilium collocabant. Et in lite, quae per eos dies inter utrâq; ditionem de oppido quodam Romagnesio intercessit; Petrus Ludovicus cedere Mediolanensibus noluit: sed acrem sese iurium ditionis suae vindicem praebuit. Hominem igitur Gonzaga ad Caesarem assidue criminari: ac formidolosum accolam dicere, res novas apertè molientem: quarum occulta consilia cum Gallis cōcoquat. Indicio esse, quòd superioribus mēsis Stro-
 tio, ac Gallicis copiis nō modò tutum trās-
 situm per suos fines dederit; sed commeati-
 bus etiam iuuerit; amnes pontibus strauerit; omnibusq; rationibus iter expedie-
 rit. Illud inuidiā in primis augebat; quòd
 Genuensium motuum, & caedis Ioannis
 Auriae

Auriae auctor, haud dubiè, insimulaba-
 tur. Quin contrà, Apollonius eius inti-
 mus scriba, cui omnia archana credere sole-
 bat Petrus Ludovicus; quiq; omnium occul-
 torum administrator semper fuit, ut nullo mo-
 do eius notitiam tanta res effugere potue-
 rit; tribus annis Mediolani in carceribus
 continenter adseruatus; cum ab eo tor-
 mentis ea res saepè quaesita esset; constan-
 tissimè semper negauit, herum suum, aut auc-
 torem eius caedis, aut omnino affinem fuisse.
 Ad haec, constans, neq; ea uana fama
 erat, quae nescio quomodo emanarat; cum
 Farnesius filius, Legatus exercitum Pon-
 tificium in Germaniam ad Caesarem du-
 ceret, ad parentemq; inuisendum paulum ex
 uia flexisset; auctore illi fuisse Petrum Lu-
 dovicum, ut florētissimas copias in ditio-
 nem Mediolanensem conuerteret: quam
 ab omnibus rebus imparatam, Caesare tan-
 ta mole belli in Germania implicito, Gallisq;
 opè suam tã propinquã deferentibus, nul-
 lo negotio, nemineq; resistente, in potesta-
 tem suam redacturi essent. quod consilium
 Farne-

Farnesius, ut supra diximus, aspernatus est. Quarum rerum Petrus Ludovicus cum sese apud Caesarem in simulari sensisset; nunquam se purgare satis potuit: Atreotate pro Caesare nuntiis respondente, maiorem fidem habendam Gonzagae, & Mediolanensibus, uera scribentibus. Quin etiam Caesar Alexandro Vitellio suadenti, ut ad suspiciones de Farnesiorum fide susceptas prorsus extinguendas, urbem Senas illis donaret; se ne pinnam quidem de Italiae urbibus, aut Farnesijs, aut cuiquam mortalium concessurum respondit. Ad hoc, nunquam adduci potuit Caesar, Pontifice omni ope contendente, ut concessionem fiduciariae ditionis auctoritate sua comprobaret: cum responderet, si Placentia & Parma iuris essent Romani imperij; suae fidei non esse, quicquam de rebus imperij largiri; si Pontificij, tum eas esse Pontificis partes. Quin etiam in literis, quas ad Petrum Ludovicum dabat, nunquam solitus erat adscribere, Ducis Placentiae, ac Parmae; sed ueteri titulo Ducatus Castris hominem nominabat.

Ex

Extant igitur, neque ea obscura uoluntatum exulceratione, animisque tam utrinque suspectis occasionem arripientes quatuor primae nobilitatis Placentinae Procures, de Petri Ludouici caede coniuuant. Augustinus Landus, comes Complani, Ioannes Anguisciola, Ludouicus Confalonarius, Alexander Pallanicinus; singuli Petro Ludouico, praeter communem causam, priuatis iniurijs infensi. In studijs cum Gonzaga consociatis, cum Caesarem accusationibus diu fatigassent; illeque incertus animi fluctuaretur; interuenit res parua dictu, qua Caesarem, ad eum diem nutantem, in coniuuratorum sententiam tandem attraxit. Quae res documento erit, a qua paruis saepe, & neglectis rebus magni motus excitentur; regnaque interdum euertantur. Exegerat Petrus Ludouicus illis forte diebus, quod reliquum erat triremium Flisco uenditarum pretium. fuit autem ad aureorum nummum quatuordecim millia. Eam pecuniam in interiore cubiculo, sub lecto collocarat. Cumque forte per eos dies, Ioan. Belluus; Cardinalis

Z

Gallus

Gallus, Romam petens, illac iter faceret; Petrus Ludouicus, ut uirum eminentis dignitatis apparatè, ac magnificè acciperet, mille aureos numos ex eo loco pröpsit. Motus eo in loco factus, ac mentio pecuniae in aduentu Proceris Galli, per exploratores à Gonzaga cognita; suspicionem iniecit, ingentem aliquam auri uim à Gallorum Rege ad Petrum Ludouicum, hominem Caesari suspectae fidei missam, ad res in Italia miscendas. Huic suspicioni fidem alius casus affirmavit. Nam, cum paucis interiectis diebus Petrus Ludouicus Parmã esset profectus; cubicularius quidam, cui in primis Petrus Ludouicus confidebat; diligentioris custodiae causa, in eo cubiculo, iussu heri, cubabat. Is, cum sacram uirginem, cum qua incestam consuetudinem habebat, quadam nocte, de more cubitum secum accersisset; illa admirata, causam mutati cubiculi quaesuit. Ille, ut amantes nihil inter se tecti habere sciunt; simul ingenio uanus, et iactans, ut se existimatione summi apud Principem gratiae, et fiduciae

fiduciae loci, ad amatam magis commendaret; mentitur immanem auri uim ibi reconditam adseruari: eiusq; custodiam sibi uni ab hero creditam. magnas enim res Pontificem, et herum moliri. Illa muliebriter loquax, in coenobium reuersa, rem sodali aperit: illa alteri: et tertia quartae: et sic deinceps, donec res ad omnium uirginum notitiam peruenit: et ab illis ad cognatas et affines, quibus mos est inclusas uirgines subinde inuisere: quae uiris suis ea, quae à sacris uirginibus audierant, fandonarrarunt: Viriq; inter se, quae ex coniugibus singuli cognouerant; communicant. Ita res tota urbe breui diuulgata; ab exploratoribus, quorum urbs plena erat; ad Gonzagam illic perfertur. Ille Caesarem certiore statim facit. Enim uero Caesar non iam procrastinandum statuere; sed de caede adhuc retractare: illa excepta, ceteris assentiri. Verum, cum Ludouicus Gonzaga, Anguisiolae affinitate iunctus, qui missu coniuratorum ad Gonzagam, et Caesarem ultro citroq; ititabat, omniumq;

consiliorum internuntius, & interpres fuit, Caesari dixisset; Quae tandem ratione speras Caesar, populum in nostram sententiam tractum iri, nisi illi interfecti corpus ante oculos proiciatur? Vos uero (inquit Caesar) rem uia, quae expeditissima sit, conficite. Caesaris mandato accepto; duo ex coniuratis, Landus, & Anguisciola, alias causas praetexentes, Genuam se conferunt: quo etiam ea de causa uenerat Gonzaga, per speciem uxoris, quae ex regno Neapolitano aduenerat, excipiendae. Ibi sermones inter se conferunt: ac quemadmodum ducenda res sit, constituunt: Placentiamque reuertuntur. Multorum literis, & nuntiis monitus fuerat Petrus Ludouicus: cauere sibi. Consilia enim de eius pernicie agitari. quibus ille fidem nunquam habuit: cum adduci non posset, ut crederet; superstiti Pontifice parente, tanto uindice, quenquam tantam rem ausurum. cum praesertim arx noua, quae ad recentem muniendi formam, approperato opere aedificabatur, ad eam altitudinem esset perducta; ut haud procul
a sum-

a summo abesset. Ac ne ea quidem re motus est; quae a plerisque in omen, ac prodigium accepta est. Aquila enim (quod est Caesaris insigne) circiter quindecim continenter dies ante caedem factam, inter diu, supra arcem, alis suspensa apparuit. Ibi cum aliquandiu circumuolasset; tandem auolabat. Coniurati Placentiam reuersi, multas & expeditas facultates habuerunt hominis interficiendi: medius. n. inter illos per urbem circūuectari solebat: sed arcem ueterem, quod erat Petri Ludouici domicilium, locum caedis destinarunt: ne si extra illam, rem confecissent, arx in potestate Farnesiorum remaneret. Igitur cum dies constitutus uenisset; Anguisciola & Confalonerius cum clientibus, sclopos breuioris formae sub ueste tegentibus, arcem de more ingrediuntur. Cumque in aulam penetrassent, Confalonerius cum comitibus subsistit. Anguisciola, cui cum Petro Ludouico familiarior erat usus, cum uno tantum comite primum cubiculum ingreditur: cum iam Petrus Ludouicus, à prandio, in cubiculum interius secess-

secessisset: ibiq; deambulare coepit, signum
 constitutum a Lando expectans. Lando
 paulò post, cum haud exiguo clientium nu-
 mero (neq; erat comitatus suspectus; quòd
 eorum magnum numerum, ut summae no-
 bilitatis Proceres, circum se semper habere
 consueuissent) arcem ingreditur: qua pra-
 torij quoq; usum habens, Magnatibus Prin-
 cipem aduentibus semper patebat. Statimq;
 ingressus, sclopum, ut conuenerat, disflo-
 dit; ac stationem, quae erat ad portam, eo-
 rummet hastilibus arreptis, improvisò, ac
 nihil metuentem adortus, obtruncat; por-
 tamq; in suam potestatem redigit. Sclopi so-
 nitu exaudito, Anguisciola subito in inte-
 rius cubiculum irrumpit: Ibi Petrum
 Ludouicum inermem, omnibus membris
 captum, & ad sustinenda arma inualidum,
 gladio transfigit. Eodem temporis momen-
 to, Confalonarius Germanos corporis sti-
 patores, qui oēs in aula hastilibus positus,
 alex erāt intenti; sclopi in incautos disflo-
 sis, necat. Euestigioq; Pallauicinus, qui
 extra arcem cum magna armatorum ma-
 nu

ni in proximo substiterat; sonitu sclopi ex-
 audito, accurrit; atq; intra arcem cum to-
 ta manu à Lando accipitur. Proceres, fo-
 ribus obseratis, arceq; in potestatem reda-
 cta; bombardae ter disflorae sonitu, signum
 Caesarianis dāt: qui magno numero à Gon-
 zaga missi nocte iter fecerant; atq; in fini-
 bus ditionis Mediolanensis, propè Placen-
 tiam circiter passuum millia decem, occul-
 ti substiterant. Fama de caede Ducis tota
 urbe divulgata, ingentem tumultum subito
 excitauit: populusq; omnis momento tem-
 poris in armis fuit; & in aream ante ar-
 cem omnis multitudo conuenit. Proceres
 exanime corpus ex fenestris in aream pro-
 iiciunt: Tyrannumq; sese interfecisse cla-
 mitantes, concitatam iram mitigare stu-
 dent. Eorum orationē plebs auribus asper-
 natur: seseq; acerrimos consceleratae cae-
 dis fore ultores, minaciter uociferantur:
 momentoq; temporis, equitum alae armis
 arreptis, equisq; conscensis, se populo adiun-
 gunt. Quibus rebus percussi Proceres, ani-
 mo concidunt. iamq; fugae consilium coe-
 perant;

perant; ni plebs area, nescio qua de causa, relicta, in partem urbis ab arce aduersam concessisset. quare Proceres iterum collectis animis, manere constituunt. Interea Caesariani, pluribus agminibus Placentiam peruenientes, in arcem subinde introducuntur. Sub uesperum Alexander Interramnas, copiarum Praefectus, optimum facturatus ad Parmam praesidio firmandam accedere, ne ea quoque urbs ab hoste tentaretur; cum equitatu, atque omnibus copiis, quae merebant, Placentia discedit. Plebs cum se solam relictam, militumque praesidio nudatam uidit, ipsa quoque arma ponit: sequitur unusquisque in sua tecta recipit. Proceres, affirmantes sese in Ecclesiae ditionem redituros libentissime fuisse, ni superstitem paulum necis filij haud dubium uindicem merito horrerent, urbem in potestatem redactam Caesarianis tradunt. Illudque omnittendum non est, in Caesaris nomine proclamando, nonnullos clarissima uoce nomen Romanae Ecclesiae subiecisse: mansueti imperij, ac populos oneribus mi-

nime

nime grauantis memores. Ita nobilissima urbs, uirtute Iulij secundi Romanae Ecclesiae adiecta, successorum culpa ab ea abiit. Interea Sfortia, comes Fani Florae, qui tum forte in finibus Parmensibus erat; eade audita, statim Parmam aduolat; Gonzagae monitis auribus non admissis; qui magnopere homini suadebat, ne sese Caesaris, tanti Principis, in cuius ipse clientela esset, uoluntati opponeret; neue in rebus Parmensibus interponeret: cum respondisset, se quidem summa studia Caesaris debere, nunquam inficiaturum; Verum longè arctiore, et affinitatis, et beneficiorum necessitudine Pontifici obnoxium: quem deserere non esse fidei suae. Illum igitur Parmenses subito urbi, et armis praeficiunt, cum quatuor armatorum milia ex prouincialibus delectibus urbe intrassent. Mox nuntij à Gonzaga superueniunt; urbem, quae esset iuris Mediolanensis, Caesari tradi postulantes. Iis, de Magistratus et consilij sententia, Sfortia respondet; sese Ecclesiae Romanae fidelissimos semper fuisse.

AA proin-

proinde neminem dominum, nisi illam, aut quem illa dedisset; unquam habituros. Eodem tempore Ioannes Angelus Medicus, Vicarius Legati Bononiensis, re cognita, incredibili celeritate sex peditum signa conscribit: citatumque agmen Parmam rapit: urbemque ingressus, non parum Parmensium animos confirmavit. Neque multo post, Octavius filius eò peruenit; novas copias secum ducens: ut esset peditum merentium numerus omnino triummillium, equitum quadrigentorum: quo praesidio urbe firmata, Octavius discedit. cui successit Praefectus, Camillus Ursinus, à Paulo missus. Arci autem praefectus est Mutius Mutus, Romanus civis: qui illam Octavij nomine obtinebat. Petri Ludovici caedes haud dubie magnorum motuum, magnarumque turbarum causa Italiae futura fuerat; Gallosque et Caesarem inter se, non sine ingenti totius Europae motu, funesto bello commissura; si aut Paulo vita longior contigisset; aut Franciscus non paulò ante discessisset. Neque enim dubitatur, quin Franciscus

ciscus inexpiabili odio Caesari infensus, qui cogitationem de eius pernicie omnibus consiliis semper aluisset; occasione Pontificiae societatis, non à se appetitae, sed ultrò cupidissime delatae esset arrepturus. cum praesertim de Pontificis societate, et constantia, tantis à Caesare et in re, et in existimatione, et in sanguine affecti iniuriis, haud quaquam esset dubitandum. Cum etiam specioso, et populari titulo Italicae libertatis asserēdae, ac Ducis in Mediolanensi ditione constituendi, multos ex Italicis Principibus, ac populis, si non ad apertam societatem, saltem ad opem occulte ferendam sese attracturos, haud desperandum esset. Mors Francisci peropportuna quieti Italiae fuit. Henricus enim, etsi neque animum imbellem gerebat; ut res postea docuit; neque cursum regni sui imbellem transire in animo habebat; tamen alienum tempus ratus, Caesarem in tanto felicitatis cursu, atque in tam alto fastigio, Germania perdomita, collocatum bello laceffere; simul regni sui curam propiorem sibi ducens;

initia sua in rebus, dissoluta parentis negligentia multifariam collapsis, restituendis & emendandis ponere decreuerat. Nullis igitur persuasionibus, nullaq; magnarum rerum spe, à Paulo ad belli consilia potuit impelli: qua spe destitutus Paulus; ad illud consilium, quod reliquum erat, Caesarem sibi placandi, necessario conuertitur. Caterum commodius visum est, per nepotes rem tentare. Mittitur igitur Margaritæ, & nepotum nomine ad Caesarem Iulius Ursinus. qui cum in eius conspectum uenisset, deplorata primum miserabili Petri Ludouici cade; se à Margarita, et fratribus Farnesius missum dicit, oratum, ut Farnesios, quos in fidem acceperit, quin etiam affinitate sibi iunxerit; miseros & orbatos, tuendos suscipiat: ac Placentiam illis imperet restitui. Comiter, & blandè accipit Ursinum Caesar; benigneq; respondet. Bono animo sint Farnesij. sese enim illos filiorum loco semper habiturum: neq; ope sua unquam deserturum. Quod ad Placentiam

tiam attinebat; ad Granuelanum hominereijcit. Granuelanus ab Ursino aditus, longè alio uultu, longeq; alia oratione hominem accipit. Perfidiam. n. Petri Ludouici grauius incusat: à quo occulta cõsilia cum Gallicis, Caesaris in Italia euertendi, agitata sint. Ea omnia emanasse, ac Casari plane esse cõperta. nam illo auctore Ioannem Auriam caesum; ut Fliscus rerum potens factus, Gallos Genuam introduceret: atq; illinc Galli cum maximis copiis, alpibus superatis; hinc ipse cum Italicis uiribus, Mediolanensem ditionem inuaderent. quibus de causis Margarita, Regis filia, Farnesio Cardinali in matrimonium dabatur. Discussisse Deum immortalem nefaria consilia. Neq; uerò iniussu Pontificis tantas res moliri ausurum fuisse Petrum Ludouicum; quas sine illius opibus, ne exequi quidem potuisset. quinimò cui non apparere Pontificem eiusmodi consilia iam diu animo uoluentem, ideo Caesarem ad bellum in Germaniam suscipiendum hortatum esse; ne Caesar tanta nego-

negociorum mole implicatus, res Italicās respicere posset; ac proinde iter sibi expe-
ret ad cogitata perficienda? Ursinus non se
ad Petrum Ludouicum purgandum mis-
sum dicere; neq̄ ea se à Farnesijs mandata
habere; sed ad ipsos Caesari commendādos.
qui, qualiscunq̄ tandem Petrus Ludoui-
cus fuerit; egregiam ipsi, & sinceram fidem
erga Caesarem semper coluerint. proinde
cum ipsi extra omnem noxam sint; non de-
bere Petri Ludouici consilia, qualiacunq̄
fuerint, ipsis fraudi esse. Instare proinde,
ut Placentia illis restituatur. Hic Gran-
nelanus dicere, Placentiam & Parmam
notae ditiois Mediolanensis semper fuis-
se: quae ditio sit iuris Romani imperij:
neq̄ fidem Caesaris, aut iustitiam ferre,
ut is iura imperij imminuat; quae contra
amplificare debeat. Placentiam igitur nul-
lo modo restitutum. quin contra postula-
re, ut Parmam quoq̄ Caesari tradant. Id
si facere in animum inducant; Caesarem,
tot ditioibus, siue in uno, siue in pluribus
ex regnis suis malint, rem compēsaturum,
quorum

quorum uectigalia, non modò ea, quae ex
Placentia & Parma percipiuntur, equēt;
sed duodecim millibus aureorum numum
superent. Ursinus ad Caesarem reuersus,
negat Pontificem Parmam unquam tra-
diturum; aut compensationē accepturum:
Cum praesertim illud constet; Placentiam
& Parmam in ius Pontificium, multis
abhinc annis, cessisse. Negare id Caesar: seq̄
paratum dicere, ut res per iudicium cogno-
scatur: aequorumq̄ iudicum sententia li-
bentissimè se statutum confirmare. Ur-
sinus respondere: ius esse, ut eiecti prius in
possessionem restituantur; deinde res in iu-
dicium ueniat. Nihil opus esse, responde-
re Caesar, tot ambagibus: nam si Farnesij,
etiam sine iudicio, doceant, Placentiam
& Parmam in Pontificem trāslatas; sese
Placentiam illicò restitutum: eius rei se
fidē dare. Cum hoc responso, quod de scri-
pto datum secum tulit; dimittitur Ur-
sinus. Cui etiam Caesar literas dedit ad ip-
sum Pontificem, humanissimè & per amā-
ter scriptas. quae res illis initium fuit li-
teras

C A E D E S

teras inter se dandi; quo officio post caedem Petri Ludouici uterq; abstinerat. Legatione renuntiata, literisq; Caesaris Pontifici redditis; iterum reuertitur Ursinus, dato mandato, ut instet de Placentiae restitutione: quae haud dubie cum Parma postquam oppignorata fuit, ex nouo foedere translata sit in Romanam Ecclesiam, tabulas se interea foederis, & translationis perquisituros; exemplumq; illi, quod Caesari ostēdat, transmissuros. Pauloq; post, tabulis inuentis, ad Ursinum exemplū mittitur. Is illud Caesari ostendit; ac promissidē implorat. Caesar laetari se in primis dicit, facultatem sibi ex eo foedere dari; qua sine inuidia rerum Imperij alienatarum, Farnesius, qui filiorum charitatem apud se obtineant, gratificetur. quāquam sese eius foederis, haud quaquam memorem esse. neq; id mirum: nam tum, cum sancitū dicatur; se in media adolescentia, iuuenilibus cogitationibus, ac lusibus animo distento, neq; rebus gerendis uacante; omnibus, quae cūq; ad se scribae & ministri deferrent,

P. LUD. FARNESII. 97

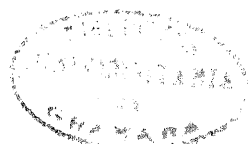
ferrent, subscribere solitum, plerunq; ignarum quae in scripto continerentur. Mendoz & igitur Legato suo apud Pontificem, qui tum erat Senis, per literas mandat, ut tabulas foederis inspiciat: ac, si in illis Placentia, & Parma Ecclesiae Romanae cessum scriptum sit, Placentia euestigio Farnesius restituatur. Ursinus cum ijs mādatīs laetus reuertitur; rē confectam putans. atq; in itinere literis Caesaris Mendozae Senis redditis, illo comite Romam peruenit. Romae foedus Mendozae ostenditur, non in tabulis ipsis archetypis, in quibus Caesaris chirographum esset; sed codex, qui in mole Hadriani adseruabatur; in quem iura Ecclesiae Romanae describi solent. In hunc, testibus praesentibus, & complurium scribarum chirographo descripta erāt foederis tabulae: archetypi inuenti non sunt. Fama est, Clemente Pontifice mortuo, scribam illius quendam Neapoli eas tabulas, quae erant apud se, Caesari occulto tradidisse, eius gratiam eo facto captans. Mendozae, re inspecta, ac Iurisperitis consultis,

B B de eo-

CAED. P. LUD. FAR.

*de eorum sententia respondet: fidem nullā
habendam codici, aut tabulis Caesare non
monito neque eius legato adhibito; descri-
ptis. nihil igitur se facere posse, nisi Caesare
consulto. Tertio igitur ad Caesarem mit-
titur Ursinus: qui nihil impetrare potuit;
Caesare semper excusante, fidem suam non
ferre, ut res Imperij alienet. Itaque omni
à Caesare spe destitutus Paulus, omissa
consilia cum Gallis repetit: eaq;
cum Henrico iterum moliri
coepit, quae suo loca
scribemus.*

FINIS.

ERRATA

A car 2. b. 20. exempli diuinæ l. exempli ac Diuinæ. 1. a. 4.
obstat. l. obstabat 4. a. 21. dimitteret. l. demitteret. 9. a.
20. causas. l. causas se. 16. b. 24. præparatos. l. præpara-
to. 19. b. 3. habeantur. l. habebantur. 19. b. 7. ortis. l. hortis.
22. a. 3. præcipitem. l. præcipitem. 9. b. 16. deplensos. l.
deprehenfos. 3. a. 5. iuregijs. l. iurgijs. 36. b. 5. quorū. l.
quorsū. 50. b. 15. & natura. l. & natura & 54. a. 24. nō nō.
l. nō. 60. a. 14. acceditur. l. accedunt. 68. b. 3. tertio. l. ter-
tium. 72. b. 10. immodestia. l. modestia. 74. b. 13. irri-
tatur. l. irritatus. 74. b. 16. peruenisset. l. peruenissent. 75.
a. 2. opera. l. operæ. 77. b. 14. præceps. l. præceps non. 91.
a. 4. continenter. l. cōtinentes. 93. b. 23. Franciscus. l. Frā-
ciscus Galiarum Rex. 95. a. 1. homin. l. hominem.

Sunt & alia nonnulla, quæ eo dimisimus, quòd neque
sententiam obscurare, & nullo negotio à lectore cor-
rigi possunt.

